SAMUEL JOHAN HEDBORN

HANS LIF OCH DIKTNING

ETT BIDRAG TILL NYA SKOLANS HÄFDER

AKADEMISK AFHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AF

VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPSALA

HUMANISTISKA SEKTION

FÖR VINNANDE AF FILOSOFISK DOKTORSGRAD

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

Å LÄROSALEN N:o V

LÖRDAGEN DEN 29 MAJ 1897

P. V. T. F. M.

AF

ERIK NATANAEL SÖDERBERG
FILOSOFIE LICENTIAT AF NORRLANDS LANDSKAP

UPSALA 1897
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

ACAD.
LUGD.BAT.
BIBL.

De viktigaste otryckta källor, som anlitats vid utarbetandet af efterföljande litteraturhistoriska studie, äro:

Auroraförbundets handlingar å Uppsala universitetsbibliotek;

Hammarsköldska brefväxlingen å Riksbiblioteket;

Psalmbokskommittéens handlingar 1811—19, ibm;

37 bref från Hedborn till Atterbom (åren 1808—23), tillhöriga öfverdirektören m. m. G. W. Svenson och fru Hedvig Svenson, f. Atterbom, och vid citat i detta arbete betecknade "Svensonska samlingen";

14 bref från Atterbom till Hedborn (åren 1808, 1839—43), tillhöriga fil. lic. John Atterbom, och vid citat betecknade "Atterbomska samlingen";

Bref från Hedborn till Atterbom, Askelöf och Bernh. v. Beskow (åren 1836—42), tillhörande Riksbibliotekets autografsamling;

Bref från Atterbom till Hedborn, Geijer m. fl. (åren 1812—21), tillhörande Riksbibliotekets brefsamlingar;

Hedborns efterlämnade handskrifter, äfvensom hans tjänstefullmakter o. dyl., tillhöriga fröken Anna Hedborn i Aska.

För tillgången till de i enskild ägo befintliga originalhandlingar, som jag anlitat för min framställning, betygar jag de resp. innehafvarna af dessa min förbindligaste tacksamhet. Det är mig jämväl kärt att offentligen gifva ut-

tryck åt den djupa erkänsla, jag är skyldig hr fil. lic. K. J. Svenerz, som med ett sällspordt intresse följt och genom många värdefulla meddelanden och anvisningar främjat mitt arbete. Bland öfriga personer, som underlättat mitt företag, har jag slutligen att tacksamt nämna kyrkoherdarna hrr L. Runnell och A. Graneli samt bibliotekarien vid Säfstaholm hr C. F. E. Brandberg.

Vid citat ur de källor, jag rådfrågat, har jag tillåtit mig ändra det i dessa brukade stafningssättet i öfverensstämmelse med det af mig själf använda.

I.

Öfver Samuel Johan Hedborns namn har glömskan länge bredt sin slöja. Förklaringsgrunden härtill är att söka lika mycket i begränsningen af hans konstnärliga skaparkraft som i de förhållanden, under hvilka han lefde och verkade. Hans diktnings morgon inföll vid en tidpunkt, då vida mäktigare skalderöster än hans ägde nationens öra, och när de sista tonerna från hans lyra förnummos, lutade redan det skede, han tillhört, mot solnedgången. Hedborn intog visserligen ett aktadt rum inom den sångarkrets, hvarur han framträdde, men hans historia har dock mera att förtälja om vackra förhoppningar än om infriade löften. Hans lif blef i likhet med mången annan diktares intvingadt inom de små förhållandenas trånga råmärken, och härigenom hämmades utvecklingen af hans rika anlag. Men fastän han sålunda aldrig mäktade höja sig till en rangplats inom vår vitterhet, bär dock hans poetiska alstring ett allt för omisskännligt skönhetsdrag för att böra helt och hållet prisgifvas åt glömskan. Alldeles förgätna ha Hedborns bästa sånger ej heller någonsin blifvit, om man också, såsom det icke sällan händer, för verket glömt mästaren. Ända in i vår tid har ett par af hans visor lefvat kvar på mängdens läppar och besannat en litteraturhistorikers iakttagelse, att "folket ofta hämtar sina sånger hos skalder af en mindre storlek" [1], och ännu skola helt visst

[1] P. WIESELGREN, Sveriges sköna litteratur, Uppsala 1849, b. V, sid. 497.

hans psalmer länge helga andakten i svenska tempel. Hans lif och gärning synas oss därför äga tillräcklig betydelse för att förtjäna dragas fram i ljuset, i synnerhet som studiet af hans skaldeverksamhet lämnar många bidrag till kännedomen om en bland våra vittra skolor.

I Heda socken i Östergötland, härligt belägen nära Omberg och Vättern, låg Samuel Johan Hedborns föräldrahem. Han föddes den 14 oktober 1783. I likhet med sin blifvande sångarbroder och mästare inom den andliga diktkonsten, Johan Olof Wallin, såg han dagen i ett fattigt soldattorp. Fadern, Jöns Kollberg, var lifgrenadier och odlade en mindre lägenhet på byn Kohlstads ägor; modern, dennes hustru Ingeborg Johansdotter, var bördig från Askeryds socken i Småland, där sonen i framtiden skulle komma att verka som själasörjare. Föräldrarne hade uppnått nära fyrtio års ålder, när Samuel Johan föddes. Af de ytterst knapphändiga upplysningar om familjen, som stå att vinna, tyckes framgå, att han varit den näst yngste bland sina syskon[1].

Sina barndoms- och ynglingaår har Hedborn på ett lika utförligt som intagande sätt tecknat i en självbiografisk skiss, med hvilken han inledde en upplaga af sina vitterhetsarbeten[2]. Denna skildring, som väl rättfärdi-

---

[1] De uppgifter om Hedborns släktförhållanden, som finnas i Heda församlings ministerialböcker, ha benäget meddelats af pastorsämbetet där. Ett bref från Hedborn till hans moder af d. 3 febr. 1815, bevaradt i Trolleholms arkiv, ger vid handen, att han då ägde en broder vid namn Johannes i lifvet. Detta bekräftas af ett bref från modern, dateradt d. 11 okt. s. å., ställdt till vårt förfogande af fröken Anna Hedborn. Af sistnämnda skrifvelse framgår äfven, att skalden hade en syster. Brodern är säkerligen identisk med en kyrkovaktare Kollberg, f. 1781, som enligt Heda församlings dödbok afled 1817.

[2] S. J. Hedborn, Minne och Poesi, Linköping 1835, sidd. 1—100. — Själfbiografien är omtryckt i den postuma upplagan af skaldens skrifter.

gar Böttigers omdöme, att den "vittnar om den rikedom af fantasi, känsla och poetisk åskådning, som kan inrymmas hos ett enkelt naturbarn" [1], ger en nyckel till förståendet af Hedborns hela skaldskap, enär den otvetydigt visar, huru grundtonerna i detta — kärlek till Gud, natur och hem — äro återljud af intrycken från lifvet i fädernehyddan och dess omgifningar. "All min poesi", kunde också skalden vid äldre år betyga, "är endast en repetition af min höga och intagande barndomsläxa — Gud och naturen" [2].

Det tidigaste barndomsminne, som varaktigt fäste sig i den blifvande diktarens erinring, var hågkomsten af en pingstdag, då han plockade sin första bukett, en knippa gullvifvor — samma blommor, vid hvilka i framtiden en berömd smakdomare skulle förlikna hans sånger [3]. Att denna hans första hågkomst skulle vara förbunden med en i sig själf så obetydlig händelse, kan synas egendomligt, men kanske ligger däri ett uttryck af den kärlek till naturen, som var Hedborn medfödd. Med ord, som äro färgade af den själfupplefvade erfarenhetens hela friskhet, har han skildrat, huru hembygdens natur verkade befruktande på hans fantasi och tankelif. Röjes icke diktargryet i gossens naiva tro, att himmelen hvilade på topparne af två åldriga askar, som stodo vid en stuga nära hans föräldrahem! När de första höstlöfven började mänga sin blekgula färg i kronornas grönska, tyckte han sig i dem se frukter, ämnade till måltid åt Gud Fader. Med smärta såg han en dag träden fällas: jord och himmel skildes för hans barnsliga föreställning, klockor ringde med underbara och dystra ljud i stammarne, och vid roten grät ett döende rå. "Kanske", anmärker Hedborn träffande, "har hela naturen i män-

---

[1] C. W. Böttiger, Auroraförbundet i Upsala. Svenska Akademiens Handlingar ifrån år 1796, 49:e delen, Sthm 1874, sid. 260.

[2] Bref till Bernhard von Beskow d. 28 mars 1836. Riksbibliotekets autografsamling.

[3] Atterbom i Svenska Litteraturföreningens Tidning 1836, n:r 1.

niskosläktets barndom blifvit på sådant sätt befolkad med gudomligheter.“

Den varma religiositet, som blef den ledande och bärande kraften i Hedborns lifsgärning, var ett arf från hans föräldrahem. Hans barndom inföll under en tid af starka andliga brytningar. Under det de högre våndens världsåskådning, påverkad af århundradets vulgärfilosofi, allt mer tog formen af ytlig rationalism eller radikalt fritänkeri, anslöt sig folket mycket ofta, där det icke var sjunket i slö likgiltighet, till den herrnhutiska pietismen. Framsprungen ur allvarlig trängtan efter en djupare lifsuppfattning än den för dagen populära, urartade dock denna rörelse mångenstädes till sjuklig och svärmisk öfverspändhet eller fariseiskt fromleri. Med denna vansläktade herrnhutism gjorde Hedborn tidigt bekantskap, och han synes mycket sant ha karaktäriserat riktningen i den teckning, han lämnar af en bland dess målsmän, en bigott prästman i hans hembygd. Till skildringen af denne fogar skalden en reflexion, som klart framhäfver hans öfvertygelse om den religiösa fromhetens förenlighet med en sund lifsglädje. “En svärmare af detta slag“, säger han, “hatar all oskyldig glädje, som är naturens skönaste uttryck. Barnet, som under känslan af en frisk blod yttrar sin njutning genom lek och språng, beklagar han som en tidig syndaträl. Stjärnan, gräset, blomman få ej tala till hans hjärta om Gud. Bokstafven, den döda bokstafven allena, skall göra honom salig. Han hatar konsten. Musiken, känslans skönaste uttryck, anser han ej såsom utfluten af gudomliga källor, utan såsom en arffiendens snara.“ Af den sjukliga åskådning, öfver hvilken Hedborn med dessa ord bryter stafven, hade hans föräldrar icke berörts. Den blifvande psalmdiktaren uppväxte i ett hem, där gammaldags fromhet väl trifdes samman med oförställd lefnadsfriskhet. “Min far kunde föga läsa“, heter det i skaldens självbiografi, “men han trodde osvikligen på de få kristliga grundsatser, som han hade läst till sin första nattvardsgång, samt på dem,

han hade hört af sockenprästen. I hans själ låg den djupaste vördnad för Gud jämte en infödd känsla af heder och ära. Min mor däremot var en stor läsarinna och hade mycken bibelkunskap, som den tiden var ovanlig. Genom hennes läsning var bibliska historien känd af hvarje familjens medlem, ty vi lyssnade till hennes röst som till en sagoberättares. Bägge dessa föräldrar fruktade Gud utan anspråk. De ansågo hvarken musik eller dans för synd: de öfverlämnade sig ömsom åt andakten och den oskyldiga glädjen, och den formliga bönen hördes morgon och afton af deras munnar."

Från sitt femte lefnadsår har Hedborn upptecknat ett minne, som förtjänar en plats i hans biografi ej mindre genom det enkla, rörande sätt, hvarpå det berättas, än genom den inblick, det lämnar i småfolkets lif under en orosfylld tid. År 1788 började Gustaf III sitt fälttåg mot Ryssland. Krigsuppbådet nådde naturligtvis äfven det lilla soldattorpet i Kohlstad och väckte där oro och bekymmer. "Min moders tårar sade mig", berättar Hedborn, "att faror och död voro på färde. Men barndomen är lycklig i alla skiften, och dess mörka aningar utplånas såsom en dimma. Då skilsmässans stund utpressade de flesta tårarne hos mina föräldrar, var jag utgången till en sandgrop, i hvilken jag hade gjort ett stall åt mina barkhästar, hvilka jag oafbrutet ömsade i åtskilliga spilten, ända till dess min fader i hela sin krigiska rustning upptog mig i famnen och sade: 'farväl, Samuel!' Han grät en stund och tänkte förmodligen att säga: kanske få vi aldrig återse hvarandra. Så späd jag var, väntade jag detta uttryck och förekom honom med en bön: 'käre far, gack ej längre än till Skäninge!' Häruppå svarade han med ett ljud, som trängde sig genom märg och ben, samt höll sin hand öfver mina ögon; men jag såg emellan hans fingrar, huru han grät och aftorkade tårarne. Han nedsläppte mig och sade med en förställd röst: 'låt se, att du lär dig läsa, till dess jag återkommer!' Jag svarade ja, och sedan gick han sin väg och försvann

bakom en småskog, där gångstigen krökte sig. Om jag hade varit närvarande vid hans dödssäng vid äldre år, hade jag visserligen ej blifvit så rörd som vid detta tillfälle. Det är outsägligt, hvad barnahjärtat älskar."

Först efter ett par års förlopp skulle den unge soldatgossen få återse sin far, men den ståtlige krigaren var då förvandlad till en ömkansvärd gestalt, utmärglad under fälttågets vedermödor och under en på ett finskt militärlasarett genomkämpad sjukdom. Hans långa frånvaro, de hemmavarandes längtan efter hans återkomst, hustruns tryckande ängslan öfver hans öde, det slutliga återseendets vemodsblandade glädje — allt har Hedborn i korta men fängslande drag skildrat. Gossens sorg vid faderns affärd vek inom kort för barnets lyckliga förmåga att snart förgäta dystra erfarenheter för gladare intryck. Med en jämnårig lekkamrat, som i skaldens ungdomshistoria fått det poetiska namnet Sylvester, upplefde han en tid af ogrumlad barnalycka och okonstlad poesi. De båda piltarne drömde sig vara härskare öfver hela den omgifvande nejden. En närbelägen skog blef den käraste vistelseorten i deras kungarike. Dess halfdunkel fyllde deras sinnen med hemlighetsfulla aningar och gaf deras lifliga fantasi rikligt stoff till sällsamma historier. Från slättbygden bortom skogsgränsen, som de aldrig hunno öfverskrida, ljödo ofta klocktoner från obekanta kyrkor, och detta ingaf dem en föreställning, att där fanns en stad i det okända fjärran. De gåfvo denna namnet Skogsby, och deras inbillning skapade den till ett evigt grönskande Eden, där sångfåglarne öfvervintrade. — Snart nog började ock en naiv kärlek fängsla de båda lekkamraternas tankar och drömmar, och de utkorade sig hvar sin käresta. Hedborn berättar, huru hans val föll på en liten flicka i granntorpet, och åt sin barnsliga böjelse för henne har han i sin självfbiografi gifvit ett vackert uttryck. "Bland minnets bilder", yttrar han, "har hon allt sedan stått för min tanke såsom ett

barnporträtt, hvilket för alltid vunnit mitt tycke. Hon blef mina sångers *Hildur*" [1].

Hedborns skildring af sina första lefnadsminnen lämnar flera vittnesbörd om det känsliga skönhetssinne, som utmärkte den blifvande skalden under hans barnaår. Han säger sig icke kunna beskrifva den sublima hänryckning, hvarmed naturens fägring fyllde hans unga fantasi. Äfven af det sköna i toner och ord tog hans själ tidigt varaktiga intryck. När han vid dansgillena och särskildt vid de slåtteröl, som i hans hembygd plägade afsluta årets skördearbeten, fick höra fiolerna ljuda, kunde han för deras toner förgäta allt annat. Mången gång för blyg att inträda i en gillesstuga, glömde han sig kvar halfva natten utanför ett fönster blott för att få lyssna på dansmusiken. Med förtjusning hörde han de gamla folkvisorna sjungas, och af de få böcker, som föllo i hans händer, tilltalade honom psalmboken mest. Inom dennas diktart, som han sedermera med så stor framgång skulle odla, tyckes han ock först ha pröfvat sin vittra alstringsförmåga. Han omtalar nämligen, huru han skref en aftonpsalm vid solnedgången "just den dagen, på hvilken man firade en jubelfest till åminnelse af Uppsala möte". Detta inträffade följaktligen i mars 1793, och den unge poeten befann sig sålunda ännu blott i sitt tionde lefnadsår.

---

[1] Den i Hedborns dikter ofta besjungna "Hildur" är utan allt tvifvel identisk med en viss *Fredrika,* hvilken han i ett par af sina ungdomsbref till Atterbom omtalar som sin barndomskärlek. Den ena af dessa skrifvelser, daterad den 27 mars 1808 (Svensonska saml.), skildrar på följande sätt det inflytande, som minnet af den unga flickan öfvar på skaldens fantasi- och känslolif: "Fredrika är min majblomma; sådan jag såg henne som barn, skall jag besjunga henne, äfven då hennes lockar äro snöhvita. Kanske får jag aldrig se henne mer och följaktligen ej föreställa mig henne annorlunda än som ett leende, oskyldigt barn — — — —. Hvilken åtskillnad då mellan mig och henne! Hos mig själf skall jag märka åldrarnes förändringar och verkningar, och mitt hjärtas eviga älskling skall ändock blifva en elfvaårig flicka."

Tidigt hade den fattige soldatgossen hunnit blifva både läs- och skrifkunnig. Sin undervisning mottog han i socknens kyrkskola, där han gjorde så stora framsteg, att han snart anlitades som lärarens biträde, i synnerhet när denne, som tillika var sockenskräddare, måste för synålen och pressjärnet åsidosätta sina pedagogiska värf. Den späde vikariens gåfvor tillvunno sig så stor beundran af gammal och ung, att inom kort "namnet Samuel nämndes med beröm i hela församlingen". Alla menade, att han borde studera till präst, och hos honom själf vaknade snart en liflig åstundan i samma riktning. Föräldrarne, som väl insågo sonens begåfning och höllo honom för god att varda endast dagsverkare, delade den allmänna uppfattningen, men saknade tillgångar att bekosta hans undervisning. Länge syntes hindren för den obemedlade gossens inträde på studiebanan oöfvervinnerliga, men omsider besegrades de största så pass, att han en vårdag 1799 kunde vandra åstad till Linköping för att söka inträde i därvarande lärdomsskola.

II.

Om Hedborns studieår äga vi synnerligen fullständiga upplysningar dels i hans förut citerade ungdomsskildring, dels i den intressanta minnesruna öfver skalden, som Atterbom fogat till den postuma upplagan af hans vitterhetsarbeten [1]. Den fattige soldatsonen, som vid inträdet i skolan antog det efter födelseorten bildade namnet Hedenvall, visade sig snart vara en mycket lofvande studiosus, och hans sträfvanden underlättades genom välvilliga människors hjälpsamhet. Sin förste och störste välgörare fick han i en af sina lärare, dåvarande

[1] S. J. Hedborn, Samlade Skrifter, utg. af P. D. A. Atterbom, Örebro 1853, 2 delar. Utgifvarens "biografiska tillägg" äro införda i andra bandet, sidd. 247—298.

kollegan Lars Boræus. Denne man, som förevigats inom vår humoristiska litteratur af en annan bland sina lärjungar, den bekante skalden Karl Fredrik Dahlgren, bar under en originell och sträf yta ett varmt och deltagande hjärta. Han tog sig an många medellösa ynglingar och bland dem äfven den unge Hedenvall, som flera terminer erhöll kost och bostad i hans hem och sedermera genom hans försorg vann sitt uppehälle medelst undervisande af yngre kamrater. Atterbom meddelar, att den blifvande diktarens litterära intresse torde ha väckts i Boræi hus, i det han där kom i tillfälle att läsa en ansenlig mängd af de samtida romanerna. Af dessa voro de Lafontainska mest på modet, och det synes mycket sannolikt, att deras gråtmilda sentimentalitet bidrog till att framkalla den känslosamhet, som kan spåras hos Hedborn under hans tidigaste poetiska verksamhet.

Redan 1802 uppflyttades Hedborn — eller Hedenvall, såsom han ännu kallade sig — till Linköpings gymnasium. Bland dettas dåvarande lärare fanns en man med grundlig ästetisk bildning, latinlektorn Per Arenander, och denne fick i Hedborn en tacksam lärjunge. Arenander sökte att vid tolkningen af de klassiska auktorerna väcka sina elevers intresse för poesiens skönhet, dess väsen och lagar, och han ville icke knyta detta intresse vid de romerska skalderna allenast utan äfven vid de svenska diktarne. Skolad i det gustavianska bildningsskedets anda, framhöll han alltid Leopold som den mönstergille mästaren både inom poesi och vetenskap. Egendomligt nog, skulle dock ur hans egen lärjungakrets utgå flere af de män, som sedan blefvo den franska smakriktningens förnämste vedersakare inom vårt land. Till den litterära skola, dessa bildade, kom äfven Hedborn att sluta sig, men att han icke förty bibehöll den kärlek till våra klassiska skalder, som Arenander hos honom inplantat, skola vi i det följande se.

Under sina skolår inledde Hedborn en bekantskap, som sedermera vardt af stor betydelse för hans litterära

utveckling, När han en majdag 1800 vandrade öfver Linköpings kyrkogård, träffade han där samman med en ljuslockig gosse, som satt afsides på en grafhäll och lindade en slinga af vårblommor kring en dödskalle. Denne gosse var den då blott tioårige Per Daniel Atterbom, och den frejdade diktaren har i sina minnesblad öfver Hedborn efter dennes egen berättelse skildrat detta möte. Atterbom omtalar ock, huru Hedborn en gång under gymnasiiåren besökte honom och därvid uppläste Valerii bekanta ode öfver "Tålamodet". Denna dikt beundrades lika mycket af deklamatören som af den unge åhöraren, ehuru den några år därefter skulle i den senare finna en skoningslös kritiker. De båda ynglingarne trädde aldrig i något närmare förhållande till hvarandra under skoltiden. Atterbom, som något senare än Hedborn men med större förkunskaper än denne intagits i skolan, hann ett år tidigare än sin äldre kamrat blifva dimitterad till universitetet.

Hedborn hade emellertid med så stor flit och framgång bedrifvit sina studier, att han på sex och ett halft års tid genomgått både trivialskola och gymnasium. Våren 1806 begaf han sig till Uppsala och inskref sig den 4 mars i Östgöta nations matrikel. Han bar då ännu namnet Hedenvall, men utbytte inom kort detta mot det, under hvilket han är känd i Sveriges vittra häfder.[1] Hedborns första vistelse vid akademien blef mycket kortvarig. I saknad af medel att uppehålla sig där tog han anställning som informator i ett adligt hus, hos titulärlandshöfdingen Henning Kristian Schmiterlöw, ägare till det natursköna Olstorp i Småland. Umgänget i denna familj, där såväl husfadern själf som hans maka voro litterärt intresserade[2], verkade mycket befordrande på

[1] Böttigers uppgift om tiden för namnförändringen är icke fullt riktig.

[2] Landshöfding S. hade gjort sig känd som författare till åtskilliga poem i tidningarne "Samlaren" och "Stockholmsposten". Hans maka, Anna Matilda Palbitzski, skildras i Biografiskt Lexikon (del XI, sid. 811) som en talangfull och fint bildad kvinna.

den fattige studentens bildning, ehuru han föga kunde förlika sig med den aristokratiska ton, som rådde på stället, och med den något öfverlägsna nedlåtenhet, hvarmed han behandlades af sin patronus. Denne, som stundom brukade skämtsamt benämna Hedborn "mon confrère d'Apollon", visade sig emellertid på flerahanda sätt intresserad för den unge informatorn, i synnerhet sedan han kommit underfund med hans poetiska intentioner, och lämnade honom fritt tillträde till sitt välförsedda bibliotek. Vistelsen på det adliga godset fick sålunda för Hedborn en betydelse, som icke bör underskattas, och vid äldre år, då han mera fördomsfritt kunde skärskåda sina ungdomshändelser, erinrade han sig sin "poetiske suverän" på Olstorp med tacksamhet.

Vid ingången af sommaren 1807 tyckes Hedborn ha lämnat sin kondition inom den Schmiterlöwska familjen. Hans litterära intressen, som där vuxit i styrka, hade redan börjat söka sig uttryck i vitter produktion. Under de vackra sommardagarna begaf han sig nu ut på vandring i sin fäderneprovins, och han styrde snart kosan till det fagra Asbo, Atterboms hemort. Det ligger nära till hands att antaga, att längtan efter en vän, som kunde fullt sentera hans poetiska ingifvelser, ledde hans steg dit. Atterbom var ännu blott en sjuttonårig yngling men redan inom en stor vänkrets känd och värderad för sina gedigna kunskaper och sin litterära förmåga. Den sistnämnda sidan af hans begåfning hade de af hans äldre akademikamrater, som tillhörde det bekanta Uppsalasällskapet Vitterhetens Vänner, visat sig uppskatta, i det de 1806 invalt den sextonårige studenten i sitt samfund. Detta låg dock redan i dödsryckningarna och upplöstes kort efter Atterboms inträde däri. Att detta skulle gräma den entusiastiske unge poeten, säger sig självt. Han hade emellertid fått blicken öppen för betydelsen af en sammanslutning mellan yngre litterära krafter och beslöt att själf söka åstadkomma en dylik. Hans intresse för denna sak var så mycket större som vid denna tidpunkt

andra konstnärliga ideal än de för dagen härskande börjat uppgå för honom. Böttiger har uppvisat, att Atterbom redan genom sitt umgänge med ledamöterna i V. V. förts till ett närmare studium af tyske författare [1], och skalden själf omtalar, huru de planer om en reformatorisk vitter förening, som under sommaren 1807 sysselsatte honom, voro "i ej ringa mån föranledda genom vissa tyska författares läsning" [2]. Ännu så länge syntes han dock löpa fara att blifva en anförare utan här. Visserligen hade han under den närmast föregående våren stiftat bekantskap med tvänne medintresserade kamrater, Georg Ingelgren och Vilhelm Fredrik Palmblad, men af dessa skulle den senare icke återkomma till universitetet påföljande termin. Utsikterna att realisera förbundsplanerna tedde sig sålunda, åtminstone för den närmaste framtiden, synnerligen mörka.

Sådan var ställningen, när Atterbom i sitt hem mottog besök af Hedborn. De unga poeternas samvaro i Åsbo idylliska herdatjäll räckte tvänne veckor. Härunder återknöts deras förut tämligen flyktiga bekantskap och utvecklades till en vänskapsförbindelse, som med rörande trofasthet blef beståndande, så länge de lefde. Redan vid sammanträffandet i Åsbo säger sig Atterbom ha hos Hedborn upptäckt "utkastet till den egendomliga förening af bonde, skald och präst, som utgjorde hans personlighet". Framför allt gladde sig den sjuttonårige diktaren öfver att ha påträffat en ny sångarbroder. Hedborn uppläste ett af sina skaldestycken, och ehuru detta var affattadt på alexandriner och sålunda formadt efter den rådande smaklärans regler, tyckte sig åhöraren af dess "oskuldsfulla och fromma naturtoner" förnimma, att det sprungit fram ur en äkta ingifvelse.

I Hedborn hade Atterbom funnit en för sina förbundsplaner lifligt intresserad medbroder, och när de på

[1] Böttiger, a. a. sid. 251.

[2] Atterbom, a. a. sid. 264.

hösten samma år träffades i Uppsala, dit den förstnämnde omsider återvändt för att idka teologiska studier, hade planerna mognat till utförande. Atterbom förmedlade Hedborns bekantskap med Ingelgren, och det litterära triumvirat, som på detta sätt uppstod, adjungerade genast med sig tvänne andra för vitterheten nitälskande unge män, Jakob Axel Stenhammar och Gustaf Acharius, båda tillhörande Atterboms gymnasiikamrater. Antalet syntes nu tillräckligt stort för att möjliggöra stiftandet af en förening. Redan den 7 oktober 1807 konstituerade sig ock en sådan under namnet *Musis Amici*. Huru detta samfund, som genom självfva sin benämning röjde sig vara en ättelägg af Vitterhetens Vänner, snart kände sig stå på ny och självständig grund och uttryckte sitt medvetande härom genom att påföljande år antaga den anspråksfullare och mer karaktäristiska signaturen *Auroraförbundet*, huru det verkligen kom att blifva ett af tecknen till morgonrodnaden af en ny dag inom vår poesi och att lägga hörnstenen till en betydelsefull litterär skola, allt detta är på ett lika grundligt som fängslande sätt skildradt i Böttigers vidlyftiga historik öfver det illustra studentsällskapet. Här må endast erinras om Hedborns verksamhet inom den vittra kretsen och om hvad som därmed står i samband.

Bland Auroraförbundets handlingar, som sedan 1879 förvaras å universitetsbiblioteket i Uppsala [1] och rådfrågats för denna framställning, finnes ock samfundets matrikel i behåll. Hvar och en af de stiftande ledamöterna har till sitt namn fogat ett citat från någon författare och genom valet af detta synbarligen velat angifva sitt diktarkynne eller sin allmänna världsuppfattning. Atterbom hämtar sitt valspråk ur Goethes "Torquato Tasso", Stenhammar och Acharius presentera sig med hvar sin strof af Schiller, och den klassiskt skolade Ingelgren lånar sitt motto från ett af Horatii oden. Hedborn, som vid denna tid torde haft föga eller ingen beläsenhet i utländsk

[1] Sign. U 155—169.

lyrik, frånsedt den antika, citerar en svensk diktare, med hvilken han i sin själfbiografi säger sig tidigt ha varit "närmare besläktad", nämligen Bengt Lidner. Han karaktäriserar sig med de bekanta orden i den sång, hvarmed denne dedicerade "Yttersta domen" till Gustaf III:

Likt tålamodet vid en graf,
jag prisar himlen i min smärta.
Då han ej guld och anor gaf,
gaf han mig lyran och ett hjärta.

Det är, som hade den unge skalden i detta citat nedlagt en aning om sitt kommande lif, armt på framgång och ära men förljufvadt genom sångens tröst och hemmets lycka.

Vid de fem sammankomster, som Musis Amici höll under höstterminen 1807, voro alla de stiftande ledamöterna hvarje gång närvarande. Alla deltogo under denna termin i förbundets poetiska tätlingar, och enhvar ledde vid någon session förhandlingarne inom den lilla kretsen, som organiserat sig efter mönstret af en lärd akademi. Redan vid den första sammankomsten tätlade Hedborn med ett skaldestycke, *Sinnesstyrkan*, hvars grundtanke bäst karaktäriseras genom det motto, författaren valt, nämligen Ciceros ord: "fortis animi et constantis est non perturbari in rebus asperis". Denna sång är icke medtagen i någon upplaga af skaldens skrifter och icke heller annorstädes tryckt, men finnes i två olika versioner bevarad bland sällskapets handlingar. Den är i sin äldsta form en tämligen omogen produkt, särskildt med hänsyn till den på flera ställen synnerligen knaggliga diktionen. Detta hindrar dock icke, att vissa delar af dikten röja både känsla och inspiration. Åt den religiösa uppfattning, som sedermera satte sin prägel på Hedborns skaldeverksamhet, förlänar han redan här ganska tilltalande uttryck, såsom t. ex. i följande strofer:

Tung är vägen, men dess gräns ej fjärran,
och min ledsven religionens tröst.
Plågans salfva hvad? Ett tåligt bröst —
himlen lönen och min borgen Herran.

Skulle smärtan vakna med mitt öga
hvarje morgon, störande min ro,
skall hon mildras med den sälla tro,
att hon är en skänk ifrån det höga.

Rosor mellan törnets taggar knoppas;
så har äfven lidandet sin lön:
nämn en lott på jorden mera skön
än att kunna, fastän plågad, hoppas!

Atterbom ägnade denna sång en kritik, som äfven finnes införlifvad med förbundets arkiv. Mot åtskilliga misslyckade enskildheter riktar han några anmärkningar, men bryter snart udden af dessa genom de lika naiva som smickrande slutorden i sin granskning. "Men hvi korsfäster jag min känsla", utbrister han, "för att upptäcka småfel i ett poem, som blott tjäna till att höja dess öfriga skönheter i klarare ljus. De sista stanserna äro så poetiska, att mången af våra ryktbara skalder skulle vinka dem till sig för att med dem pryda åtminstone första bladet i sina skrifter." — Något pris synes emellertid icke ha tillerkänts Hedborns dikt. Att för öfrigt Atterbom trots sina loford icke var fullt nöjd med den samma, visar hans några månader senare framställda uppmaning till författaren att omarbeta den [1]. Det lider intet tvifvel, att den unge romantikern fann både stämning och form i detta stycke allt för ålderdomliga i förhållande till de nya konstideal, som han vid denna tid börjat omfatta. Betecknande är också, att Hedborn i en skrifvelse, där han lofvar verkställa den äskade omarbetningen, liksom ursäktande kallar sin dikt "ett moraliskt ämne, kanske hämtadt ur min första förtjusning öfver Valerius" [2]. I ett revideradt exemplar af Musis Amici's

[1] Bref d. 28 febr. 1808. Atterbomska samlingen.

[2] Odat. bref från mars 1808. Svensonska samlingen.

poetiska arkiv, som förvaras bland Auroraförbundets handlingar, meddelas "Sinnesstyrkan" i sitt bearbetade skick och höjer sig här betydligt öfver den ursprungliga versionen. De fem sista stroferna, i hvilka en lugn och ädel resignation fått ett värdigt uttryck, äga det blida tycke, som är Hedborns diktning eget:

Som på Edoms sandfält manna droppas,
så har äfven lidandet behag:
finns en lott mer ljuf i sorgens dag
än att kunna aftonrodnan hoppas?

Fastän glädjen från sin famn dig sköt,
som ett skötbarn sorgen dock dig vårdar;
till en lilja uti Herrans gårdar
skall hon amma knoppen, som hon bröt.

Och när mot sitt mål din vandring lider
under åskans dån och stormars gny,
vänta lugn, att ur en ljusnad sky
aftonsolen afskedsstrålar sprider!

Du bedrogs — du fick ej se dess sken,
men — så är ock banan redan sluten.
Inne är den längtade minuten,
då du säll i frid får fara hän.

Så när solen bortom bergen ilar
och bebådar sjätte dagens kväll,
vandrar mödans son hem till sitt tjäll
och till Herrens sabbat roligt hvilar.

Den sista strofen har blifvit bevarad åt eftervärlden genom vår nuvarande psalmbok, där den — med sitt ursprungliga trokéiska versmått utbytt mot ett jambiskt — finnes inflätad i Hedborns vackra sång, *O säg, min själ, hvi du förfäras* (ps. 243: 6), som vi längre fram få anledning omnämna.

Till Musis Amici's andra sammankomst, som hölls två veckor efter förbundets stiftelse, inlämnade Hedborn ett *Kondemnerande skaldebref, vänligen tillägnadt herr S—f.* Offret för denna satir var ingen annan än hans

gamle principal å Olstorp, landshöfding Schmiterlöw. Åt sin ovilja mot denne ger författaren så tarfliga uttryck, att han har allt skäl till den vanmaktsförklaring, som uttalas i det från Kellgren hämtade mottot:

Hvi har jag ej, o Pope, din hand
att i en dunciad betvåla
den mängd skriblerer i vårt land,
som med Apollos lager pråla?

Det "kondemnerande skaldebrefvet" är nämligen en ovanligt plump utgjutelse, som förgäfves söker skyla sin brist på kvickhet med ohyfsade kraftuttryck. Det enda reella intresse, som denna sång kan äga för oss, ligger i det karaktäristiska sätt, hvarpå den afspeglar de antigalliska Aurorabrödernas hat mot Napoleon. Schmiterlöw, som synes ha afgudat den väldige eröfraren, blir vederbörligen erinrad om det fåvitska i sin beundran med följande ord, hvilka trots sin naiva oförsynthet och sitt falska patos vittna om den unge poetens fosterländska tänkesätt:

Är det patriotism att vördnadsfullt den dyrka,
som Pommern härjat har, försvagat Sveriges styrka?
Du usla, fega slaf utaf jargonens nyck,
du hatar fosterland och ler åt dess förtryck.
Du älskar en despot, förgudar hans bedrifter
och gjuter ingen tår på Sveriges söners grifter:
fly, om du kan, det kval, som följer ångerns spår,
och dölj dig för dig själf, när hämndens timma slår!

Ingelgren, som recenserade detta stycke, fann det röja "en afgjord talang för satiren", men stämplade det med rätta som paskill.

Sammanträdet den 4 november 1807, det tredje i ordningen under förbundets stiftelseår, illustrerades af Hedborn med ett längre skaldestycke, *Återblick på min barndom.* Han rönte nu större framgång. Den af Stenhammar författade granskningen säger dikten vara "en enkel och sann målning af människans saligaste ålder"

och tillägger, att den "väcker hos hvarje skönkänslig läsare beundran och kärlek för författaren, hvars oskuldsfulla inbillningskraft och ädla hjärta yttra sig där så melodiskt och hvars snille röjer en redan klassisk bildning i uttryck". Den välvillige kritikern går så långt i erkännande, att han kallar författaren "en af dessa telningar, hvilka, i framtiden mäktiga stammar, skola triumferande uppehålla den renade svenska poesiens himmel". Några detaljanmärkningar framställas visserligen mot dikten, men i likhet med Atterbom förtager Stenhammar verkan af dessa genom de mest storartade loford. "De fel, vi anfört", säger han, "likna de nästan omärkbara molnfläckarna, som simma i himlens azur en vacker sommardag, hvilka solens guld och den blå oskuldsfärgen öfverskimra."

Som en bekräftelse på den smickrande granskningen mottog Hedborn sällskapets pris, en förgylld silfverlyra, och protokollet öfver sammankomsten meddelar, huru ordföranden i ett kort tal lyckönskade segervinnaren. Den belönade dikten finnes bevarad i Auroraförbundets arkiv och är i förkortad och bearbetad form intagen i de båda upplagorna af skaldens skrifter[1]. Det var med detta poem, som han under det första besöket i Åsbo hade uppdagat sin skaldegåfva för Atterbom och tillvunnit sig dennes beundrande bifall. Det är, såsom redan nämnts,

[1] Minne och Poesi, sidd. 50—58; Saml. Skr. I, sidd. 89—97. — Enligt hvad tvänne aktstycken i den Svensonska samlingen gifva vid handen, sökte Hedborn upprepade gånger få denna dikt intagen i fosforisternas publikationer, men förgäfves. I ett bref till Atterbom af den 6 nov. 1809 förordar han styckets offentliggörande och yttrar bl. a. "Månne versslaget behöfver reform? Kanske kunde det komma att tilldraga sig första tycket i Orfikan, emedan allmänheten är van vid ett evigt *trarallalallala trarallalallalara,* hvarefter den fina filosofien och klangen i Sigwart, i Zelmas sånger, i Dæmon och Psyke m. m. tillvunne sig ett oförgängligt tycke; ty jag fruktar för, att någon dumhet måste sättas till lockmat." — Ännu tio år senare, i ett bref till Atterbom af den 29 nov. 1819, erinrar skalden, att han föregående år till Poetisk Kalender insändt flera stycken, som kommit för sent, däribland "den gamla Barndomen" och påyrkar ånyo detta poems intagande i kalendern.

affattadt på alexandriner och röjer både genom ton och bildval en omisskännlig frändskap med diktverk från vår klassiska vitterhetsepok. Såväl "dygden" som "vällusten", dessa upplysningstidehvarfvets idoler, ha kommit till heders, och inflytandet från våra klassikers formgifning är stundom särdeles påfallande, såsom t. ex. i följande verser, där skalden med retoriskt patos framhäfver, huru han älskar sin fosterbygd högt öfver allt annat i världen:

Ej forna tempels grus, på Latiens kullar strödda,
af fanatismens våld och tidens makt förödda,
jag längtade att se; ej trakten kring det slott,
där ibland städer stolt det forna Ilion stått.
Nej, nej, min fosterbygd, din skog, den jag såg färgas
af solens purpursken, då hon var när att bärgas,
för mig mer värde har än all den stolta prakt,
som tiden åter har till elementer bragt.
Kan man väl storhet blott uppå de trakter lära,
som ännu mausoléer af forna hjältar bära;
och ammas dygden blott uppå Sokraters graf,
hvi är ej paschan gud och hvi är greken slaf?

De "oskuldsfulla och fromma naturtoner", som Atterbom säger sig ha spårat i denna dikt, när han första gången hörde den uppläsas, genomklinga verkligen ofta dess högtidliga alexandriner. När skalden besjunger sin hembygds fägring och sin barndoms sorglösa lekar, får framställningen ett älskvärdt behag, som påminner om Creutz' och Oxenstiernas idyllstil, och när han ur minnet frammanar föräldrarnas bilder, förlänar hans känsla åt uttrycket en värma, som egendomligt kontrasterar mot versformens stela sirlighet. Öfver hela dikten hvilar en blid återglans af det lyckliga barndomslif, som den tecknar och hvarom den unge sångaren bekänner:

Så lugn som bäckens våg, som på sin kiselbädd,
i himlens azurfärg och lundens blommor klädd,
i dalen halkar hän sin framtids mål till möte,
ej anande en storm i oceanens sköte,
förflöt min barndomsvår, så färgrik och så klar,
med hoppets sköna dikt i oskuldens förvar.

Af flera uttalanden i Hedborns efterlämnade bref framgår, att han trodde sig med denna konventionellt formade dikt kunna vinna erkännande af den äldre smakriktningens målsmän. Hans förhoppningar i detta hänseende synas ej heller ha blifvit alldeles gäckade. Han erhöll nämligen 1815, såsom en af våra litteraturforskare uppvisat[1], ett hedersaccessit i Svenska Akademien, och det lider knappast något tvifvel, att hans prisskrift utgjordes af en till nämnda års täflan inlämnad dikt med titeln "Barndom och fosterbygd". Denna finnes visserligen icke bevarad, men var säkerligen identisk med det af kamratkretsen i Uppsala belönade skaldestycket "Återblick på min barndom".

Den 18 november 1807 sammanträdde Musis Amici till sitt fjärde konvent, och vid detta skötte Hedborn ordförandeskapet. Som preses var han enligt förbundets sed äfven ordinarie kritiker, och det sätt, hvarpå han fyllde sitt granskarevärf, är ganska belysande för hans dåvarande ståndpunkt. Ingelgren täflade vid sammankomsten med ett ode öfver *Hoppet*, hållet i den vanliga akademiska stilen. Hedborn såg i detta stycke en efterhärmning af Valerii "Tålamodet", visserligen vittnande om "sant snille" hos imitatören men poetiskt endast i samma mån som förebilden vore detta. Huru hög rang granskaren tillerkände Valerius inom den litterära världen, framgår af följande passus i hans utlåtande: "Här är hvarken tid eller rum för någon utveckling af det misslyckade i Valerii bildning, det onaturliga i hans smak, det konstlade i den riktning, han gifvit så många andras smak. Jag hyser den glada öfvertygelsen, att hans inflytande icke länge skall räcka." — Det förefaller egendomligt att höra ett dylikt utlåtande från samme man, som några år förut hänryckts af Valerii poesi och blott ett par veckor förut prisbelönats för ett skaldestycke i afgjordt akademisk ton. Ännu egendomligare ter sig

---

[1] G. Ljunggren, Svenska Akademiens historia 1786—1886, Stockholm 1886, I. sid. 329.

Hedborns yttrande, när man läser ett bref, som han några månader senare tillskref Atterbom[1], och där finner honom hedra Valerius med benämningen "en oemotståndlig trollkarl". Olikheten i skaldens uppfattning vid de skilda tillfällena förklaras dock genom några ord i hans vid äldre år författade själfbiografi, hvilka beröra hans ställning till den poetiska ynglingakretsen i Uppsala och visa, huru han i förstone mera af auktoritetstro än af självvunnen öfvertygelse hyllade de nya konstidealen. Han yttrar nämligen: "Som det yngre släktet alltid förkastar, hvad det äldre gjort, så kunde nu ej våra svenska föregångare blifva våra förebilder; och som ingen människa, icke en gång snillet, är självständig, så måste några andra sökas, och dessa voro Tysklands författare. Man sade mig, som ej ännu hade gjort någon förtroligare bekantskap med någon utländsk poesi, att våra senaste svenska skalder voro blott efterhärmare af den franska skaldekonsten, och som jag ännu därom var okunnig, så måste jag tro det. Den tyska vitterheten skulle med större förmån erbjuda sig till mönster åt unga svenska försökare. Jag började nu att göra hennes närmare bekantskap och älskade henne rätt hjärtligt, men kunde ej alldeles utplåna mitt tycke för mina första läromästare, hvilka jag ansåg som mina poetiska fosterfäder."

I det föregående är nämndt, huru Musis Amici hade inrättat sin organisation efter mönstret af en lärd akademi. Om en sådan erinrade det ungdomliga sällskapet äfven därigenom, att hvarje ledamot skulle med ett inträdestal högtidligen taga säte och stämma i det samma. Atterbom, den yngste men betydelsefullaste af förbundets danare, höll först sitt inträdestal; Hedborn, den äldste i kretsen, föredrog sitt vältalighetsprof vid den sista sammankomsten under stiftelseåret. Denna ägde rum den 2 december. Till ämne hade Hedborn valt *Danandet af det äkta poetiska snillet.* Hvilka tankar han utvecklade

[1] Det förut citerade brefvet från mars 1808.

öfver detta spörsmål, är okändt, emedan konceptet till hans föredrag gått förloradt[1].

Under vårterminen 1808 fick Hedborn icke tillfälle att närvara vid något sammanträde inom det från denna tid till *Auroraförbundet* omdöpta sällskapet. Tryckt af ekonomiska bekymmer, måste han nämligen ånyo söka sig utkomst som privatlärare[2]. Från början af sistnämnda år lyckades han blifva antagen till informator hos en kapten Gustaf Levin, innehafvare af egendomen Marielund å Herrön i Ösmo skärgård, några mil söder om Stockholm. Under sin därvaro gjorde han sig påmind hos Aurorabröderna genom en ny täflingsskrift. Till ett sammanträde den 1 maj 1808 inlämnade han nämligen en rimmad, fri efterbildning af Prudentii bekanta hymn *Jam moesta quiesce querela.* Palmblad, som under terminen återkommit till akademien och inträdt i förbundet, hade försökt sig som pristäflare med en orimmad öfversättning af samma sång. Båda tolkningarne — Hedborn hade gifvit sin titeln *Tröstesång vid vänners grafvar* — belönades med mention honorable, men omdömet om dem utföll något olika, i det man ansåg Palmblads mera troget men Hedborns mera lyckligt återgifva originalet. Den i Auroraförbundets arkiv bevarade granskningen yttrar, att den senares efterbildning är att anse "mindre som en öfversättning af den Prudentiska griftsången än

---

[1] Hedborn tyckes själf ha ansett sitt vältalighetsprof mycket undermåligt. I ett bref till Atterbom den 7 sept. 1809 (Svensonska saml.) yttrar han nämligen: "För mitt inträdestal blygs jag; då det skrefs, var jag full af sött vin eller snarare en djärf pojke, som ville förvåna med några ord."

[2] Innan Hedborn åter tog anställning som informator, absolverade han den s. k. pædagogiæ-examen, ett akademiskt prof, som under Gustaf IV Adolfs tid anbefalldes åt blifvande privatlärare. Bland skaldens efterlämnade papper finnes ett d. 10 dec. 1807 utfärdadt betyg öfver denna examen, hvilket vitsordar, att "studiosus Samuel Hedborn af Östgöta nation ådagalagt tillförlitliga insikter i hvad till elementära undervisningen i språk och andra för barnaåldern passande kunskaper samt hvad till reglerna för uppfostran hörer".

såsom en sång, värdig att ackompagnera den Prudentiska harpans". Till Hedborns tolkningsförsök, som sedermera offentliggjordes i tidskriften Phosphoros, skola vi i det följande återkomma.

Atterbom meddelar i sina minnesblad öfver Hedborn, att denne med allt annat än glada känslor lämnade den poetiska vänkretsen i Uppsala. Den fattige informatorn fick dock snart erfara, att intet kunde vara mera ägnadt att skingra hans missmod än vistelsen på den skärgårdsö, dit han styrde kosan. Det umgänge, som där mötte honom, tyckes ha varit lika finbildadt som älskvärdt. Hedborn hade förut — antagligen icke utan skäl — känt sig tillbakasatt inom de förnämare kretsar, där han umgåtts. Här fann han sig däremot omfattad med en förstående sympati och en uppriktig välvilja, som han alltid bevarade i tacksam hågkomst. "I den krets, i hvilken jag inträdde", yttrar han i sin skildring af denna tid, "försvann det oändliga afståndet mellan mig och alla öfriga varelser." Hvad som gjorde Herrön särskildt tilldragande för den unge poeten var det lifliga litterära intresse, som präglade sällskapslifvet där. Den vackra ön blef också för honom hvad han en gång vid äldre år kallade henne: en "Insel des Gesangs" [1]. Umgänget i det Levinska huset och i ett par familjer å en ö i grannskapet, hvilken Hedborn ofta besökte, verkade med sin artistiska förfining mycket tilldragande på den unge diktaren. Han omtalar själf, huru smickrad han kände sig öfver att dväljas i denna societet, där "ryktbara sångerskor och skönheter, hvilkas gudomliga lotter redan voro besjungna af det gustavo-augustiska tidehvarfvets skalder", intogo en bemärkt plats. Den poetiske studenten förstod ock att göra sig uppmärksammad och värderad i denna omgifning genom att ställa sin litterära talang till dess förfogande. Han skref verser i damernas minnesböcker, han lofsjöng dem i smickrande charader öfver

[1] Bref till Atterbom d. 25 nov. 1839. Riksbibliotekets autografsamling.

deras namn och strängade villigt sin lyra vid alla familjehögtidligheter. Det bifall, han härigenom tillvann sig, tyckes i ej ringa mån ha ökat den naiva självuppskattning, som enligt samtidas vittnesbörd var honom egen.

Det var emellertid icke blott genom dylika tillfällighetskväden som Hedborn gjorde Herrön till sin "Insel des Gesangs". Under vistelsen där inspirerades han jämväl till ett antal sånger af mera varaktigt värde. Hvarje ny dikt tillsände han Atterbom och utbad sig dennes omdöme. Mellan de båda vännerna uppstod på detta sätt en mycket flitig korrespondens. Många af deras bref befinna sig nu jämte talrika skrifvelser mellan andra medlemmar af den uppsaliensiska skaldekretsen i den Atterbomska släktens ägo eller i de offentliga bibliotekens förvar, och de utgöra mycket viktiga urkunder för kännedomen af vår nyromantik i dess allra tidigaste skede, i det de lämna en god inblick i de unga diktarnas åskådningssätt och känslolif under deras Sturm- und Drangperiod och på samma gång låta oss se, huru långt deras utbildning i rent tekniskt hänseende fortskridit vid denna tidpunkt. I sina minnesblad öfver Hedborn yttrar också Atterbom, att intet kunde trognare än utdrag ur "dessa så rent omedelbara självframställningar måla de unga skaldebrödernas ästetiska, religiösa, politiska och till en del äfven filosofiska jäsningstillstånd". Den vink, som den frejdade litteraturhistorikern med dessa ord gifvit åt efterföljande forskare, har ock af sådana beaktats. I synnerhet ha Böttiger och Frunck på ett mästerligt sätt tillgodogjort sig de gamla brefven för sina bidrag till Nya Skolans häfder. Äfven för vår framställning erbjuder den Atterbom-Hedbornska korrespondensen under våren och sommaren 1808 mycket af intresse.

Hvad som mer än något annat låter oss med sympati följa de unga skaldebrödernas brefväxling är den innerliga vänskap, hvarom den bär vittne. Verkligt eller inbilladt missförstådda af sin omgifning, söka de båda vännerna tröst hos hvarandra. Redan i sitt första bref

från Herrön[1] tolkar Hedborn i de mest öfversvallande känsloutbrott sin kärleksfulla beundran för Atterboms person och diktning. Anmärkningsvärdt är, huru brefskrifvaren af sin naiva självkänsla förledes att i loftalet öfver vännen uttrycka sin egen längtan efter odödligt namn. “O, Atterbom“, utbrister han, “när mitt öga gråtit ut, mitt hjärta icke mera klappar, kärleken och vänskapen susa dig förbi i mitt stoft, tag dig en sten och rista några runor öfver mig! — de skola blifva eviga, och då eftervärldens barn läsa Hedborns bard med förtjusning, skola de, utan att rå därföre, nämna mitt namn och undra, hvem jag var.“ — Det entusiastiska vänskapssvärmeri, som fått ord i denna utgjutelse, fann liflig genklang hos Atterbom. “Ack“, säger denne i sitt svar[2], “hvarföre kan jag icke äga dig här, icke muntras af din leende min, icke spegla mig i ditt ömma hjärtas utbrott? Jag vet, att ditt beröm till mig ej är smicker — *Hedborn* är för stor att smickra — men så starkt är det likväl, att en älskarinna skulle finna sig belåten med tre fjärdedelar däraf. Djupt rör mig din vänskapsfulla önskan, att jag i händelse af din förtidiga död måtte rista äfven dina minnesrunor. Heligt lofvar jag det! Du skall blifva min *Novalis*.“ Med mjältsjukt vemod biktar Atterbom för sin äldre vän, huru han finner sig ensam och oförstådd. “Få af mina bekanta känna mitt hjärta“, yttrar han på ett annat ställe i nyss citerade bref, “ty de förstå ej dess tysta trånad, dess underbara aningar. Det har också till större delen öfvergifvit dem för att i enslighet klappa för Frälsaren och två eller tre bepröfvade.“ Att brefskrifvaren till dessa senare räknade Hedborn, ådagalägga några ord i fortsättningen af skrifvelsen. “Du ser, älskade vän“, heter det, “att jag för dig vågar draga slöjan af min själ utan farhåga, att den skapnad, som visar sig, beskrattas.“

---

[1] Odateradt men säkerligen förskrifvande sig från febr. 1808. Svensonska saml.

[2] Det förut citerade brefvet af d. 28 febr. 1808.

Ett karaktäristiskt drag i Hedborns förhållande till Atterbom är den ödmjukhet, hvarmed den förre ställer sin egen person i skuggan för den yngre vännen. I ett af sina bref [1] jämför han den unge Atterbom med — Moses, som vid Sinais fot bragte Israel budskap från Herren, och han tror sig knappast någonsin blifva mäktig att ens "med konstens och snillets alla spännkrafters ansträngning (!)" nalkas sin beundrade sångarbroder. Han fröjdar sig dock öfver att äga dennes vänskap, hvars fortvaro han tänker sig utsträckt till andra lifsformer än den jordiska. Sina förhoppningar om en sådan vänskapens evighet nedlägger han i en elegi, som finnes inflätad i det anförda brefvet och hvilken vi längre fram få anledning omnämna.

Om Hedborns litterära studier under hans vistelse å Herrön gifva hans bref då och då en antydan. Manad af de öfriga Aurorabrödernas föredöme, läste han företrädesvis tysk vitterhet vid denna tid. Han tog del af Goethes "Hermann und Dorothea" och af Schillers "Maria Stuart" och "Musenalmanach", men de nyromantiska författarna synas mest ha tagit hans intresse i anspråk. Atterbom meddelar i sina förut omnämnda minnesblad, att Hedborn vid denna tid började taga grundlig kännedom om Novalis, och vi kunna med visshet antaga, att han genom studiet af denne fick kraftiga impulser till sin blifvande psalmdiktning.

Öfver poesiens ursprung, väsen och uppgift anställa Hedborn och Atterbom ofta betraktelser i sina bref. Medan den äldre af de unga diktarna ännu icke fattat själfva kärnpunkten i det nyromantiska skaldeidealet, tedde sig detta redan med full klarhet för den yngre. Från den ytliga uppfattning, som i poesien ej ser något annat än en angenäm förströelse eller ett medel till vinnande af namn och rykte, var Hedborn vid denna tidpunkt icke fullt frigjord. "Medgifvom", säger han i sitt första bref från Herrön, "att det ej blott är nöjet och

---

[1] Dat. d. 2 maj 1808. Svensonska saml.

det angenäma tidsfördrifvet, under det vi skrifva, som leder oss därtill. Nej, beklagligen tror jag, att det är hoppet om en jordisk odödlighet." Atterbom föranledes af detta uttalande till några reflektioner, som tydligt ådagalägga, att han redan under detta skede af sin utveckling tillägnat sig den fundamentalsats i Schellings konstfilosofi, enligt hvilken skalden har en profetisk sändning och i sin verksamhet drifves af en inre, tvingande nödvändighet. I svaret till Hedborn yttrar nämligen den blifvande höfvitsmannen inom vår nyromantiska skola följande ord: "Det är visst icke blott det angenäma tidsfördrifvet eller hoppet om ett odödligt namn (hvilket likväl, om det ock är en chimère, är den skönaste af alla chimèrer), som lockar den *äkta* skalden till att i ord uttrycka sin inre poesi: *hans natur tvingar honom absolut därtill* — utan poesi vore han det samma som en fisk utan vatten. Till denna naturnödvändighet sällar sig det himmelljufva medvetandet att kunna genom sina sånger fröjda sympatiserande själar, öppna för den lidande poesiens sorgfria öfvervärld, förädla de mindre bildade till högre naturer, med ett ord: vara för den *odlade* delen af människosläktet det samma som prästerna äro för den råare — himlens profetiska sändebud."[1]

I den Levinska familjen trädde Hedborn i beröring med en person, som lifligt tyckes ha delat hans vaknande kärlek till den samtida tyska skaldekonsten. Det var hans principals äldsta dotter, Sofia Maria Levin, vid denna tid en blott fjortonårig ungmö[2]. Redan i sin första skrifvelse till Atterbom presenterar Hedborn henne och framställer henne som ett sannskyldigt underbarn, i det

[1] Atterbom återupprepar i de citerade raderna nästan ordagrant en passus ur sitt inträdestal i Auroraförbundet. Jfr. Böttiger, a. a. sid. 279.

[2] Jfr. Gudm. Frunck, Bidrag till kännedomen om Nya Skolans förberedelser och första utveckling, Sthm. 1889, sid. 44, not 1. — I ett bref till Atterbom af d. 27 mars 1808 (Svensonska saml.) meddelar Hedborn följande om den unga Sofi Levins familjeförhållanden och uppfostran: "Hennes mor var aktris, hennes far enleverade henne, reste till Köpenhamn och gifte sig. Där föddes Sofi och lekte bort en del af sin barndom."

hon förklaras vara "en flicka, för hvilken nästan ingen tysk bok är främmande" — ett omdöme, hvars oreflekterade öfverdrift torde härleda sig lika mycket från bristande beläsenhet hos brefskrifvaren själf som från en lättförklarlig benägenhet hos honom att öfverskatta den beundrade. Hans skildring satte genast den fantasirike Atterbom i hänförelse. "Jag lyckönskar dig", säger denne i sitt svar, "till din romantiska boning och till bekantskapen med den utomordentliga flickan, som du skildrar för mig mera till hennes inre än yttre beskaffenhet. Redan ser jag henne i andanom, sådan som hon dagligen tjusar dina blickar med Heres gestalt, men ombunden under den stolta barmen med Afrodites gördel. Hälsa den fjortonåriga gudomligheten från en ung skald, som offrar på hennes altare den oinskränktaste högaktning, för det att hon är ett af de få svenska fruntimmer, som — bilda sitt snille, ett af de ännu färre, som — göra det på rätta sättet." Atterboms förtjusning öfver den okända ökades än mera, när han en månad senare förnam, huru hon "ej tålde fransoserna i litterärt afseende" och efter Thorild benämnde den hatade Voltaire "Europas bandhund". Den unga flickan förblir länge ett samtalsämne i de båda vännernas bref. Deras entusiastiska eloger öfver henne präglas af en komik, som icke blir mindre därför, att den är så omedveten. Än utlåta de sig öfver hennes studier i tysk vitterhet, än klaga de öfver de snubbor, hon får af sin franska guvernant, än gifva de luft åt sina hoppfulla önskningar, att hon måtte blifva en skaldinna i deras anda. Atterboms hänryckning kulminerade, då han med ett af sina bref[1] öfversände en "Elegi till Sofi", där han i naivt bombastiska men tämligen knaggliga distika sjunger hennes lof[2] och manar henne att taga del i det vittra reformationsarbetet:

[1] Dat. d. 20 juli 1808. Atterbomska saml.

[2] Denna dikt, som förkortad infördes i Phosphoros, är i sin ursprungliga form tryckt i Böttigers historik öfver Auroraförbundet (sidd.

Förkunna ock du den eviga morgonens antåg:
res till vårt tempel, Sofi, äfven din marmorkolonn!

Föremålet för panegyriken svek dock de förhoppningar, som hennes beundrare fäste vid hennes inbillade skaldegåfva. Men den litterära odödlighet, som hon själf ej visade sig mäktig att kunna förvärfva, sökte de unga diktarna bereda henne genom att stämma sina lyror till hennes pris. Flera bland Hedborns bref och dikter från denna tid förråda, att han hyste en varmare böjelse för den poetiska ungmön.

De dikter, som Hedborn inströdde i sina bref från Herrön, skola vi längre fram omnämna i samband med de vittra publikationer, där de sedermera — på ett undantag när — offentliggjordes.

Till början af höstterminen 1808 kunde Hedborn åter infinna sig vid universitetet, och när Auroraförbundet den 10 oktober firade sin första årsfest, hade hans vänner inom denna krets glädjen se honom närvarande. Han blef dock icke i tillfälle att taga någon lifligare del i förbundets arbeten under terminen, enär hans tid strängt togs i anspråk af examensstudier inom det teologiska seminariet, som då stod under den berömde Samuel Ödmanns nitiska ledning. Vid en sammankomst den 6 november pröfvade emellertid Hedborn ännu en gång sin lycka i vitter täflan och belönades med accessit för tvänne sonetter, *Till mitt hopp* och *Glädjen*, båda skrifna under hans vistelse å Herrön och sedermera tryckta i Phosphoros. Atterbom vann vid samma konvent en likartad utmärkelse för ett par *Elegier*, den ena den förut omnämnda till Sofi Levin, den andra ägnad åt Hedborn. Protokollet förklarar smickrande, att "man behöfde ej öppna namnsedlarna för att igenkänna auktorerna, som förut förrådde sig genom deras äfvenså sköna som olika manér".

391—395). Alldeles omarbetad och under titeln "Till en ung skaldinna" är den intagen i Atterboms Samlade dikter, Örebro 1863, b. V, sid. 18.

Auroraförbundets sista sammankomst 1808 hölls den 14 december under ordförandeskap af Hedborn, som då sade den vittra ungdomskretsen farväl. Han hade nämligen nyss förut afslutat sin teologiska kurs och lämnade strax före julen Uppsala. Efter ett kort men angenämt besök hos vännerna å Herrön och ett längre uppehåll i Stockholm, där han först synes ha ämnat söka sin utkomst[1], styrde han kosan till hembygden för att inträda i sitt lefnadskall. Den 19 april 1809 invigdes han i Linköpings domkyrka af biskop Carl von Rosenstein till predikoämbetet.

Omedelbart efter sin ordination förordnades Hedborn till pastorsadjunkt i Normlösa af Linköpings stift och transporterades påföljande år med enahanda befattning till Hults församling. Hans själfbiografiska anteckningar, som sträcka sig till tiden för hans inträde i prästämbetet, betyga, att han med känslor af hopp och glädje mottog detta. Det blef honom dock icke förunnadt att länge fortsätta sin påbörjade verksamhet som själasörjare. Våren 1810 angreps han nämligen af ett hypokondriskt lidande, som snart tog en så allvarsam vändning, att det hotade öfvergå till sinnesrubbning och tvang honom utverka sig tjänstledighet för längre tid[2]. Utan själsro och utan förmåga att i ett ordnadt och regelmässigt arbete finna vederkvickelse och andlig jämvikt framlefde den unge prästmannen det närmaste året under vandringar från den ena orten till den andra. Bäst synes han ha trifts i Åsbo prästgård, som alltid lika gästvänligt öppnade sig för den irrande sångaren och erbjöd honom det lifvande umgänget med Atterbom. Där tillbragte

[1] I ett bref till Atterbom, skrifvet i hufvudstaden d. 1 mars 1809 (Svensonska saml.), yttrar Hedborn bl. a.: "En lång tid har jag gått i Stockholm och kurtiserat präster och leviter för en syssla, har till halfs fått löfte därom; jag bör säga till hels, ty mina rekommendatorer hafva rikedomar, anseende, skönhet och nit. Likväl blifver jag med hvar dag villrådigare."

[2] Vår uppgift om arten af Hedborns sjukdom stöder sig på de utsagor därom, vi funnit i Atterboms minnesblad öfver skalden, i Biogra-

Hedborn senare delen af sommaren 1810 och företog i sin yngre väns sällskap en utfärd till Omberget, Alvastra ruiner och Vadstena[1]. En förbättring i hans tillstånd inträdde under vistelsen i Åsbo, men varade icke länge. Den 13 september skrifver Atterbom till Palmblad[2]: "Hedborn är åter rest. I ett högst olyckligt lynne irrar han rundt omkring Östergötland." Ännu påföljande vår tyckes den sjukes tillstånd icke ha förbättrats, enär Atterbom då meddelar Lorenzo Hammarsköld, att "Hedborn är nära att bli vansinnig och förmodligen förr eller senare suspenderas från ämbetet"[3]. Liksom nästan hvarje hypokonder hade emellertid äfven Hedborn mellantider af jämförelsevis god psykisk hälsa, och detta förhållande ingaf hans vänner den tanken, att hans fullständiga återställande kunde påskyndas, om han försattes i en med hans intressen mera öfverensstämmande verksamhet och omgifning. Redan i sitt nyssbemälda bref från hösten 1810 hade Atterbom antydt som en möjlighet, att Hammarsköld genom sina relationer i hufvudstaden skulle kunna förskaffa Hedborn en lämplig syssla därstädes. Detta förslag afhandlas sedan mycket ofta i de litterära meningsfrändernas korrespondens och omfattas med en värma, som ställer deras oegennyttiga vänskap för den fattige och sjuke diktaren i den vackraste dager. T. o. m. Klas Livijns satiriskt uddiga, stundom rätt bittra brefstil får

---

fiskt Lexikon och i bref från åren 1810—11. I en nekrolog öfver Hedborn i tidn. *Tiden*, årg. 1850 n:r 2, ha vi emellertid sett uppgifvet, att han var "såsom s. m. adjunkt tjänstgörande i stiftet, då han jultiden *1811* träffades af *blodslag*". Nämnda tidningsuppsats tillägger, att "Hedborn uppkom följande vår till Uppsala för att söka hälsobot, men måste i många år lida af följderna af sjukdomen och den strax efter slaget vidtagna, enligt hans mening oförnuftigt ömniga åderlåtningen". Dessa uppgifter, som med afseende på tidsbestämningen bevisligen äro oriktiga, torde ha lämnats af Palmblad, den citerade tidningens utgifvare.

[1] Jfr. Böttiger, a. a., sid. 559.

[2] Bref i Atterbomska saml.

[3] Bref d. 14 april 1811. Hammarsköldska samlingen i Riksbiblioteket.

en ton af ovanlig blidhet, när han ber sin vän Hammarsköld söka hjälpa Hedborn, som han finner "på snille och öfverflödande känsla rikt utrustad men vanlottad i afseende på lyckans håfvor"[1]. Hammarsköld gjorde också allt hvad i hans förmåga stod, och hans svar till Livijn[2] vittnar lika mycket om hans höga uppskattning af den hjälpbehöfvande som om hans beredvillighet att bistå denne. Det heter nämligen i svaret: "Hedborn är utan all fråga den andra stjärnan i ordningen efter Atterbom, och Gud låte oss kunna bibehålla hans lif och kraft. Att kunna försätta honom på något sätt hit till Stockholm har nu en tid bortåt varit det enda föremålet för mitt sällskapliga sträfvande, och jag har hopp, att det skall lyckas."

Redan innan Hammarsköld meddelade detta, hade Hedborn lämnat Östergötland och på Palmblads och Stenhammars inbjudning styrt kosan till Uppsala. Dit anlände han i slutet af augusti 1811[3] och tillbragte nästan hela den påföljande vintern i universitetsstaden under dagligt umgänge med vännerna från det numera icke längre existerande fast icke formellt upplösta Auroraförbundet. Dessa hade föregående år — på förslag af Palmblad och Stenhammar, som inköpt det akademiska boktryckeriet — börjat utgifva tidskriften *Phosphoros* och där framlägga sina vittra och kritiska produkter för allmänheten. Tidskriftens innehåll hämtades till stor del ur Auroraförbundets samlingar, och man tillgodogjorde sig äfven Hedborns bidrag till dessa. Af ett bref från Atterbom till Palmblad framgår, att man med publicerandet af den sjuke skaldens förstlingsdikter afsåg, att han skulle "i någon mån satisfieras för ödets förtryck"[4].

---

[1] Bref d. 14 aug. 1811. Hammarsköldska saml.

[2] Bref d. 12 sept. 1811. Hammarsköldska saml.

[3] Enl. bref från Palmblad och Atterbom till Hammarsköld d. 31 aug. 1811. Hammarsköldska saml.

[4] Jfr. Böttiger, a. a., sid. 360.

Hedborns hälsa var ännu icke återställd, när han anlände till Uppsala, men vistelsen där inverkade mycket gynnsamt på hans förbättring, som först under våren 1812 visade tecken till att blifva mera varaktig. För hans inre lif hade den långa sjukdomen varit af djup betydelse. "Själf såg han i den", yttrar Atterbom, "en kristlig korsskola, ur hvilken han ock genom högre bistånd omsider segrande framgick med förnyad och förhöjd arbetsförmåga." Erfarenheterna från denna korsskola verkade äfven befruktande på hans poetiska ingifvelse. Hans lidande sinne sökte tröst i det himmelska och fann i sången uttryck för sin evighetslängtan. Så uppstodo de psalmer, som utgöra den gedignaste frukten af Hedborns skaldeverksamhet vid denna tid och som förvärfvat honom en varaktig berömmelse.

III.

Tyngdpunkten i Hedborns skaldeverksamhet under ungdomsåren faller inom psalmdiktningens område. Före sitt uppträdande som psalmist hade han dock, såsom vi redan sett, strängat sin lyra i andra tonarter än de rent religiösa. Hans äldsta försök inom den världsliga poesien äga sålunda anciennitetens rätt att närmare skärskådas, innan vi öfvergå till behandlingen af hans andliga lyrik.

I det föregående är nämndt, huru den unga diktarfalang, som gjorde sina första lärospån inom Auroraförbundet, år 1810 ansåg sig mogen framträda inför offentligheten. Det organ, genom hvilket de debuterande Uppsalapoeterna allra först sökte göra sig hörda utom sin egen krets, var *Elegant-Tidning*, ett halfveckoblad, som Palmblad och Stenhammar under senare hälften af nyssnämnda år utgåfvo från sitt tryckeri. I denna kortlifvade och skäligen obetydliga publikation fick äfven Hedborn några af sina förstlingsdikter tryckta. Liksom

de andra poetiska medarbetarna i tidningen uppträdde han anonymt, men vi äga dock kännedom om, hvilka bland bidragen som förskrifva sig från hans hand. De äro endast tre till antalet. Samtliga meddelades redaktionen i ett ännu bevaradt bref från Atterbom och Hedborn [1], och tvänne blefvo sedermera med utsatt författarenamn offentliggjorda å annat håll. Den första af de tre dikterna, *Sång vid en familjhögtid*, inleder tidningens sjunde nummer. Den är ett tillfällighetskväde, som hvarken ur formens eller innehållets synpunkt erbjuder något intresseväckande. Högre värde äga de båda öfriga poemen, som fylla sista sidan i det tionde numret. Det förra och förtjänstfullare af dessa, en meditation öfver *Glädjen*, är affattadt i sonettform. Hedborn har äran vara en bland de allra första, som på ett fullt mönstergillt sätt användt detta versslag inom vår litteratur. I den nämnda sonetten, kanske den äldsta af hans hand, har han troget följt de italienska förebilderna såväl beträffande metern, femfotad jamb med öfverskjutande stafvelse, som beträffande rimflätningen. Styckets innehåll är den välansade formen fullt värdigt. Med en rätt målande sinnebild teckna de båda kvadernarerna det förgängliga i hvarje jordisk fröjd:

En gäst är glädjen i en dödligs hydda,
som om sin pilgrimsfärd med värden talar
och öfver sorger mildt hans bröst hugsvalar:
den lycklige vill honom länge skydda.

Knappt äro nattens tysta timmar flydda
och ljusen tända uti österns salar,
förrän han vandrar i aflägsna dalar,
stödd vid sin staf, den vackra, rosenprydda.

Sitt eget tvifvel på lyckans beständighet har skalden nedlagt i en svårmodig kärleksbikt, som fyller styckets terziner, en bikt, hvilken, såsom vi snart få till-

[1] Dat. Åsbo d. 15 juli 1810. Svensonska saml.

fälle visa, ej kan gälla någon annan än den unga Sofi Levin:

Jag stod på stranden, sorgsen lutan rörde:
utaf dess klang, Sofi, blef du betagen,
melodiskt ljöd ett eko från ditt hjärta.

Då var det glädjens röst jag klinga hörde,
men snart jag suckar, kanske än bedragen,
och hör ett solo blott utaf min smärta.

Hedborns tredje och sista bidrag till Eleganttidningen, ett tioradigt hyllningskväde till *Fosterbygden,* har en ojämn versbildning och gör intryck af att vara blott ett fragment. Dikten blef också sedermera omarbetad. Sådan den meddelas i Eleganttidningen, finnes den upptecknad redan i en af författarens skrifvelser från Herrön[1] och tillhör sålunda hans äldsta produktion.

Från Hedborns studentår förskrifver sig äfven det första bland hans profanlyriska bidrag till *Phosphoros.* Detta är infördt i tidskriftens oktoberhäfte för 1810 och utgöres af dikten *Till mitt hopp,* hvilken, jämte den nyss omtalade sonetten "Glädjen", hade tillvunnit den unge skalden ett hedersaccessit inom Auroraförbundet. I sitt sista bref från Herrön[2] reciterar han för sin vän Atterbom de båda sångerna. Af de kommentarier, som han fogat till dem, framgår otvetydigt, att de äro inspirerade af hans vaknande böjelse för Sofi Levin och af det vemod, hvarmed den förestående skilsmässan från henne fyllde hans själ. Skilda stämningar inom hans erotiska känslolif återspeglas af dessa dikter. Medan en tanke på kärlekens obeständighet förlänar slutstroferna af "Glädjen" en mörk klangfärg, andas däremot dikten "Till mitt hopp" ett älskande hjärtas ljusa förtröstan att en gång skåda sina drömmars fullbordan, skulle denna ock hinnas först i nya tillvarelseformers fjärran. — Det senare stycket, som utgör en sammanställning af tre ottave rime

[1] Det förut citerade brefvet af d. 2 maj 1808.

[2] Dat. 3—7 sept. 1808. Svensonska saml.

och en sonett, tynges i sin första hälft af ett tröttande ordprål; författaren har ej till fullo lyckats i sitt bemödande att med det tämligen tunna innehållet utfylla den omfångsrika strofbyggnaden och faller därför stundom in i tom deklamation. Den sonett, hvarmed dikten afslutas, är däremot — frånsedt en oegentlighet i rimflätningen — mycket tilltalande med sin tröstefulla symbol för tvänne älskandes återförening efter skilsmässans långa år och dagar. Liksom två bäckar ila åt olika håll från sin gemensamma källa, men i en blomstersmyckad däld ånyo ena sina flöden, så skola ock de kärleksvarma hjärtan, som lifvet velat skilja, en gång finna hvarandra åter i ett saligt möte:

I fröjd förbyta vi de forna kvalen
och tömma rosens nektarkalk den röda,
när himlen ömt sig öfver oss förbarmar.

Hör du, hur eko sjunger där i dalen:
»kanhända I i morgon ären döda
och sofven sött uppå hvarandras armar!»

I Phosphoros' första häfte för 1811 gaf Hedborn två nya prof på sin förmåga som sonettskald, och båda vittna om hans stigande herravälde öfver den invecklade versformen. Den ena af dessa dikter, *De första pelegrimerna*, är en biblisk idyll med ämne från påskevangeliets berättelse om de tre kvinnor, som först vandrade till Jesu graf. Utan att vara af högre konstnärligt värde verkar detta stycke anslående genom den ton af oskrymtad andakt, som genomklingar dess förhärligande af uppståndelsemorgonens frid och förklaring. — Den andra sonetten bär titeln *Petrus Hörberg* och firar denne bekante målare, som med sina altartaflor förskönat många kyrkor i skaldens hembygd. Sin hyllning till den uppburne konstnären har Hedborn nedlagt i en allegori, som klädts i ganska förtjänstfull form, men tillika är så bisarr, att den fullkomligt skjuter öfver målet. Den anspråkslöse bonden-artisten göres nämligen till en gengångare af

ingen mindre än — aposteln Petrus, som nedsändts från himmelen för att ånyo vittna om Frälsaren och söker fylla denna sin mission genom att i sköna målningar föreviga den korsfäste. Helt visst hade Hörberg endast sitt dopnamn att tacka för den egendomliga ära, hvartill Hedborns fantasi upphöjde honom. Detta hindrar emellertid icke, att det öfverspända hyllningskvädet är uttryck för en verklig och oförställd beundran. I sina självbiografiska anteckningar säger sig skalden aldrig utan rörelse ha inträdt i ett tempel, som Hörberg smyckat med sin inspirerade konst.

Till Phosphoros' dubbelhäfte för juli-augusti 1811 lämnade Hedborn utom en psalmbearbetning, som vi i ett annat sammanhang skola omnämna, tvänne bidrag: en sonett, *Moses,* och ett lärodiktsfragment, *Naturen.* Sonetten, som Atterbom i ett bref till Hammarsköld lofordar[1], utmärker sig för ledig versifikation, men dess grundtanke är ej med full kraft och klarhet genomförd. Den märkligare af de båda dikterna är den senare, vid hvilken skalden också tycktes knyta rätt stora förhoppningar. Ursprungligen var det hans afsikt att åstadkomma ett naturbeskrifvande epos i stor stil. Utförandet af denna idé stannade vid det fragment, som infördes i Phosphoros, men redan detta för sig bildar ett afslutadt helt. Första uppslaget till dikten synes Hedborn ha fått på nyåret 1809. I ett bref af den 30 januari nämnda år[2] anförtror han Atterbom sina poetiska förehafvanden och meddelar “en okorrigerad tirad“ ur sitt påbörjade nya verk. Det anförda smakprofvet har i allo karaktären af något lösryckt och skisseradt, men röjer tillika inspiration, och man kan i dess ordsvall spåra tankar, som mera klarnade framträda i diktens bearbetade och tillökade form. Romantikernas förkärlek för att i en totalbild framställa naturen såsom omedelbart

[1] Dat. d. 4 okt. 1811. Hammarsköldska saml.

[2] Svensonska saml.

framsprungen ur det evigas oändlighet framlyser i detta första utkast:

I ljuflig melodi naturens anda hörs,
dess många barn till dans han spelar,
där dallra ses ett löf, där stjärnan långsamt rörs,
i melodiers flod atomen, grandet, förs
till odelbara delar.
Naturens mästare, o Skapare och Far,
i evighetens sköna gloria sluten
inom Dig själf en gång i linda världen var;
än ingen varelse Dig någon lofsang bar,
i form af ängel eller mänska gjuten.
Du andades, o Gud, och världens Hebe stod
och flammade i guld, en himmelstärna;
en majblommantlad ö sam uti Kaos' flod,
af morgonrodnans glans röd som ett offerblod,
och här och där sig spegla sågs en stjärna.
I östern träder fram ett stråligt majestät,
och nyfödd, ljum den första dagen halkar
skön och gudomlig i sitt upphofs fjät.
Naturen tystnar och beundrar det,
och liljor prydda stå med klara offerkalkar.

Hedborn använde ganska lång tid på utarbetandet af den dikt, till hvilken de anförda raderna bilda den ursprungliga, något oklara uppränningen. Först i ett bref af den 27 okt. 1809[1] låter han Atterbom ånyo höra något om förslaget och säger sig ha ägnat sommaren åt dess fullbordande. Ännu var dock dikten icke afslutad. Under strängaste tysthetsförbehåll anförtror skalden sin litteräre rådgifvare, att han är sinnad insända den till "Svenska Akademiens olympiad" påföljande år. Ett utdrag ur den tillämnade täflingsskriften, hvars titel nu anges blifva "Naturen", meddelas i brefvet och har samma strofbyggnad, som stycket sedermera erhöll i sitt fullfärdiga skick. Några synnerligen stora förhoppningar om att varda belönad af den vittra areopagen hyste Hedborn icke, och han uttalar sina tvifvelsmål på ett sätt,

[1] Svensonska saml.

som synnerligen karaktäristiskt målar fosforisternas förakt för den samtida poesiens didaktiska skaplynne. "Jag vinner", yttrar han, "förmodligen icke något pris, så framt jag ej förmår framdeles sluta det (poemet) med en läxa till drinkare, bolare och horkarlar och alla dem, som ej skola ärfva Guds rike."

Vi känna icke Atterboms svar på nyssnämnda bref och veta därför ej, huruvida han yttrat sig om sin väns täflingsplaner, men af Hedborns nästa skrifvelse[1] framgår, att den unge landtprästen börjar öfverge drömmen om ett skalderykte, vunnet genom akademiska belöningar, och att han i stället är betänkt på att införlifva sin nya dikt med de poetiska samlingar, som hans gamla förbundsbröder i Uppsala förbereda till utgifvande. "Skulle", skrifver han till Atterbom, "din dom, hvilken jag vet äger en auktorlig myndighet, göra mig berättigad att utarbeta 'Naturen' för Auroras räkning, så gifver jag Svenska Akademien djäfvulen, ty jag ser i andanom, att jag där ej vinner någon medalj, hälst jag ej kan gifva min bundna stil en didaktisk form." Längre fram i brefvet anför Hedborn två nya strofver af den ännu ofullbordade lärodikten. Först på nyåret 1810 förelåg denna i den form och omfattning, hvaruti den sedermera offentliggjordes. I ett bref till Atterbom af den 14 jan. sistnämnda år[2] meddelar författaren återstoden af sitt skaldestycke utom de fyra sista stroferna, af hvilkas tilltänkta innehåll han dock lämnar en exposé. Äfven nu uttrycker han en önskan om att framdeles få sitt verk infördt i Aurorabrödernas blifvande organ — detta antogs ännu komma att bära den af Per Elgström föreslagna titeln *Orphika* — och utbeder sig Atterboms granskning och ändringsprojekt. "Har du tid", säger han med naiv tillit, "så kunde din hand här göra mig odödlig. Så har fordom en skald hjälpt den andra. Detta stycke kunde då förtjäna ett rum i Orphikan. Amadeus gifve det då hvad

[1] Dat. d. 6 nov. 1809. Svensonska saml.

[2] Svensonska saml.

namn som hälst, blott med tillägg: 'Ur 'Naturen' af Hedborn.' Myten är egen. Tycker du ej om den, så gif mig en plan à la grècque! Hade din vän tid, så var öfvertygad, att det skulle blifva enkelt och grannt. Jag är en vurm af enkelheter.“

Den form, hvari Hedborns lärodikt framträder i Phosphoros, öfverensstämmer i det närmaste med den i brefven från senhösten 1809 och nyåret 1810 gifna. Endast i trenne strofer ha grundligare omarbetningar vidtagits, och alla förändringarna innebära verkliga förbättringar [1]. Det är sannolikt, om också icke bevisligt, att Atterbom lagt hand vid diktens retuschering.

Hedborns lärodiktsfragment besjunger skapelsen, och dess behandling af detta ämne sönderfaller i tvänne afdelningar, af hvilka den första skildrar världsalltets daning och den andra det äldsta människoparets framträdande. Diktens förra del äger stundom en lyftning och en kraft, som förebåda den blifvande författaren till vår kyrkas härligaste Te Deum. Särskildt praktfulla äro några strofer, som besjunga den första världsdagens gryning. Det hvilar öfver dessa något af den idylliska ro, hvari tidernas morgonväkt alltid hägrat för den diktande fantasien:

I röda pärlor bytes nattens dimma,
re'n Helios kysser Eos' rosenmund,
likt guld i degeln hafvets vågor glimma,
och fågelkören i en myrtenlund
besjunger nu naturens morgontimma.

— — —

Sympatiskt sökte sig en irrad våg
till hafvet väg, af morgonen bestrålad;
i den en bild af solens anlet låg,
på azurgrund emellan rosor målad,
och härliggjorde flodens stilla tåg.

De späda blommor sig mot höjden vände,
med morgonen uppståndna ur sitt grus,

[1] Jfr. Frunck, a. a., sid 33.

och tacksamheten för sin fägring sände
i fyllda kalkar — och från dagens ljus
en flamma föll, som deras offer tände.

Den skildring af mannens och kvinnans första möte, hvarmed Hedborn ändar sin lofsång öfver skapelsen, hvilar på en vacker idé. Dikten förtäljer, huru mannen under sin vandring i lustgården kommer till randen af en källa och i dess spegel varsnar bilden af ett skönt och fängslande anlete. En vind krusar vattenytan och förjagar den ljufva synen, men när han ser upp, skådar han på källans andra strand en tjusande kvinna. Om ett ögonblick förenar en vaknande kärlek det unga paret, och i naturens sköte firas jordens första bröllopsfest. Det sätt, hvarpå Hedborn behandlat detta poetiska motiv, är dock icke lyckadt i följd af framställningens brist på klarhet och precision. Särskildt i diktens ursprungliga form har skildringen stundom blifvit dunkel ända till obegriplighet, t. ex. i följande strof, som af skalden själf förklarades vara "skön men ofullkomlig af uttrycket" [1]:

Sympatien i källan flög
till hvarannans afbild gjuten
troget, och dess stråle bruten
tyst sig in i hjärtat smög.

Den kände författaren Fredrik Cederborgh, som i sina humoristiska berättelser ofta satiriserade sina vittra samtida, gjorde äfven Hedborn till föremål för sitt bitande skämt. I "Ottar Tralling" [2] — ej i "Uno von Trasenberg", såsom en litteraturhistoriker uppgifvit [3] — skildrar han en gammal dam, hvars lif- och älsklingsvisa var "Klara källan", och som ett stilprof ur denna sång anför han följande misslyckade rader ur senare afdelningen af Hedborns "Naturen":

[1] Detta självfomdöme läses i det förut citerade brefvet till Atterbom af den 14 jan. 1810.

[2] F. Cederborgh, Ungdomstidsfördrif, Sthm 1834, b. II, sid. 152.

[3] G. Ljunggren, Svenska Vitterhetens Häfder, Lund 1873—95, b. IV, sid. 325, not 1.

Röd rubinen på dess grund
blänkte genom vattnet klara,
och därjämte låg dyrbara
pärlan, glänsande och rund.

Såväl i "Minne och Poesi" som i Atterboms edition af Hedborns skrifter finnes "Naturen" upptagen. Dikten bär i båda dessa återgifningar den lämpligare titeln *Skapelsen* och är på ett lyckligt sätt omarbetad. Mest har den vunnit därigenom, att de många mytologiska termer och främmande ord, som användas i den första versionen, utbytts mot svenska uttryck [1].

Phosphoros' september—oktoberhäfte 1811, som rymmer flertalet af Hedborns förstlingspsalmer, meddelar äfven en sonett af hans hand. Den är betitlad *Fosterbygden* och utgör en omarbetning af det kväde med samma namn, som året förut varit infördt i Eleganttidningen. Den lilla dikten vittnar om författarens varma kärlek till sina tidigaste lefnadsminnen och framställer vackert en af de sällsamma barndomsfantasier, som han sedermera återgaf i sin självbiografi:

Här träden liksom höga jättar stå
med sina hufvuden i himlens blå
och gyllne frukter åt Gud Fader skänka.

Sig himmelen och jorden sammanlänka,
hvarann tilltala och hvarann förstå,
och med Guds barn de goda änglar gå.

[1] Ljunggren, som tyckes frånkänna Hedborns "Naturen" allt värde, påvisar de i omarbetningen vidtagna förbättringarna, men finner en orsak till förnyadt klander däri, att förf. låtit kvarstå en sådan fras som denna:

den nyss uppväckta anden
tankspridd *vimlade* på stranden.

Detta uttryck strider visserligen mot allmänt språkbruk, men dess egendomliga användning i de citerade raderna förklaras genom det sätt, hvarpå H. å ett par andra ställen nyttjat det anmärkta ordet. Han synes nämligen konsekvent ha tagit verbet *vimla* i bet. af *irra* eller *sväfva omkring*. Så beskrifver han i teckningen af sin barndom, huru härliga gullvifvorna stodo för hans "vimlande ögon" (Minne och Poesi, sid. 7), och i ett af sina andliga tal yttrar han, att barnets blickar "vimla bland sommarens färgrika företeelser" (Saml. Skr. II, sid. 230).

Den andra af Hedborns sonetter i Eleganttidningen, *Glädjen,* omtrycktes i Phosphoros' sluthäfte för 1811, hvilket utkom först i april påföljande år.[1] I detta är skalden mycket väl representerad, enär det dessutom innehåller en af hans yppersta ungdomsdikter, *Vår och kärlek.* Denna författades redan på våren 1810 och finnes i sitt ursprungliga skick bevarad i ett bref till Atterbom från nämnda tid[2]. Stycket, som är ett bland de omfångsrikaste alstren inom Hedborns lyrik, skrefs under en tillfällig förbättring i hans sjukdom och afspeglar lifligt hans pånyttfödda lefnadsmod. En dityrambisk fläkt susar genom denna vårens och kärlekens apoteos, hvars rytmer ofta äga både klang och kraft. Till det bästa i dikten hör den naturfriska skildringen af de första majdagarnas stämning, en symfoni af fågelkvitter, skogssus och böljesvall:

Ljuft med kärlek börjar lärkan dagen,
dufvan efter trogna makan trår,
kärlek ljuder i de veka slagen,
som i granens spira trasten slår.
Allt om kärlek i naturen talar:
svalan kvittrar sina ömma kval,
öfver skjulet tättingen sig balar,
skatan timrar på sin bröllopssal.

Kärlek ler i hafvets lugna spegel,
glädtig leker han i böljans svall,
och i snäckans silfverhvita degel
skön han darrar med en klar kristall.
Svanens segel mellan vassen glimmar,
där han ankrar vid sin makas bröst
för att njuta lifvets korta timmar,
innan döden klingar i hans röst.

Den hyllning till ungdomskärleken, som utgör det centrala i denna dikt, är stundom färgad af en stark sinnlig glöd. De strofer, där detta drag af sensualism blifvit förhärskande, synas oss vara de i poetiskt hänseende

[1] Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 359.
[2] Dat. Sörby 27 april 1810. Svensonska saml.

svagaste, ehuru de ändock näppeligen gifva stöd åt den förkastelsedom öfver det erotiska sinnebegäret såsom poetiskt motiv, hvilken skalden vid äldre år uttalade i den kategoriska förklaringen, att "om detta begär uppmanar snillet till sång, så blir denna ej annat än ett betyg om dess vanfrejd"[1]. Några misslyckade enskildheter af antydd art kunna icke heller förtaga intrycket af den friska fägring, som adlar dikten i dess helhet, och ännu mindre rättfärdiga de ett så strängt totalomdöme öfver den samma som det vi funnit hos en af skaldinnan Euphrosynes biografer, hvilken i sin analys af en bland hennes vårsånger säger det hedra henne både som skald och kvinna "att icke hafva tillåtit sig att skrifva ett sådant poem som Hedborns 'Vår och kärlek'"[2]. Fastmer synes oss denna dikt trots de enstaka punkter, mot hvilka inkast ur etisk eller ästetisk synpunkt kunna göras, lända sin författare till berömmelse genom den intensitet i känslan och den flykt i inbillningskraften, hvarom den vittnar. Utom den vackra vårskildring, vi i det föregående omnämnt, förtjänar det hell till den första kärleken, hvilket afslutar dikten, att särskildt framhållas. Det bor en varmblodig och äkta hänförelse i denna lofsång öfver de unga känslor, inför hvilka

lifvet är en öfversinnlig lust,
döden blott en vissnad myrtenkrona,
en elysisk färd vår sista pust.

I det äldsta manuskriptet till "Vår och kärlek" har Atterbom företagit en ansenlig mängd ändringar, af hvilka de flesta bibehållits i Phosphoros. Att de varit dikten till fördel, framgår mycket påtagligt af en jämförelse mellan de två sista stroferna i deras ursprungliga och bearbetade skick:

[1] Minne och Poesi, sid. 79.

[2] E. Runnqvist, Euphrosyne, en litteraturhistorisk studie, Norrköping 1882, sid. 15.

Ryktets ljud jag trånar ej att höra,
mänsklig konst i grafven glöms ock af.
Dessa toner ingen mer skall störa,
sångarns konst de gyllne strängar gaf.
Evigt, evigt kärleken skall vara:
tvänne hjärtan i förenadt doft
saliga i universum fara,
utaf solen smälta ur sitt stoft.

Ryktets lof jag längtar ej att höra,
mänsklig konst i grafven dock förglöms,
och för mängdens jordiskt byggda öra
sångens sfärmusik i stojet göms.
Endast kärleken skall evigt vara:
tvänne hjärtan med förenadt doft
sälla genom universum fara,
utaf solen smälta ur sitt stoft.

Himlen ljusnar, och en huld Aurora
blickar ner från horisontens rand.
Hulda flicka, må vi ej förlora
lifvets maj och sköna blomsterband!
Skynda till mitt möte, hulda tärna!
Nästa maj kanske vi äro grus,
kanske, glitter i vår moderstjärna,
gifva vi åt andra världar ljus.

Himlen ljusnar, och en ny Aurora
blickar mild från horisonten ner.
Sköna, låt oss ej den maj förlora,
som sitt afsked re'n emot oss ler!
Skynda till mitt möte, hulda tärna!
Nästa maj kanske vi äro grus,
kanske, glitter i vår moderstjärna,
gifva vi åt andra världar ljus.

Som en egendomlighet kan anmärkas, att den älskarinna, skalden besjunger i "Vår och kärlek", kallas Sofia i diktens första versioner men Hildur i de båda sista återgifningarna af den samma. Det synes antagligt, att ungmögestalten från Herrön föresväfvat honom, när stycket skapades, men att den sedan lämnat rum för bilden af hans barndomsdrömmars utkorade, flickan i granntorpet till hans föräldrahem.

Med de båda dikter, som Hedborn lämnade till Phosphoros' sluthäfte för 1811, var hans medarbetarskap i tidskriften ändadt. Den viktigaste sidan af detta, hans psalmbidrag, återstår dock att skärskåda.

IV.

Sällan torde intresset att skänka vår kyrka en mot den språkliga och religiösa utvecklingens kraf svarande sångbok ha varit lifligare än vid den tidpunkt, då Hedborn uppträdde som psalmist. Det är också mycket na-

turligt, att den gamla psalmboken af 1695, hvilka förtjänster den än ägde såsom produkt af ett oanfrätt och kraftigt troslif, måste med sina tunga arkaismer och sin ofta knaggliga metrik vara föråldrad för ett släkte, som upplefvat vår vitterhets klassiska skede och tagit intryck af dettas förfinade smak. Behofvet af en ny psalmkodex hade sålunda länge gjort sig gällande, men den skapande kraft, som kunde tillfredsställa det samma, hade tyvärr fattats. Redan under 1700-talet tillsattes visserligen två olika revisionskommittéer, men de förslag, hvarmed de framkommo, visade endast det vanskliga i att söka gifva kyrkan nya sånger under en tid, som saknade verkliga psalmister. Intetdera förslaget blef stadfästadt. I det första, som förskrifver sig från åren 1765 och 1767, hade tvänne heterogena strömningar inom tidens religiösa lif, bokstafsdyrkande gammalortodoxi och sentimental herrnhutism, stämt möte utan att närmare påverka och genomtränga hvarandra. På samma gång denna sångbok sålunda led brist på inre enhet, ägde den föga kvar af den djupt poetiska andan i det gamla psalmverk, som den ville förbättra och ersätta. Det andra förslaget utkom till jubelfesten 1793 och var i allo en skapelse af upplysningsfilosofiens ättelägg på det teologiska området, den sterila neologien, som i sin nyktra förståndighet förlorat allt sinne för den naiva ursprunglighet och den okonstlade folkton, hvarförutan en psalmdiktning i protestantisk mening saknar sina främsta lifsbetingelser. Var sålunda psalmen i det förra förslaget endast rimmad dogmatik eller svulstig konventikelpoesi af herrnhutisk färg, så hade den i det senare förvanskats till "ett didaktiskt poem i vårdad form med ett innehåll af upplysningstidens renaste deistiska vatten" [1].

Efter 1793 befordrades psalmboksarbetet under en följd af år endast genom utgifvandet af enskilda författares sångsamlingar — vi erinra om Samuel Ödmanns,

[1] C. R. Nyblom, Estetiska studier, ny samling, Uppsala 1884, b. I. sid. 191.

Kristoffer Dahls, Mikael Choræri och Johan Olof Wallins talrika psalmförsök. Först 1809 kom åter kyrkosångernas revision mera officiellt på dagordningen. Det ecklesiastika pastoralutskottet vid nämnda års riksdag upptog frågan och utarbetade på den korta tiden af fyra månader ett nytt psalmboksförslag. Detta hastverk, ett underligt aggregat af nytt och gammalt, var ännu sämre än förslaget af 1793, men blef icke desto mindre, tack vare ärkebiskop Lindbloms energiska bemödanden, gilladt af prästeståndet och sanktioneradt af kgl. m:t. Till gudstjänstligt bruk blef det dock aldrig vedertaget. En brytning i de religiösa tänkesätten började vid denna tid förspörjas; man hade tröttnat vid den på djupare innehåll blottade dygdelära, som länge fått ersätta religionen, och längtade efter en mera positiv kristendomsförkunnelse. Till yttringarna af denna andliga föryngringsprocess kunna med skäl räknas de skarpa gensagor mot det sanktionerade psalmboksförslaget, hvilka från skilda håll läto höra sig. Protesterna vuxo snart till sådan styrka, att förslagets förnämste tillskyndare, ärkebiskop Lindblom, redan 1811 fann sig nödsakad att hos regeringen begära tillsättandet af en ny psalmbokskommitté. En dylik kom också omedelbart till stånd och trädde genast i verksamhet. Dess ledande själ blef Johan Olof Wallin, hvars andliga sångkonst vid denna tid började frigöra sig från det konventionella odemanérets tomma klingklang för att omsider nå den härliga fulltonighet, hvarmed den sedan fängslat generationer. Det material, hvaröfver kommittéen förfogade, ökades år från år och genomgick många gånger kritikens skärseld, innan det af Wallins mästarehand smältes samman till den trots enskilda ofullkomligheter oskattbara klenod, som vår kyrka erhöll i 1819 års psalmbok.

Få af de många uttalandena i psalmboksfrågan under denna tid kunna i uppfattningens djup och allvar mäta sig med dem, som förskrifva sig från Nya Skolans läger. Denna riktnings organ i hufvudstaden, tidningen

Polyfem, innehöll artiklar i ämnet, hvilka ännu i dag äro högeligen förtjänta af att uppmärksammas. Tidningen tog till orda för större pietet vid ansandet af kyrkans sekelgamla sångskatt och bröt kraftigt stafven öfver alla försök att förvandla psalmerna till abstrakta oden eller moraliserande lärodikter i tidens smak. Men icke blott med denna kritiska verksamhet gagnade Nya Skolan psalmboksarbetet, utan förfogade jämväl öfver en kraft, som genom positiva insatser i detta arbete häfdade de uttalade grundsatserna. Denna kraft ägde Skolan i Hedborn, den ende psalmisten af verklig betydenhet inom vår nyromantiska skaldekrets.

Såsom vi tillförene antydt, offentliggjorde Hedborn sina första psalmförsök i Phosphoros. I tidskriftens debuthäfte, som utkom den 20 augusti 1810[1], är införd den efterbildning af Prudentii begrafningshymn, *Jam moesta quiesce querela*, hvarmed han på våren 1808 täflat i Auroraförbundet. Hymnen, som i tidskriften betitlas *Grafsång*, hade länge varit känd i vårt land genom 1695 års psalmbok, där den — under n. 401 — fanns intagen såväl i sin ursprungliga latinska dräkt som i en särdeles otymplig, från förebilden mycket afvikande försvenskning; och i ett 1807 utgifvet häfte profpsalmer hade Wallin meddelat en ny tolkning[2]. Trots de formella förtjänsterna i denna synes oss Hedborns äga företrädet genom den större känslighet för orginalets egendomliga anda, hvarom den vittnar.

Atterbom håller före, att den nya och mästerliga bearbetning af Prudentii griftkväde, hvarmed Wallin riktat 1819 års psalmbok, är grundad på Hedborns återgifvande af den fornåldriga sången[3]. Detta påstående visar sig inför en kontrollerande granskning icke sakna skäl och jäfvas icke ens af den omständigheten, att Wallins

[1] Böttiger, a. a., sid. 229.

[2] Mich. Choræus och Joh. Ol. Wallin, Omarbetning af Svenska Psalmer, Sthlm. 1807, första saml., sid. 84 ff.

[3] Atterbom, a. a., sid. 270.

sista efterbildning af den latinska hymnen bär en stark prägel af hans personliga stil och måste erkännas vara Hedborns vida öfverlägsen. Båda psalmisterna ägnade försvenskningen af Prudentii rekviem en synnerlig omsorg. Wallin återgaf det samma i flera olika versioner, och med hvarje ny parafras kom han originalets kristliga grundton närmare. Minst hade han förmått gripa denna i sin äldsta, 1807 verkställda omskrifning, men redan i hans nästa öfversättningsförsök, som offentliggjordes 1813 [1], spåras tydliga ansatser till ett djupare inträngande i förebildens anda och stämning [2]. Äfven Hedborn omarbetade upprepade gånger sin Prudentiusimitation. Sådan den föreligger i Phosphoros, öfverensstämmer den icke med den ursprungliga, i Auroraförbundets arkiv förvarade handskriften; och i tvänne psalmhäften, som skalden utsände åren 1812 och 1813, meddelade han förändrade tolkningar. Den sista af dessa tyckes Wallin ha satt mycket högt, enär han i det förslag till nya kyrkosånger, som psalmbokskommittéen utgaf 1814, införde större delen af Prudentii hymn i Hedborns öfversättning, i det icke mindre än sju strofer, vissa nästan oförändrade, hämtades ur denna [3]. Först 1816 framträdde Wallin med den oförlikneliga efterbildning, som blef känd och kär för hela vårt folk genom den tre år senare sanktionerade psalmboken [4]. Att Hedborns återgifningar, såsom Atterbom påstår, icke varit utan inverkan på Wallins sista försvenskning af den latinska sången, synes oss otvetydigt framgå af en noggrann jämförelse mellan de båda skaldernas skilda tolkningar af den samma. Rätt belysande i detta hänseende äro Wallins olika bearbetningar af den näst sista strofen, sammanställda med en af Hedborns öfversättningar däraf:

[1] Franzén och Wallin, Prof-Psalmer, andra häftet, Sthm. 1813, sid. 79 ff.

[2] Så har t. ex. den andra strofen här erhållit i det närmaste samma form, under hvilken den är bekant genom vår nuvarande psalmbok.

[3] Förslag till förbättrade Kyrko-Sånger, till Kongl. Maj:t i underdånighet uppgifvit (!) af den för detta ändamål förordnade Komité, Sthm. 1814, sid. 597 ff.

[4] Wallin, Förslag till Svensk Psalmbok, Sthm. 1816, sid. 324

Wallin 1807:
Du göm dessa lemmar, o moder!
Förvara de dyra klenoder!
Ej länge i grafven de tvina,
ty Herren han känner de sina.

Wallin 1813:
Förvara den heliga skatten,
tills Herren församlar de sina,
då efter den framfarna natten
en dag utan ända skall skina.

Hedborn 1813:
Förvara de härliga dragen
af Skaparn, o graf, i din gömma!
Han skall på tillkommelsedagen
sitt verk och sin afbild ej glömma.

Wallin 1816 och 1819:
Omhägna med nattliga friden
den trötte, o graf, i din gömma!
När natten en gång är förliden,
skall Herren sin afbild ej glömma.

Ännu på äldre dagar synes Hedborn ha bevarat intresset för sin Prudentiustolkning, enär den efter skaldens död utgifna upplagan af hans skrifter meddelar en ytterligare bearbetad återgifning af den fornkristna begrafningspsalmen. Denna sista efterbildning är synnerligen tilltalande och läsvärd, ehuru den icke kan mäta sig med Wallins i uttryckets gripande kraft och klassiska fulländning.

De flesta af Hedborns äldsta psalmer förskrifva sig från hans vistelse i Uppsala hösten 1811. "Under denna tid", berättar Atterbom, "då på hans bord ständigt Bibeln, Gamla Svenska Psalmboken, Kolmodins Dufvoröst, Novalis och Thomas a Kempis lågo uppslagna, hördes han i sin enslighet ej sällan sammansätta dessa psalmer med hög röst, strof efter strof — ofta mellan afbrott af suckningar och bönerop — mången gång vid tunga steg, med hvilka han i midnattens eller dagbräckningens timmar vandrade fram och tillbaka öfver sitt kammargolf." — Den unge psalmistens produktivitet var mycket stor vid denna tidpunkt. Den 1 november meddelar Palmblad i ett bref till Hammarsköld [1], att "Hedborn har skrifvit en half psalmbok", och någon tid därefter blefvo de åsyftade sångerna genom Phosphoros bekantgjorda för allmänheten. Första steget härtill togs, när Hedborn i tidskriftens juli—augustihäfte, hvilket utkom i novem-

[1] Hammarsköldska saml.

ber[1], offentliggjorde — utom ett par i det föregående omnämnda dikter — en kort *Psalm*. Denna, som har till ämne profeten Esaias' vision i templet (Es. 6) och egentligen blott är en omarbetning af n. 118 i 1695 års psalmbok, lyckades tillvinna sig psalmbokskommittéens uppmärksamhet. Kommittéens protokoll den 16 dec. 1811[2] meddelar, att statsrådet Adlerbeth uppläste några af honom författade omarbetningar af äldre psalmer, däribland "Esaie prophetenom", och tillägger: "För n:o 118 hade Herr Baron och Statsrådet lagt till grund den uti Phosphoros för juli och augusti detta år införda omskrifningen, hvadan Herr Ärkebiskopen skulle tillspörja författaren till denna omarbetning, S. M. Adjunkten Hedborn, huruvida han medgifver, att hans psalm med de föreslagna rättelserna blefve i den nya psalmboken intagen". - Synbarligen har ock Hedborns bearbetning lagts till grund för den i vår nuvarande psalmbok (under n. 9) införda, som är verkställd af Wallins hand. I sin vid äldre år utgifna diktsamling "Minne och Poesi" upptog Hedborn sin ursprungliga parafras nästan oförändrad, men i den postuma upplagan af skaldens skrifter återgifves hans omskrifning af den gammaltestamentliga lofsången med åtskilliga afvikelser, som ansluta sig till den officiella versionen[3].

Återstoden af sina förstlingspsalmer fogade Hedborn samman till en cykel, som intogs i Phosphoros' september—oktoberhäfte 1811, där han äfven offentliggjorde tvänne poetiska omskrifningar af bibliska liknelser. Nästan alla dessa sånger visa otvetydigt, ehuru de här framträda i sin första, föga genomarbetade form, att de härröra

[1] Jfr. Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 323.

[2] Psalmbokskommittéens handlingar i Riksbiblioteket, tom I.

[3] Bland psalmbokskommittéens handlingar förvaras några handskrifter af Hedborn, och en af dessa innehåller ofvannämnda psalm, tillökad med en andra strof, som utvecklar Esaiassynens inre betydelse. Den tillagda strofen är återgifven i Albin Hildebrands afhandling, "Svenska kyrkans psalmbokskommittéer och psalmboksförslag under 1700-talet och början af 1800-talet", Sthm. 1884, sid. 129.

från en boren religiös lyriker. En god del af Hedborns psalmer i häftet utgöres visserligen af efterbildningar från äldre kyrkosånger och kan därför icke betraktas som spontana yttringar af skaldens egen ingifvelse, men den nya skrud, hvari de gamla hymnerna omklädts, är dock ofta starkt färgad af bearbetarens individualitet.

Psalmcykeln inledes med Luthers versifierade omskrifning af Symbolum apostolicum, fritt återgifven i anslutning till Olaus Petris tolkning däraf, som allt sedan 1530 varit införlifvad med den svenska kyrkans hymnförråd[1]. Därefter följa tvänne *Julpsalmer*, af hvilka de båda första anknyta sig till berättelsen om de vise männens besök i Betlehem och därför också blifvit i senare editioner af skaldens skrifter riktigare benämnda "Trettondagspsalmer". Den förnämligaste af dessa, *Nu segrar alla trognas hopp*, bildar uppslaget till en af de härligaste sånger, hvarmed vår kyrka nu firar sin epifaniasfest. Den bekante hymnologen Beckman påvisar, att psalmen, sådan den föreligger i Phosphoros och i Hedborns psalmhäfte af 1812, är inspirerad af Gamla Psalmbokens n. 131, som i sin ordning utgjorde ett försök att till svenskt tungomål öfverflytta Phil. Nicolais berömda koral "Wie schön leuchtet der Morgenstern"[2]. Hedborn utrensade dock snart reminiscenserna från den gamla psalmen och förvandlade sin tolkning till en fullt själfständig skapelse, som blott genom den metriska byggnaden erinrar om sin ursprungliga förebild. Denna åtgärd synes ha verkställts på tillskyndan af psalmbokskommittéen. I 1814 års förslag återfinnes psalmen[3], förkortad till fyra strofer, af hvilka blott den första och den sista tillhöra den äldsta versionen, medan den andra, såvidt vi kunnat finna, är ny och den tredje delvis hämtad ur en annan af författa-

[1] H. Schück, Våra äldsta psalmböcker; tidskr. Samlaren, tolfte årg., Uppsala 1891, sid. 7 ff.

[2] J. W. Beckman, Den Nya Svenska Psalmboken, framställd uti försök till Svensk Psalmhistoria, Sthm. 1845—72, sidd. 164 och 223.

[3] N. 116.

rens sånger öfver trettondagens text[1]. Äfven det Wallinska förslaget af 1816 upptager samma form[2], men i 1819 års psalmbok äro de båda mellanstroferna utbytta mot en. Härmed har psalmen nått den kraft och konsistens, som gjort den fulländad i sitt slag. En parallell mellan de olikheter, som begynnelse- och slutstroferna förete 1811 och 1819, visar, att ur de företagna omarbetningarna framgått klarare och innehållsrikare uttryck för den besjungna tilldragelsens evighetsdigra innebörd:

Nu segrar alla trognas hopp:
vid änglaröster rinner opp
en salig morgonstjärna;
det Jesus är, som lofvad var,
som helga jungfrun burit har,
af Davids stam en tärna.
Stort ljus,
klart ljus
skall hon skänka,
himmelskt blänka;
och af branden
vandrarn gläds i mörka landen.

Nu segrar alla trognas hopp:
vid änglars lofsång rinner opp
en salig morgonstjärna.
Hon stannar öfver Herrans hus,
och folken skola i dess ljus
församla sig så gärna.
Stort ljus,
klart ljus
nedergjutes;
natten slutes,
dagen börjas
att kring hela världen spörjas.

Så upp, min själ, och sjung Hans pris,
som öppnar dig det paradis,
som synden dig betagit!
Han kommer åter nu med frid,
den starke ängel, som i strid
mot Adam fordom dragit.
Mikael,
hell, hell!
Du hugsvalar:

O gläds, min själ, och sjung Hans pris,
som öppnat dig det paradis,
hvars port din synd tillslutit!
O gläds, att Gud förbarmar sig
och huld förnya vill med dig
förbundet som var brutit!
Ära
vare
Gud i höjden!

[1] Beckman, som tillskrifver Hedborn det hufvudsakliga af psalmens omarbetning, uppgifver, att den bekante psalmisten Joh. Åström i någon mån bidragit därtill. I hvilken del af psalmen man har att spåra Åströms medverkan, är emellertid omöjligt att afgöra. Hedborn har i “Minne och Poesi“ upptagit sin berömda julsång under samma form som den erhållit i 1819 års psalmbok, och han tyckes därmed erkänna denna dess slutredigering såsom sin egen.

[2] N. 79.

som du talar,
ske och blifve!
Gud oss frid med Jesum gifve!

Friden, fröjden,
helig vilje
sig från jorden aldrig skilje![1]

Beckman beskyller denna psalm i dess ursprungliga form för Mariadyrkan. Denna egendomliga anklagelse hvilar emellertid på synnerligen lös grund, enär det enda tänkbara stödet för den samma måste sökas däri, att skalden i sin återgifning af den evangeliska berättelsen om Jesu födelse råkar nämna den heliga jungfruns namn. Mera fog ligger i den kritik, som nämnde granskare ägnar psalmens formella egenskaper, i det han anmärker dess "här och där framträdande dimbilder". Detta klander kan emellertid med vida större skäl riktas mot Hedborns andra julpsalm i Phosphoros, *Jag ändtlig dig i världen fann,* hvars vackra ansatser till ett gripande af den djupa andaktsstämning, som sväfvar öfver evangeliet om de vise männens tillbedjan, alldeles förfelas genom författarens misslyckade sträfvan efter poetisk effekt. Man torde svårligen kunna uppleta ett mera typiskt exempel på förvänd psalmstil än denna julsångs sinnebildliga framställning af Kristi preexistens:

Se'n skapelsen fulländad var,
lik en komet kanske du har
i rymden gått och skakat
i hvarje krets, på hvarje värld
en flamma af ditt ljusa svärd
och himlens fröjd försakat.

Flertalet människor skulle väl också, om psalmen upptagits till gudstjänstligt bruk, ha missförstått en sådan skildring af de vise männens håfvor som den, hvari det heter, att

specerier tändas opp
till offerrök åt världens hopp.

---

[1] Den senare hälften af denna strof är hämtad ur andra strofen af psalmens äldsta version.

Det förtjänar emellertid anmärkas, att i Hedborns 1812 utgifna psalmhäfte, där denna julsång ånyo meddelas, den första af de nyss citerade stroferna uteslutits och att i senare upplagor af skaldens skrifter hymnen i sin helhet omarbetats och förbättrats. Redan i sin äldsta form äger den flera tilltalande enskildheter. Särskildt synes oss den gudomshärlighet, hvarmed de bibliska berättelserna omgifva barnet i krubban, vara både djupt och sant fattad i följande, visserligen icke för skalden originella men dock väl framställda antiteser:

En krubba är en konungs hus,
i linda ligger världens ljus
och Gud och saligheten,
och Ordet hvilar mållöst där,
och tiden i sitt sköte bär
den höga evigheten.
Hvad Herren gör men ingen man,
det icke ringa vara kan.

Den sista af Hedborns julpsalmer i Phosphoros, *All världens Frälsare är när,* utgör en omskrifning af n. 121 i Gamla Psalmboken, som efterbildade Luthers tolkning af Ambrosii "Veni redemptor gentium". Den vårdade omklädnad, hvari den gamla sången här framträder, kan dock icke mäta sig med Wallins flärdlösa och pietetsfulla bearbetning i vår nuvarande psalmbok.

Den fjärde psalmen i Hedborns cykel är ägnad pingstens högtidsämne. Oklanderlig till formen, saknar den dock i påfallande grad den hymniska lyftning, man väntar sig af en åt andeingifvelsens åminnelsedag helgad sång. Föga annat än rimmad dogm verkar dess ytterst banalt formade slutstrof:

Sist låt mig ock af nåd få se
i gudomen personer tre
och dock ett enda majestät
och evigt, evigt lofva det! —

hvilken dock i senare upplagor af skaldens skrifter fått en mera poetisk och innehållsdiger vändning.

Tvänne af Hedborns äldsta psalmer äro helgade åt nattvardens firande. Den första af dessa, *Mitt hjärta slår så underbart*, omfattar ej mindre än 28 strofer och kan härigenom ej fritagas från en tröttande uttänjdhet, men denna brist på koncentration försonas genom enskilda ställen af religiös innerlighet och poetisk fägring. Den djupa kärleksgemenskap, i hvilken åminnelsemåltiden enar den återlöste med Återlösaren, har knappast någonsin fått ett skönare uttryck än i denna sång, där nattvardsgästen förliknas vid Johannes, som under sakramentets stiftelsestund sökte huld och ro vid Mästarens bröst. — Att psalmen, som ånyo trycktes i Hedborns 1812 utgifna samling, icke upptogs i 1814 års kommittéförslag, där skalden eljest var starkt representerad, väckte en berättigad undran, åt hvilken Hammarsköld i en granskning af förslaget gaf uttryck. "Med ytterlig förvåning", säger han, "har rec. bland nattvardspsalmerna saknat hr Hedborns, utan all jämförelse den skönaste, som öfver detta ämne blifvit framlagd för svenska allmänheten, såvida innerlig andakt, djup känsla af nattvardens heliga mysterium, brinnande religiositet och ett sant, hänförande inspirationsspråk äro de yppersta egenskaper i en andelig sång" [1]. Denna anmärkning mot psalmbokskommittéen hade åsyftad verkan, i det psalmen intogs i 1816 års förslag, för hvilket den dock, välbehöfligt nog, förkortades till tjugutvå strofer. Franzén, som recenserade sistnämnda förslag i Stockholms-Posten [2], framställde några detaljanmärkningar rörande Hedborns nattvardssång och uttalade som en förhoppning, att författaren skulle "ännu en gång öfverse denna i särskilda strofer så rörande och sköna men, hvad det hela angår, olika bedömda psalm". Hedborn tyckes själf aldrig ha följt detta råd. Emellertid utmönstrades ytterligare fyra strofer vid slutrevisionen af 1816 års förslag — "för att ej införa Jesum talande, hvad han icke sagt", förklarar protokollet [3].

[1] Svensk Literaturtidning 1815, n. 14.

[2] Stockholms-Posten 1817, n. 148.

[3] Psalmbokskommittéens protokoll d. 18 dec. 1818.

Hedborns andra nattvardspsalm, *Du leder mig, o Jesu kär, på underbara ängar,* har påtagligen rönt inflytande af de herrnhutiska kommunionssångernas osmakliga sensualism och afspeglar detta drag i dunkla allegorier, hvilka visserligen vittna om författarens rika fantasi, men helt visst äro föga ägnade att tolka den naiva och oförställda tro, som söker näring och styrka i altarets sakrament. Det konstlade manér, hvaråt de unga skalderna i Phosphoros ofta skattade, framträder mycket typiskt i denna sång. Man tror sig snarare läsa en herdeidyll än en nattvardspsalm, när man möter en sådan tirad som denna;

> Mig leder vänligt vid sin arm
> den store segerhjälten:
> i ambraluft, så söt och varm,
> vi gå på blomsterfälten.
> Han förer mig i palmers lund,
> där bäckar, brunnar, djup och grund
> min heta trånad stilla.

En efter utländskt mönster verkställd omskrifning af Davids 103:e psalm, som under n. 86 fanns intagen i Gamla Psalmboken, återfinnes i föryngrad form bland Hedborns sånger i Phosphoros och kallas där *Lofpsalm* i öfverensstämmelse med den gammaltestamentliga förebilden. Denna rätt förtjänstfulla tolkning ligger till grund för n. 16 i vår nuvarande psalmbok, ehuru de brukligaste, mycket okritiskt redigerade upplagorna af den samma angifva Wallin ensam som bearbetaren. I ett bref till Beckman af den 3 okt. 1839[1] lämnar nämligen Hedborn följande upplysning rörande några af sina bidrag till 1819 års psalmbok: "Af intagna omarbetningar äro n:o 9, 16 och 51 ursprungligen mina, men äro af Wallins hand så mycket vidrörda, att de kunna både tillerkännas och frånkännas oss bägge". Förtjänsten af den vackra parafras, som den davidiska sången fått i vår psalmbok, synes oss emellertid förnämligast tillkomma Wallin.

[1] Jfr. Beckman, a. a., sid. 155.

Äfven nästföljande nummer i Hedborns psalmcykel utgöres af en efterbildning. Han framlägger ett nytt försök att i svensk dräkt omkläda Paul Gerhardts berömda aftonpsalm "Nun ruhen alle Wälder", som redan genom Gamla Psalmboken, där den fanns återgifven af Spegel, blifvit känd och älskad af hela vårt folk. Hedborn har i högre grad än sin föregångare, som på många ställen lämnat den Gerhardtska texten alldeles å sido, bemödat sig om trohet mot förebilden. Särskildt klart framträder denna sträfvan, när man jämför de motsvarigheter, som det tyska originalets båda sista strofer fått hos Spegel och Hedborn: [1]

Gerhardt:	*Spegel:*	*Hedborn:*
Breit aus die Flügel beide,	Låt mig ej oro väcka	Bred ut de vingar båda!
O Jesu, meine Freude,	och ingen nöd förskräcka,	O, Jesu, i min våda
Und nimm dein Küchlein ein:	när jag nu somnar in,	tag mild mitt värn dig an!
Will Satan mich verschlingen,	men dine änglar blifve	Om Satan arg vill ljunga,
So lass die Englein singen,	när mig och hädandrifve	låt dina änglar sjunga!
Dein Kind soll unverletzet sein.	hvad som kan störa hvilan min.	Ditt barn då icke skadas kan.
Auch euch, ihr meine Lieben,	Gif, att jag icke saknar	Gud låter sina kära
Soll heinte nicht betrüben	i morgon, när jag vaknar,	ej någon nöd besvära,
Kein Unfall noch Gefahr;	din milda allmaktshand,	ej olycksfall och sorg:
Gott lass euch ruhig schlaffen,	som mig i alla dagar	Han kan omkring de sälla
Stell euch die güldnen Waffen	beskyddar och ledsagar	i gyllne vapen ställa
Ums Bett und seinen Helden-Schaar.	omsider in i lifsens land.	en änglahär till sköldeborg.

Hedborns försvenskning af Gerhardts psalm är i sin helhet föga lyckad. Framför allt saknar man i den samma

[1] Man observere, att Spegel redan med den sjunde strofen i sin psalm efterbildat originalets åttonde.

den Spegelska ombildningens ädla flärdlöshet. I synnerhet de båda första stroferna äro mycket konstlade och tillskyndade den unge skalden, såsom vi längre fram få tillfälle visa, en rätt amper admonition af den vittra kritiken. Med ett par lyckliga ändringar intogs dock bearbetningen i hans 1812 utgifna psalmhäfte. I den andra samling, han året därefter utsände, läses en ny aftonpsalm, som genom sitt uppslag och sin strofbyggnad röjer en otvetydig frändskap med den Gerhardtska sången, men ändock icke kan sägas vara en direkt återgifning af denna. Hedborn upptog den senare versionen i "Minne och Poesi", hvaremot Atterbom i sin upplaga af skaldens skrifter återgick till den ursprungliga, hvilken i sin slutliga form — åtskilliga ändringar förskrifva sig till äfventyrs från Atterbom — har blifvit icke obetydligt förbättrad. Att ändock Spegels tolkning, som Wallin blott med lätt hand vidrört, torde vida mer tilltala de flesta, beror lika mycket på dess eget höga värde som på den pietet, hvarmed vi gärna omfatta allt, som varit kärt och heligt för våra fäder. Spegels aftonpsalm hör för visso till de sånger, dem Wallin i företalet till 1816 års psalmboksförslag kallar "klenoder, som kanske någon gång i ett århundrade må besiktigas och, där så är af nöden, afdammas, men ingalunda uppsmältas och formas på ny modell, så länge de i sitt gamla, vördnadsvärda skick ännu hälst igenkännas af de fromma".

Den ohälsa, hvaraf Hedborn under flera år trycktes, har gifvit anledning till en *Sjukpsalm*, som bildar det tionde numret i hans cykel. Flera strofer i denna sång afspegla på ett gripande sätt själfupplefvade erfarenheter från lidandets skola och erinra med sin grundstämning af tålamod och förtröstan om de rörande toner, som ett århundrade tidigare klingade ut från Jakob Freses sjukbädd. Psalmen lofordades på det högsta af Svensk Literaturtidning[1] — den kallades där "den skönaste sjukpsalm, rec. sett på svenska, ja kanske på något språk" — och

[1] Svensk Literaturtidning 1815, n. 32.

intogs, sammandragen och omredigerad, i 1816 års förslag. Vid revisionen af detta blef den ytterligare förkortad. Af den ursprungliga textens tolf strofer bearbetade nämligen Wallin fem och sammanfogade dessa till det sköna kväde, som under n. 362 läses i vår nuvarande psalmbok. Psalmen har, såsom Beckman påvisat, blifvit bekant äfven utom Sveriges gränser, i det en af den norska kyrkans sångare öfverflyttat den till sitt modersmål [1].

Af de två återstående psalmerna i Hedborns cykel är den ena en mycket sällsamt inledd *Kors- och bedröfvelsepsalm*, den andra en starkt reflektionsmättad *Dödspsalm*. Ingendera hör till de lyckligare alstren inom författarens religiösa lyrik. Dit böra däremot hänföras de tvänne "andliga romanser", *Simeon* och *Den stora nattvarden*, hvarmed han bidragit till det förutnämnda Phosphoroshäftet. Båda dessa synas oss väl motsvara det omdöme, som de fått af en framstående litteraturhistoriker, att de "med skäl kunna räknas bland hans bättre stycken, bärande såväl fantasiens som fromhetens prägel" [2]. — Den andra romansen är, såsom af titeln framgår, ett återgifvande af Kristi liknelse i Luk. 14. Detta ämne omsattes i poetisk form redan under 1400-talet af Ericus Olai, vår äldste kände psalmist på svenska, i dennes bekanta sång "En rikir man og wälloger han", som omarbetad intogs i den Svedbergska psalmboken. Hedborns romans har fylligare och utförligare än den medeltida psalmen framställt liknelsen och t. o. m. uttänjt denna genom fantasirika detaljskildringar af gästabudsgårdens prakt. Någon omskrifning af Gamla Psalmbokens återgifvande af parabeln kan romansen knappast sägas vara, ehuru den genom meterformen och vissa enstaka uttryck erinrar om detta. Så är t. ex. det sällsamma men rätt målande uttrycket "i mörkret det blå" tydligen framkalladt af den gamla psalmens: "kvällen kom å, och mörkret blå".

[1] W. A. Wexels, Christelige Psalmer, Kristiania 1847, sid. 347.

[2] Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 328.

Hedborns psalmer i Phosphoros hälsades med stort bifall af hans litterära meningsfränder. Redan när han i tidskriftens första häfte framträdde med sin Prudentiustolkning, mottogs han med varma loford af Polyfem. "Det är", yttrade denna tidning, "visst ingen, som icke på det lifligaste röres af den innerliga religiösa känsla, som här så sant och så enkelt uttrycker sig. Ägde vi ett, två eller tre hundrade sådana psalmer som denna, vore det förlåtligt att tala om, att psalmboken bör vara en permanent *code de goût*"[1].

För de uppenbara svagheterna i sina förstlingspsalmer undgick emellertid Hedborn icke kritikens tuktoris. Det dröjde icke länge, förr än hans debut som andlig skald vardt ett af föremålen för Samuel Ödmanns outtröttliga granskningsifver. Ödmann, som icke var synnerligen vänligt stämd mot den unga fosforistkretsen i Uppsala, erfor med missnöje, att psalmbokskommittéen satt sig i förbindelse med Hedborn, och gaf sin förtrytelse luft i ett bref till ärkebiskop Lindblom. Detta, som förvaras bland psalmbokskommittéens handlingar, är odateradt, men förskrifver sig påtagligen från 1812 eller början af 1813[2]. Ödmann betviflar, att kommittéen kan hafva något gagn af Hedborns medverkan, och förklarar, att "de prof, han gifvit i Phosphoros, lofva ej mycket". Detta sitt påstående söker brefskrifvaren styrka genom att nagelfara en mängd misslyckade ställen i Hedborns psalmer. Ödmann presterar en i många punkter både kvick och dräpande kritik, men skjuter i sitt pedanteri öfver målet och råkar t. o. m. i sin ifver att påbörda

[1] Polyfem 1810, Andra saml., n. 33.

[2] Af brefvet framgår, att Hedborn lofvat ärkebiskopen en förteckning på de psalmer i Gamla Psalmboken, som borde bibehållas oförändrade — ett löfte, som Ödmann finner oförsynt, enär han ej kan tro, att ärkebiskopen "behöfde sådan undervisning". Ett bref till Hedborn från Atterbom af den 3 mars 1812 (å Riksbiblioteket) visar, att den förre af Atterbom och P. A. Sondén begärt en förteckning af antydd art. Helt visst stod denna Hedborns begäran i samband med hans löfte till Lindblom, och häri ligger en ledning för bestämmandet af det Ödmannska brefvets ålder.

Hedborn ett misslyckadt uttryck, hvartill Hammarsköld gjort sig skyldig i en af sina psalmer.

Ödmanns granskning blef tvifvelsutan aldrig känd i vidare kretsar, enär den förelåg blott under formen af en enskild skrifvelse[1]. Att Hedborn ändock fick genomgå den offentliga kritikens skärseld, därför sörjde nogsamt akademisternas organ, den af kgl. bibliotekarien Peter Adam Wallmark redigerade *Journal för Litteraturen och Theatern*. Denna tidning for särdeles skoningslöst fram med de unga vitterhetsreformatorerna i Uppsala och hade just vid denna tidpunkt fått en mycket tacksam anledning att gripa in emot dessa. De hade nämligen trädt i förbindelse med meningsfränder i Tyskland och sörjt för, att de fingo se sin verksamhet på ett mycket sympatiskt sätt tecknad i en tysk tidning[2]. Mot de uppenbara öfverdrifterna och falsarierna i det utländska bladets framställning, hvartill stoffet naturligtvis lämnats från fosforistiskt håll, riktade Journalen en skarp gensaga i en artikelserie, kallad "Fragment af ett samtal imellan en resande tysk litteratör och en svensk" och införd i flera af numren 288—296 för 1812. Gensagan är affattad i dialogisk form, och den del af den samma, som återfinnes i n. 293 (d. 16 dec.), är nästan uteslutande ägnad åt granskning af Hedborns psalmer. Då denna kritik utgör ett ganska karaktäristiskt prof på Journalens ton och stridssätt, förtjänar den att något utförligare refereras.

De båda personerna i dialogen besöka gemensamt en bokhandel för att se några prof af nyutkommen svensk vitterhet. Den tyske litteratören anhåller om Hedborns arbeten, men bokhandlaren svarar med en min af förundran: »Hedborns arbeten? Jag känner inga sådana». Kundens upplysning, att Hedborn är författaren till de »mästerliga andliga sångerna», leder icke heller bokhandlaren till rätta. För att emellertid bringa klarhet i

[1] Ödmanns bref, som i original rådfrågats för denna framställning, finnes i utdrag meddeladt af Hildebrand i dennes förut citerade afhandling, sid. 83.

[2] Leipziger Lit. Zeitung. — Jfr. Ljunggren. Sv. V. H., b. IV, sid. 394.

saken meddelar den utländske resanden efter sin källa, att Hedborn är »Prediger in Stockholm». Bokhandlaren letar efter den uppgifne prästmannen både i adresskalendern och i Dagligt Allehandas predikoturer, men förgäfves. (Hedborn hade vid den tidpunkt, då Journalens artikel skrefs, ännu ej vunnit någon fast anställning i hufvudstaden.) — Den svenske litteratören, som nu blandar sig i samtalet, säger sig känna blott ett namn på *born* i hela den svenska vitterheten, »men det är ej *Hedborn* utan *Rimborn*, och det har kommit in med ett tyskt epigram af Haug, som blifvit öfversatt i någon af våra tidningar». Omsider hittar han dock reda på Hedborns namn i ett häfte af Phosporos, hvars innehåll man enligt hans uppgift icke tager kännedom om i Sverige, såvida man icke via Leipzig blir bekantgjord därmed. — Som de följande replikerna i samtalet utgöra det väsentliga i Journalens kritik af Hedborn, återgifva vi dem ordagrant:

Den t. litt.: Men låt höra någon af de mästerliga andeliga sångerna!

Den sv. litt. (läser): *Aftonpsalm.*

Nu hvilar all naturen,
sött sofva kreaturen,
frid råder öfverallt.
Men vaken, mina sinnen,
och Skaparns lof begynnen

Den t. litt.: Håll! Läser man *y* som *i* i svenskan? Och hur kan då *sinnen* och *begynnen* rimma?

Den sv. litt.: Det är småsaker (fortfar):

Re'n dagen hädan skrider,
och solen i sitt lider,
den mörka natten, far — —

Den t. litt.: (utbrister i gapskratt): Ha, ha, ha! Solen — Apollo i lider! Alltför vackert! Och natten, solens lider! — huru bildrikt! En annan, om Ni behagar!

Den sv. litt. (läser): *Kors- och bedröfvelsepsalm.*

Nu friskt häran!

Den t. litt.: Hvad? Kors och bedröfvelse och friskt häran? Nå, friskt häran då, min herre!

Den sv. litt.: Det svårt ej vara kan — —

Den t. litt.: Få se, få se!

Den sv. litt. (upprepar):

Nu friskt häran!
Det svårt ej vara kan,
det röda haf skall snart dig plats förunna — —

Den t. litt.: Håll, håll! Det är fara värdt, att han dränker oss — —

Den sv. litt. (otålig): Men låt mig då begynna vid slutet af någon sång, då det ej vill lyckas med början. (Läser):

Herodes fruktar för din makt,
när Sabas rikedom och prakt
de pelegrimer skänka,
när konungar gå dig emot
och jordens kronor vid din fot
af guld och pärlor blänka
och specerier tändas opp — —

Den t. litt.: Specerier! Ha, ha! Hvarför ej *kolonialvaror?* Allerliebst! Kardemumma, muskat, saffran, kanel! Det vattnas mig i munnen. Stannom då vid specerierna för att kunna i egentlig mening säga med fransosen: *que nous restons à la bonne bouche.* De där mästerstyckena synas icke kunna läsas på något sätt, hvarken uppifrån eller nerifrån. Och ett litet häfte af sådana är det enda anspråk, herr Hedborn har på sina landsmäns utmärkta aktning och tacksamma vördnad?

Den sv. litt.: *Ett* häfte, ett *halft* bara!

De smakprof, som i ofvanstående dialog meddelas, äro hämtade ur trenne af Hedborns psalmer i Phosphoros — ej ur blott tvänne, såsom Ljunggren uppger — och kunna genom sitt fåtal svårligen rättfärdiga den generella förkastelsedom, hvartill kritiken uppenbart syftar. Det måste visserligen medgifvas, att de framställda anmärkninningarna äro fullt befogade, enär deras udd träffar just de svagaste momenten af de citerade psalmerna, men Journalens afsiktliga förtigande af det erkännansvärda i Hedborns debut som psalmist förråder bjärt det skefva och ensidiga i tidningens omdöme. Huru det Wallmarkska organet blott ett år senare fann sig böra väsentligen modifiera sin kritik, skola vi längre fram visa.

En framstående dansk litteraturforskare har med hänsyftning på Hedborns förstlingspsalmer yttrat: "Phosphorus indeholdt Rækker af Psalmer, hvori den gammellutherske törre Plathed og Herrnhuternes smaglöse Sværmeri smeltede sammen, undertiden tilsat med ny tysk Mystik. Poetisk Koketteri, fromladen Affektation —

altsammen!"[1] Detta uttalande, hvilket — att döma af det sammanhang, hvari förf. ställt det — närmast afser att uttrycka den mening, Hedborns samtida inom den akademiska skolan hyste om hans första psalmförsök, har onekligen skäl för sig, ty det låter sig icke bestridas, att skalden i de tidigaste alstren af sin andliga diktkonst skattar både åt ortodox trivialitet, pietistisk sötma och nyromantiskt fantasteri. Men äfven om dessa svagheter vidgås, synas de oss likväl icke kunna bortskymma de förtjänster, som icke förty utmärka Hedborns äldsta psalmer med afseende på såväl innehåll som form. Flertalet bland dem uppbäres af en religiös öfvertygelse, som gör intryck af något vida djupare än fromleriartad tillgjordhet, och ansatser till en värdig och enkel psalmstil röja sig mycket ofta trots de stundom framträdande yttringarna af ett visst poetiskt effektsökeri. Och huru bristfälliga än Hedborns första psalmer äro i mångahanda stycken, äga de dock en förtjänst redan därutinnan, att de klart visa hän på den positivt kristliga riktning inom psalmlyriken, som skalden sedan med fördjupad uppfattning och renad smak fullföljde.

V.

Året 1812 är ett märkesår för Sveriges psalmlitteratur. Flera af de skalder, som skänkt vår kyrka många af hennes oförgängligaste sånger, framlade nämligen då alstren af sin religiösa diktkonst i samlad form. Franzén och Wallin utsände gemensamt det första bandet af sina "Profpsalmer", Geijer röjde genom sina "Försök till psalmer" sin stora begåfning som andlig lyriker, och kort före årets slut utgaf äfven Hedborn ett häfte *Psalmer*.

[1] VALDEMAR VEDEL, Svensk Romantik, Köbenhavn 1894, sid. 320.

Hedborns samling bildar — inledning och register frånräknade — en volym på 88 sidor och innehåller utom de sexton i Phosphoros meddelade psalmer, för hvilka vi i det föregående redogjort, femton nya[1]. Häftet är tillägnadt biskop Carl von Rosenstein, och i sin dedikation till denne har skalden på ett okonstladt och vackert sätt redogjort för sin psalmdiktnings genesis. Han yttrar bl. a.: "Under en längre tid nödsakad att vara skild från de heliga göromål, som utgjorde min barndoms och ungdoms glada syften, har jag dock fått räkna några få ögonblick af lyckligare skiften, hvilka jag ansett ej böra alldeles fruktlöst försvinna. Mitt hjärta har velat tacka lifvets Herre, som förlänt mig flera dagar än jag förmodade, och min tunga har velat uttala Hans lof. Så har detta lilla arbete uppkommit."

I ett med hänsyn till häftets omfång ganska vidlyftigt företal utvecklar skalden de fordringar, han ställer på en äkta psalmdiktning. Han ogillar de eftergifter för en tillfällig tidsströmning, som en "god ton" länge påyrkat äfven inom detta område i syfte att söka lösgöra den kyrkliga diktkonsten från dess bibliska grund, och han inskärper kraftigt vikten af att vid ombyten af andaktsböcker sorgfälligt "bibehålla de hufvudartiklar, som vår religion innebär". Det sätt, hvarpå han närmare fixerar sina åsikter, skiljer honom fördelaktigt från flertalet af dem bland hans samtida, som yttrade sig i psalmboksfrågan. Medan ännu 1815 en författare vill ur den kyrkliga poesien utmönstra nästan alla bibliska uttryck såsom föråldrade och otjänliga[2], häfdar Hedborn på det bestämdaste, att psalmen bör både till språk och anda vara fulltonigt kristlig och skriftenlig. Hans uttalande, som synes oss bilda ett värdigt komplement till

[1] Ljunggrens uppgift (Sv. V. H., b. V, sid. 326), att blott femton af häftets psalmer varit införda i Phosphoros, är felaktig.

[2] G. Lutteman, Anmärkningar vid det af den kgl. psalmkommittéen utgifna förslag till förbättrade kyrkosånger, Sthm. 1815. — Denne förf. utdömer t. o. m. sådana uttryck som Sion, Sebaot, Immanuel, Guds berg, Herrens gårdar m. fl.

Wallins berömda kommittébetänkanden från 1811 och 1812, resulterar i den grundsatsen, att kyrkosångerna skola vara "kristliga, enkla och sublima".

Det ideal för en fulländad psalm, som Hedborn sålunda fastställt, har han dock själf icke lyckats allestädes upphinna i sitt första psalmhäfte, ehuru detta, såsom vi sedan få se, sluter inom sig den ädlaste blomman i hans andliga diktkrans. De från Phosphoros hämtade numren framträda visserligen här i omarbetadt och väsentligen förbättradt skick, men alla ha ännu icke undfått en fullt mönstergill form, hvilket gäller äfven den förnämsta bland dem, "Nu segrar alla trognas hopp". Af de nya psalmerna sakna vissa den af författaren påyrkade enkelheten. Detta är t. ex. fallet med en i vissa delar rätt poetisk aftonpsalm, *Från matta skullran halkar den tunga mödan ner*, där den tröttes glädje öfver hvilan uttryckes i följande för en sång af denna art väl pråliga utgjutelse:

Mitt bröst, som var ett krossadt
bekymrens föremål,
af sömnen huldt förlossadt,
sig läskar ur hans skål.

Ej heller sitt kraf på sublimitet i psalmstilen lyckades Hedborn öfverallt fylla. I en sång om *Sabbaten* förflyktigas den upplyftande stämning, som begynnelsestrofen anslår, genom långdragna reflektioner och därur härflytande brist på koncentration, och nyårspsalmen *Än ett år och än en gåfva* kan näppeligen genom annat än sin versifierade form göra anspråk på hemortsrätt inom poesien. Äfven vid bearbetningen af äldre psalmer mäktar förnyaren icke alltid bevara originalets friskhet eller att öka dess ursprungliga värde. Särskildt förefaller en imitation af den gamla, Samuel Columbus tillskrifna aftonpsalmen "Nu är en dag framliden" underlägsen sin förebild, och en omskrifning af Jesper Svedbergs bekanta barnabön "O Gud, som ej de spädas röst föraktar" företer så få afvikelser från denna gamla sång, att dess in-

förande i häftet synes ha föga skäl för sig. Båda de sistnämnda psalmerna upptogos också nästan oförändrade i 1819 års psalmbok.

Måste sålunda vissa nummer i samlingen betecknas som undermåliga eller såsom ägande endast ett andrahandsvärde, äro dock dessa allt för fåtaliga för att bestämma arbetets dignitet i det hela. Samlingen rymmer nämligen utom de förtjänstfulla sånger, som upptagits från Phosphoros, flera nya, där Hedborn visar sig kunna infria de vackra löften, han gifvit med sina första psalmförsök.

Redan den i Phosphoros införda cykeln hade stundom uppenbarat en aktningsvärd förmåga hos skalden att förläna psalmen biblisk färg, och denna förmåga framträder ännu klarare i de nya sångerna. En i lifliga rytmer affattad *Julpsalm*, som fogas till hans äldre hymner öfver samma ämne, anknyter sig i första strofen till den gammaltestamentliga profetian (Es. 52: 7—10) på följande lyckliga sätt:

Sjung, Sion! Din väntade konung är här:
all världen sig fröjdar och gläder.
Hur ljuflig hans fot, som dig budskapet bär,
då ner ifrån bergen han träder!
Omgjordad af salighet, sanning och nåd,
han bär dig den evige Väktarens råd;
om nyfödde Frälsarn han kväder:
»Lycksaliga folk! Jag förkunnar dig frid:
för handen är nu denna salighets tid,
Gud lofvat de heliga fäder».

Andra strofen af denna psalm återger i en poetisk omskrifning Lukasevangeliets berättelse om änglarnas lofsång öfver löftets fullbordan och herdarnas gensvar på den himmelska hälsningen. Den dialogiska karaktär, som denna del af julhymnen äger, är emellertid icke med tillräcklig klarhet preciserad, och härigenom försvagas intrycket af den celesta stämning, skalden velat tolka. I några rättelser, som fogats till den efter Hedborns död utgifna upplagan af hans skrifter, har denna oegentlighet

nödtorfteligen afhjälpts af Atterbom. Psalmens tredje och sista strof sluter sig värdigt till dess högstämda uppslag.

Åt nyårshögtiden äro tvänne sånger ägnade i Hedborns första psalmhäfte, och af dessa ha vi redan hänfört den ena till samlingens svagare nummer. Den andra, *Tidens portar öppnas åter,* är däremot afgjordt att räkna till de förtjänstfullare. En själ, som med orubblig förtröstan lägger alla framtida skickelser i Guds hand, talar ur denna sång, hvars slutord äga ett drag af den gammallutherska psalmstilens flärdlösa allvar:

Jag kan trygg vid Herren hvila
så i glädje som i sorg,
medan tidens stunder ila,
ty Han är min fasta borg.
Han min starkhets klippa är,
trygg mitt hus jag bygger där.

Denna psalm upptogs — med uteslutande af den något oklara begynnelsestrofen — i 1814 års psalmboksförslag, bibehölls i förslaget af 1816 och återfinnes under n. 407 i den Wallinska psalmboken, där den väl försvarar sin plats vid sidan af Spegels och Svedbergs nyårssånger.

Till de psalmer i Hedborns första samling, som intogos i 1819 års psalmbok, hör äfven den sköna tröstesången *O säg, min själ, hvi du förfäras.* Bäst ter sig denna, sådan den i starkt förkortad och omarbetad form är känd för vår sjungande menighet, men redan i sin första version är den synnerligen läsvärd. Det är i denna psalm som Hedborn inflätat några rader ur sitt i Auroraförbundet föredragna ode “Sinnesstyrkan“. Ämnet för de båda sångerna är också väsentligen det samma, men dess behandling har i psalmen fått en mera utprägladt kristlig färg.

Huru betydande än flera af de hittills nämnda psalmerna äro, kan dock ingen af dem i storslagen kraft och lågande ingifvelse mäta sig med det härliga *Te Deum,*

som afslutar samlingen. Att denna hymn, som genom vår officiella psalmbok redan varit känd och kär för många släktled, icke blott är den oförgängligaste pärlan inom Hedborns andliga lyrik, utan jämväl tillhör det allra yppersta, svensk psalmdiktning öfver hufvud frambragt, synes oss ställdt utom allt tvifvel. En hel lifsåskådning kan sägas vara nedlagd i denna sublima diktskapelse, där de skilda betraktelsesätt, hvarmed vi uppfatta det evigas uppenbarelser i vår värld, mötas och enas. Af de åtta strofer, lofpsalmen i sin äldsta form omfattar, besjunga de fyra första den Högste i de världssystem och de enskilda naturföreteelser, i hvilka förnuftet spanar hans allmakt. Språket äger i denna del af hymnen en strålande fägring. Sällan torde den oändlighetens poesi, hvarmed fästets under fyller ett människosinne, ha tolkats med skönare ord än dessa:

Solen Dig sitt offer tänder,
där klar hon fram på fästet länder
med ljusets helga rikedom;
och då ljuft naturen svalkas,
med friden vördsamt månen nalkas
för dig i nattens helgedom;
och hela himlens här
Dig samma vördnad bär.
Med ditt finger,
o Jehova,
i världarna
Du skref ditt namn. Halleluja!

Med hymnens femte strof, som firar allmaktens yttringar i den kärleksfulla, äfven om det minsta sig vårdande försynen, slås en brygga öfver till den specifikt kristliga uppfattning, som i de båda följande stroferna kommer till orda. Dessa prisa den Eviges högsta kärleksuppenbarelse, det rent personliga förhållande, hvari han genom Människosonen trädt till en efter försoning och förlossning längtande värld. Hymnens slutstrof, "Oss välsigna och bevara", har ensam för sig blifvit en af våra mest använda högtidskoraler och afslutar värdigt

lofsången med att nedkalla den Allsmäktiges frid öfver den kristna församlingen på jorden och med att öppna perspektivet till den stora världssabbat, som för alla evighetssökande andar hägrar bortom årtusendena.

De betydande förtjänster, som utmärka Hedborns första psalmhäfte, kunde ej undgå att tillvinna skalden uppmärksamhet. Att bifallet äfven nu i främsta rummet kom från den litterära riktning, han tillhörde, är naturligt. Också gagnade han genom utgifvandet af sina psalmer hela den skaldekrets, hvarur han framträdt. Öfver fyrtio år senare kunde Atterbom betyga, att Hedborn genom sin religiösa lyrik gjorde sitt namn aktadt "ej blott hos de 'stilla i landet', utan ock hos fromma hjärtan inom de vittrare kretsar, som eljest ännu betraktade hvarje s. k. fosforist med ganska oblida ögon" [1]. Att det bifall, som den unge psalmisten skördade, i sin mån bidrog både till att förmedla allmänhetens bekantskap med de öfriga adepterna af Nya Skolan och till att utplåna den misstrogna afvoghet, hvarmed man ganska allmänt betraktade deras poetiska alster, förefaller sålunda mycket sannolikt.

Vid ingången af 1813 fick den fosforistiska riktningen ett eget kritiskt organ, i det Atterbom och Palmblad från nämnda tid började utgifva *Svensk Literaturtidning*. Redan i det andra numret för året ägnade Palmblad en utförlig granskning åt Hedborns nyutkomna psalmhäfte [2]. Denna granskning är i sin helhet mycket förmånlig för skalden och bär på samma gång ett vackert vittnesbörd om den oväld, som oftast präglade Palmblads uttalanden. Recensenten konstaterar med tillfredsställelse, att åtskilliga konstlade och olämpliga uttryck i de från Phosphoros hämtade psalmerna blifvit aflägsnade. Hedborns bemödande att frigöra psalmen från neologiskt frasmakeri och förläna den en positivt kristlig hållning vinner också varmt erkännande, ehuru han anses understundom

[1] Atterbom, a. a., sid. 276.
[2] Jfr. Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 437.

allt för mycket skatta åt en ålderdomlig ortodoxis språkbruk. Särskildt beskylles han för att onödigt ofta "kokettera" med införandet af Satan i sina psalmer, om också granskaren medger, att nämnda uttryck är mera expressivt än det i Wallins och Franzéns profpsalmer så ofta förekommande "begärens strid" och att "förf. hafver rätt i sin ifver mot neologerna, hvilka från predikstolarna och i sina sånger knappt nämna Gud och Kristus annorlunda än Försynen, Den Allgode, Det Högsta Väsendet, men redan längesedan bannlyst Satan såsom en urmodig person". — Sin insikt om nödvändigheten af en enkel och okonstlad psalmstil ådagalägger recensenten, när han "tror sig böra ifra mot dessa öfverflödande bilder och metaforer, som stundom öfvergå till allegorier, hvilka vittna om författarens yppiga diktningsförmåga, men förvilla den oskuldsfulla själen, som i en stilla och osökt andakt frambär sina innersta önskningar inför Herren". Efter framställandet af denna anmärkning slutar Palmblad sin granskning med att skänka några varma loford åt "den innerliga och varma känsla, hvaraf denne författare är genomträngd, åt själfva denna stundom de trånga gränsorna öfverstigande fantasi, åt denna ofta sublima enkelhet och okonstlade, redliga fromhet, hvars makt är så mycket mera oemotståndlig".

Det bifall, som Hedborn rönte af Literaturtidningen, skulle möjligen — trots detta organs stundom visade objektivitet i artiklar rörande psalmboksfrågan — kunna anses mindre betydelsefullt såsom utgånget från skaldens poetiska vänkrets. Men detta erkännande var icke den enda uppmuntran, som vederfors honom. Han lyckades nämligen ånyo tilldraga sig psalmbokskommittéens uppmärksamhet och trädde därigenom i beröring med flera af den äldre vitterhetsskolans målsmän. Att kommittéen anknöt förbindelse med den nye psalmdiktaren, berodde närmast på den personliga bekantskap, denne stiftat med Wallin. Hedborn hade under våren 1812 lämnat Uppsala och begifvit sig till hufvudstaden för att söka skaffa sig

någon anställning. Obenägen att återvända till hemstiftet, där, enligt hvad Atterbom i sina minnesblad öfver skalden berättar, vissa förmän och ämbetsbröder "hade ansett honom för en landsstrykande äfventyrare, som till sist skulle hamna å Danviken" [1], begärde och erhöll han tjänstledighet för längre tid. I Stockholm försörjde han sig under väntan på prästerlig anställning genom konditionerande i ett par köpmannafamiljer. Sedan han gjort den inflytelserike Wallins bekantskap och genom sin psalmdiktning tillvunnit sig dennes intresse, ljusnade hans framtidsutsikter. På Wallins förord mottog Hedborn den 18 febr. 1813 fullmakt att vara lärare vid Svea lifgardes fattigskola och vann härigenom ett nödtorftigt uppehälle [2].

Ehuru aldrig någon varmare vänskap förenade Wallin och Hedborn, omfattades dock den senare med oskrymtad välvilja af vår psalmdiktnings heros. Af Atterboms skildring, som delvis refererar sig till muntliga utsagor af Wallin, framgår, att Hedborn låtit denne taga del af manuskriptet till sitt första psalmhäfte, innan detta befordrades till trycket, och att Wallin å sin sida stundom utbad sig sin yngre sångarbroders omdöme. Att den store mästaren ändock icke hyste fullt förtroende till Hedborns kritiska förmåga, är emellertid visst och kan

---

[1] Att capitulares i Linköping hade sina tvifvelsmål om Hedborns oförmögenhet till tjänstgöring, tyckes framgå af ett bland hans efterlämnade papper befintligt bref af d. 20 dec. 1811 från lektor Arenander, däri denne vänligen råder H. att snart återinträda i stiftets tjänst och motiverar sin uppfattning med följande ord: "Dessutom är det, efter min öfvertygelse, snarare i det verksamma lifvet än i det blott spekulativa, som vi äre nyttiga för samhället och uppfylle vår bestämmelse". — H. följde dock icke sin gamle lärares råd. Hans papper förvara såväl ett d. 22 dec. 1811 af prof. Carl Zetterström utfärdadt sjukbetyg som ett bref från biskop M. Wallenberg af d. 26 april 1812, hvari H. underrättas, att domkapitlet föreg. dag beviljat honom tjänstledighet t. v.

[2] Atterboms uppgift (a. a., sid. 275), att utnämningen skedde redan d. 15 febr., vederlägges af tvänne bland Hedborns papper befintliga tjänstgöringsbetyg.

ej heller förvåna, när man vet, huru den senares oväld ofta sattes på spel genom en honom egen, naiv självbeundran[1] och genom hans intima förbindelse med ett litterärt parti, som länge gjort Wallin till föremål för ett i flera hänseenden skeft och orättvist klander. "Hedborn tror jag knappt om", yttrar Wallin i ett bref till sin vän J. Åström[2], "att kunna kritisera något opartiskt och konsekvent".

Det torde emellertid ha varit på Wallins tillskyndan, som Hedborn inlämnade sitt debutarbete till psalmbokskommittéen. Huru denna uppskattade den unge psalmistens försök, framgår af protokollet vid dess sammanträde den 18 maj 1813, hvari det bl. a. heter: "Kgl. kommittéen ansåg, att om denne författare vill begagna kommittéens anvisningar, skola tvifvelsutan flera af hans psalmer blifva goda och antagliga". Nio af de trettioen psalmerna i häftet "föreslogos till granskning och korrektion", och kommittéledamöterna Oxenstierna och Adlerbeth åtogo sig granskningsvärfvet. I hvilken utsträckning man sedermera använde sig af Hedborns bidrag, ha vi redan anticipationsvis antydt och få i det följande anledning återkomma därtill vid ett omnämnande af skaldens ställning till 1814 års psalmboksförslag.

Psalmbokskommittéens erkännande af Hedborns förmåga uppmuntrade honom till att låta höra nya slag från sin harpa. Redan på hösten 1813 framträdde han med en andra samling *Psalmer*[3]. Hans önskan att ånyo blifva uppmärksammad af kommittéen framlyser mycket tydligt i den "anmälan", hvarmed han afslutar den lilla volymen, i det han där säger sig öfverlämna sina psalmer "i den kristna allmänhetens och i synnerhet i de mäns händer,

---

[1] Jfr. ATTERBOM, a. a., sid. 277.

[2] Dat. d. 17 juni 1816. Hdskr. i Uppsala univ.bibliotek, sign. G, n. 360 a.

[3] Jfr. LJUNGGREN, Sv. V. H., b. V., sid 327, not. 1. — Om tiden för de nya psalmernas författande föreligger en upplysning i ett bref från Hedborn till Atterbom af d. 8 nov. 1813, där det heter: "Mina psalmer skref jag i juli månad, den enda tid om året, då jag har ledigt".

hvilka å nationens vägnar skola bedöma alla försök i detta slag". Det nya häftets innehåll härrör dock icke i sin helhet från Hedborn. Han meddelar nämligen, att en del däraf blifvit honom "från åtskilliga händer anförtrodd". Huru härmed förhåller sig, skola vi längre fram söka utröna.

Hedborns andra psalmhäfte, som till omfånget understiger det första med ett trettiotal sidor, står i stilens jämnhet och behärskning öfver detta, men är icke sällan det samma underlägset i tankerikedom och känslodjup. Vissa sånger i den nya samlingen bära i allt för hög grad prägeln af litterärt dagsverksarbete, och mot andra kan den anmärkningen göras, att de sakna verklig psalmkaraktär. Till denna senare kategori räkna vi en mängd omskrifningar af bibliska berättelser och parabler, diktskapelser, som ofta äro förtjänstfulla i sitt slag men föga sångbara genom sin öfvervägande episka hållning.

Ett stort antal af sina första psalmer helgade Hedborn åt kyrkans högtidsdagar och sakrament, och äfven i sitt senare psalmverk gör han de stora frälsningshandlingarna och de sakramentala nådemedlen till föremål för flera sånger. Julhögtiden, som är det oftast besjungna ämnet inom hans psalmpoesi, har här förhärligats i tvänne hymner, likformade till sin strofbyggnad och äfven till tankeinnehållet starkt besläktade. Den första, *Var glad, du frälsta mänsklighet,* röjer inverkan från flera julsånger i den Gamla Psalmboken, men är på samma gång så starkt färgad af bearbetarens egen ingifvelse, att den nära kan betraktas som en självständig produkt. Psalmen äger både formfulländning och djup. Den världsomfattande betydelsen af Kristi födelse har både vackert och kärnfullt uttryckts i de tre sista, af en upplyftande adventsstämning burna stroferna:

Ditt Hosianna sjung, ty se:
din konung kommer! Lycka ske
Hans spira, sträckt med nåd och frid
från Davids tron till evig tid!
Pris Dig, o Jesu Krist!

Så är nu visst de trognas hopp:
rättfärdighetens sol går opp,
och under hennes vingars ljus
skall grundas salighetens hus.
Pris Dig, o Jesu Krist!

Där skall de helgas samfund bo
och på en enda Herre tro
och med ett enda fröjdeljud
stå upp och lofva Herran Gud.
Pris Dig, o Jesu Krist!

En jämförelse mellan denna psalm och n. 59 i vår nuvarande psalmbok ådagalägger en viss frändskap mellan de båda sångerna. Denna frändskap, som framskymtar både i tankar och form, vinner sin förklaring vid ett betraktande af den senares förebilder i 1814 och 1816 års psalmboksförslag. Det förstnämnda meddelar en omarbetning af Hedborns psalm, där dennas strofbildning och omkväde bibehållits, hvarförutom äfven vissa enstaka uttryck oförändrade upptagits. De betydande afvikelser från originalet, som omskrifningen företer, äro icke alltid lyckliga. I 1816 års förslag upptages psalmen åter, men nu helt och hållet förnyad af Wallin, som låtit omdaningen sträcka sig till själfva strofbyggnaden. Wallins bearbetning upptogs med ett par obetydliga ändringar i 1819 års psalmbok. Enligt uppgift af Joh. Åström och Samuel Ödmann[1] skulle den för 1814 års psalmboksförslag vidtagna omredigeringen ha verkställts af Hedborn själf, men detta synes dock föga sannolikt, enär skalden i "Minne och Poesi" upptagit sin psalm i dess äldsta version.

Den andra julsången, *Högtlofvad Du, o Jesu Krist,* är en omskrifning af Gamla Psalmbokens n. 125, som återgaf Luthers efterbildning af en bland medeltidskyrkans latinska hymner. Den föryngrade form, Hedborn skänkt detta julkväde, återger mycket fritt originalet, men är emellertid klar och kraftig och kan fullt mäta sig med den trognare ombildning, som n. 62 i den Wallinska psalmboken erbjuder.

[1] Hildebrand, a. a., sid. 176.

De fundamentala frälsningsgärningarna i Kristi lif, hans död och uppståndelse, äro firade i tvänne psalmer, som följa efter de båda julhymnerna. Hedborn besjunger här för första gången passionstidens och påskens andaktsämnen. Hans sånger äga emellertid icke det djup och den gedigenhet, som flera af hans samtida lyckats förläna sina psalmer öfver dessa den kristna trons ankargrunder. Hedborns *Passionspsalm*, som ansluter sig till långfredagens evangelium, saknar helt och hållet den gripande kraften i Geijers meditation öfver samma ämne, "Du bar ditt kors, o Jesu mild", och hans *Påskpsalm* är oändligt underlägsen den uppståndelsens segersång, som Franzén gifvit med sin allbekanta koral "Hvad ljus öfver griften".

Hedborns förmåga att omsätta bibliska liknelser och tänkespråk i poetisk form kommer i hans senare psalmverk ofta till synes. Af hans försök i denna riktning ha tvänne, *Den förlorade sonen* och *Arbetarne i vingården*, episk karaktär, men blefvo dock -- helt visst emedan samma parabler funnos omskrifna uti 1695 års psalmbok — intagna i förslaget af 1814. En mera subjektivt-lyrisk hållning utmärker däremot såväl en efterbildning af det storartade tolfte kapitlet i Predikareboken med dess inom världslitteraturen oöfverträffade teckning af ålderdomen som en på Kristi ord grundad psalm om *Det yppersta budet i lagen.* Båda dessa bibelparafraser äro mycket väl utförda, men ingendera kan dock beträffande känslans innerlighet och formens jämnmått likställas med den lilla dikten *Maria och Marta,* som i all sin anspråkslösa enkelhet är ett bland de mest tilltalande alstren inom Hedborns andliga poesi. Mot den ljusa bakgrunden af evangeliets Betaniaidyll målar denna älskliga sång ett evighetslängtande hjärtas frigjordhet från världens sorg, ett sökande Mariasinnes stilla ro i det himmelska, och det har lyckats skalden att gjuta den bibliska förebildens ljusa fridsstämning öfver denna vackra teckning af en bland Nya Testamentets skäraste kvinnogestalter.

Äfven trenne davidiska sånger, psalmerna 116, 127 och 137 i Psaltaren, har Hedborn poetiskt omskrifvit. Alla dessa funnos tillförene återgifna af Gamla Psalmboken, och efter den omklädnad, de där erhållit, har Hedborn, såsom han själf anger, format sina efterbildningar. Härvid har han dock förfarit med stor frihet och gjort sina parafraser af de gammaltestamentliga hymnerna till självständiga skapelser. Särskildt gäller detta den 137:e psalmen, åt hvars storslagna innehåll han lyckats förläna ett kraftigt och formskönt uttryck. Hedborns omskrifning kan i vissa punkter fullt mäta sig med den mästerliga tolkning, som Johan Ludvig Runeberg gifvit samma psalm. Den glödande fosterlandskärlek, som besjälade Sion i dess träldom och hvaråt dess inspirerade sångare skänkte religiös helgd, kommer äfven i den svenske psalmistens efterbildning till orda på ett gripande sätt.

Af de öfriga nummer i Hedborns andra psalmhäfte, som han anger vara produkter af eget författarskap, äro endast tvänne, *Kristlig längtan efter döden* och *Begrafningspsalm,* af någon nämnvärd betydenhet. Om den senare, som utgör en efterbildning af Prudentii bekanta rekviem, ha vi redan i det föregående yttrat oss; den förra, som är skrifven till melodien af Paul Ebers svanesång "I Kristi sår jag somnar in", fängslar genom sin fasta evighetsförtröstan och den stämning af innerlig längtan, hvari denna framträder.

Hedborn yttrar, såsom vi förut nämnt, att en del af psalmerna i hans senare samling blifvit honom från andras händer anförtrodd. De åtta sista numren äro också tydligen särskilda från de öfriga och skulle sålunda utgöra de åsyftade medarbetarnas bidrag. Detta bekräftas äfven däraf, att sex af de åtta psalmerna signerats med författarmärken. Hedborn säger sig ha försport, att några af hans medarbetare äro "längesedan döde" och upplyser, att han här och där ändrat deras verk, dock utan att vilja tillägna sig något af den förtjänst, som i dem röjes". Skalden synes emellertid icke alltid ha kun-

nat stå fast vid sin föresats att låta de bidragande sångarna behålla författarskapets ära okvald.

De tre första numren i tillägget utgöra bearbetningar af psalmerna 18, 227 och 266 i Gamla Psalmboken. Samtliga dessa efterbildningar äro utförda både med smak och själfständighet. Den andra af dem, *En blomma uti öknen stod,* har t. o. m. framgått ur omvandlingsprocessen som en alldeles ny sång, utgörande den första versionen af det härliga lofkväde till Frälsaren, som återfinnes under n. 146 i vår ännu gällande psalmbok, och den tredje, *Jesu, hjärtats fägnad,* har ett starkt frändetycke med n. 216, sådan denna psalm slutredigerats af Wallin. Synnerligen egendomligt är, att Hedborn i "Minne och Poesi" upptagit de tre sångerna och därmed angifvit sig själf som deras auktor. De stå kvar äfven i den Atterbomska upplagan af skaldens skrifter, ur hvilken eljest åtskilliga af hans religiösa dikter utgallrats. I psalmhäftet af 1813 äro de två första bearbetningarna undertecknade af märket *H.*, hvaremot den tredje signerats *A—st.* Den förra psevdonymen kunde visserligen hänsyfta på Hedborns namn, men omöjligt är i så fall att förklara, hvarför han beträffande författarskapet till två särskilda bearbetningar skulle ha gjort sig skyldig till en egendomlig och onödig mystifikation. Antager man, att Hedborn själf utfört alla de tre efterbildningarna, framställer sig den frågan, hvarför han användt två skilda märken i ett arbete, som bär hans namn på titelbladet. Den sannolikaste lösningen af dessa spörsmål synes oss vara den, att de nämnda bearbetningarna ursprungligen icke äro Hedborns verk, men ha af honom så väsentligt omgestaltats, att han slutligen ansett dem böra införlifvas med sin egen produktion.

Två af de fem återstående psalmerna i medarbetarnas afdelning sakna uppgift om författare, en är undertecknad *S.*, och under de båda sista läses *A—z.* Det blef snart kändt, att under de sistnämnda signaturerna dolde sig tvänne af Hedborns vänner, P. A. Sondén och

Arvid August Afzelius. Båda dessa rönte äran att se sina bidrag, visserligen under förkortad och bearbetad form, intagna i 1819 års psalmbok.

Hedborn tyckes ej ha gjort sig stora förhoppningar om att vinna någon framgång med sina nya psalmer. I ett bref till Atterbom af den 8 nov. 1813[1] bringar han dem på tal och utbrister missmodigt: "Hvartill tjäna de? För herrnhutarna äro de för litet kristliga, för vanliga lutheraner för mycket, för svedenborgare ej nog höga, och i moralisternas skolor duga de till intet."

Den litterära kritiken ställde sig emellertid ännu välvilligare mot Hedborns andra psalmhäfte än mot det första. Märkligt är, att bifallet denna gång först lät höra sig från det akademiska lägret. Allmänna Journalen, som skoningslöst utdömt skaldens psalmer i Phosphoros och förut icke omnämnt hans 1812 utgifna samling, ägnade nu båda häftena en genom tre nummer fortlöpande, i det hela mycket välvillig granskning[2]. Denna inledes med en erinran om Hedborns psalmförsök i Phosphoros, hvilka karaktäriseras som "utmärkta i jämförelse med de öfriga poemerna därstädes", ehuru de anses sakna allt utmärkande vid sidan af samtidigt utkomna profpsalmer. Recensenten anmärker, liksom urskuldande skärpan i Journalens första omdöme, att "de anspråk på mästerlighet, hvarmed dessa försök i en utländsk tidning kungjordes, syntes icke orättvist påkalla den stränghet, som författaren då rönte". Om Hedborns första psalmhäfte heter det, att författaren där "lämnade ett fördelaktigt bevis af sitt bemödande att utveckla sin skaldegåfva" och att "man igenkände i hans korrektioner af vissa ställen i hans äldre psalmer verkningarna af en stigande smak". Ett ännu varmare erkännande skänkes hans senare psalmverk, i det granskaren med anslutning till sitt utlåtande om det första yttrar, att "man var dock ännu långt ifrån att däraf ens ana den förtjänst,

[1] Svensonska saml.

[2] Allmänna Journalen 1813, nn. 155—157.

som utmärker den andra samlingen". Elfva af sångerna i den senare framhållas särskildt, och tvänne af dem, dock icke de bästa enligt vår mening, anföras i sin helhet som "bevis af författarens talang".

På nyåret 1814 afgaf Svensk Literaturtidning sitt omdöme om Hedborns nya psalmer. Granskningen, som finnes införd i tidningens femte nummer för året, var, enligt hvad en uppgift af Atterbom gifver vid handen[1], författad af P. A. Sondén. Att denne, ehuru själf medarbetare i psalmhäftet, uppträdde som recensent däraf, kan förefalla egendomligt, men innebär ingenting förvånande, när man vet, att ett dylikt förfaringssätt icke var främmande för hans samtida; så hyste t. ex. 1817 Franzén inga betänkligheter att granska det psalmboksförslag, hvari han själf medverkat, och att därvid uttala sig t. o. m. om sina egna bidrag[2]. — Sondén yttrade sig mycket förmånligt om Hedborns nya psalmer, och hans omdöme kan med visshet antagas ha uttryckt hela den fosforistiska skaldekretsens mening. Träffande säger han om Hedborns utveckling som psalmist, att "hans takt har blifvit mera säker, stilen mera jämn och gedigen och diktionen, om ock nu mindre lysande af bilder och en stundom vågsam inbillnings utflykter, mera kärnfull och mera lämplig för den sjungande menighetens fattning".

Den framgång, som den litterära kritikens loford tillförsäkrade Hedborn, fullständigades genom nya bevis på psalmbokskommittéens bifall. År 1814 utsände denna, såsom vi tillförene omnämnt, ett nytt "Förslag till förbättrade kyrkosånger" och hade däri upptagit ovanligt många af hans psalmer. Hildebrand[3] och efter honom Ljunggren[4] bestämmer antalet till aderton, men när alla bearningar, vid hvilka Hedborn lagt hand, medtagas, torde

[1] Bref från Atterbom till Hammarsköld d. 12 dec. 1813. Hammarsköldska saml.

[2] C. D. af WIRSÉN, Minne af Frans Michael Franzén. Sv. Akademiens Handlingar för 1886, Sthm. 1887, sid. 428.

[3] HILDEBRAND, a. a., sid. 130.

[4] LJUNGGREN, Sv. V. H., b. IV, sid. 327.

siffran böra höjas till tjugu — något, som också bekräftas af Hildebrands förträffliga komparativa tabell öfver psalmboksförslagen vid seklets början[1]. Mer än hälften af de från Hedborn lånade psalmerna är hämtad från hans andra samling[2], och denna synes därför mest ha tilltalat kommitterade och icke, såsom Hammarsköld en gång yttrade, varit "till de fromma själarnas harm"[3]. Gaf alltså den vittra nämnden en välförtjänt uppmuntran åt Hedborn, så skedde dock detta på ett väl okritiskt sätt, i det några af hans bästa alster icke användes, hvaremot åtskilliga af sekundärt värde medtogos. Öfver höfvan strängt gick däremot Wallin till väga, när han i sitt 1816 utgifna förslag upptog endast sju sånger af Hedborn, de samma, som utgöra dennes bidrag till vår nuvarande psalmbok. Hedborn, som hyste en ömtålig förkärlek för sina egna diktskapelser, kunde sedermera aldrig rätt förlika sig med, att Wallin så sparsamt användt hans psalmer. Huru högt den store skalden ändock uppskattade sin yngre medarbetares förtjänster, kan man sluta däraf, att Svenska Akademien, till hvars inflytelserikaste medlemmar Wallin vid denna tid hörde, 1814 tilldelade Hedborn det enda vedermäle af sitt bifall, den då ägde att gifva, det Lundbladska priset.

Med utgifvandet af sina båda psalmhäften hade Hedborn i det närmaste afslutat sin verksamhet som religiös skald. Han liknade härutinnan flera af de samtida Sionssångarna, hvilka efter den nya psalmbokens sanktion läto sina harpor tystna. De sista nämnvärda alstren af hans andliga skaldskap återfinnas i en af honom och Arv. Aug. Afzelius redigerad tidskrift, *För religionens vänner*, af hvilken endast två häften utkommo, det ena 1817, det andra 1819. Det första innehåller fem psalmer af Hedborn. Tre af dessa behandla ämnen ur passionshistorien,

---

[1] Hildebrand, a. a., sidd. 173—182.

[2] Tre af H:s psalmer i 1814 års förslag äro originalbidrag för detta, och sex äro hämtade från hans första samling.

[3] Bref till Livijn d. 26 okt. 1813. Hammarsköldska saml.

en utgör en poetisk omskrifning af Fader Vår — betydligt underlägsen Afzelii i samma häfte införda parafras däraf –, och en besjunger Kristi tillkommelse. Den sistnämnda psalmen, som starkt påverkats af n. 410 i Gamla Psalmboken och därför röjer en viss frändskap med n. 486 i den Wallinska, synes oss intaga främsta rummet. Dess skildring af människoandens slutliga förklaring hos Gud äger stundom något af den johanneiska profetians inspirerade, snörena fägring. Intet af Hedborns bidrag i den nyssnämnda tidskriften — den poetiska afdelningen i dess andra häfte riktade han blott med en mycket obetydlig *Aftonpsalm* — ådagalägger dock något framsteg utöfver den utveckling, hvartill han redan hunnit inom den religiösa lyriken. Fastmer bär flertalet bland hans sista psalmer ett tydligt vittnesbörd om begränsningen i hans begåfning för denna diktart.

Hedborns betydelse såsom andlig diktare är icke ringa, särskildt med hänsyn till det verksamma sätt, hvarpå han deltog i sina samtidas sträfvan att skapa en den litterära utvecklingen värdig psalmpoesi utan att gifva den äldre psalmdiktningens kristliga fullhet till spillo. Hans förtjänster ha dock blifvit mycket öfverskattade, enkannerligen af hans vittra partivänner. Redan 1816 karaktäriserades han af Hammarsköld i ett litteraturbref till en dansk tidskrift[1] som den främste bland då lefvande psalmister. T. o. m. den eljest försiktige Palmblad gjorde sig skyldig till en dylik öfverdrift. I skildringen af sina lefnadsminnen meddelar han åtskilligt om den nya psalmbokens tillkomst och yttrar bl. a., att "om än den hufvudsakligaste äran af detta verk tillkommer Wallin, så bör dock aldrig förgätas, att den *förste*, som anslog dessa nya davidiska harpotoner, var — Hedborn, som redan flera år förut, medan Wallin själf ännu såsom psalmskald gick den orätta vägen, hade i Phosphoros gifvit föredömen, huru äkta psalmer borde diktas"[2]. Till Hammar-

[1] Ildgnister, strøede over den nyere svenske Litteratur. Tidskr. Athene, syvende Bind, København 1816, sid. 141.

[2] Biografiskt Lexikon, b. XI, sid. 24, Uppsala 1845.

skölds och Palmblads uppfattning ansluter sig Atterbom obetingadt, när han i sina minnesblad öfver Hedborn förklarar, att i dennes psalmer "den äkta och fornsvenska psalmdiktningens anda efter långvarig förgätenhet hördes tidigast återväckt" och att Wallins andliga poesi, om den ock ägde "en skönhet, ofta måhända konstfullkomligare än de Hedbornska sångernas", likväl måste anses ha blifvit "i betydlig måtto främjad genom dessas mäktigt gripande föredöme".

Öfverdriften i fosforisternas loford öfver deras partivän har med stor skärpa klandrats af Fryxell[1], som sökt visa, att en brytning inom Wallins religiösa diktning kunde spåras, innan Hedborn någonsin uppträdt, och att arbetet på psalmpoesiens fördjupande i kristlig anda begyntes af den redan 1809 bortgångne Kristoffer Dahl. Fryxells uppfattning hvilar i det väsentliga på goda grunder, och hans ord vinna i betydelse, när man finner, att han trots sin afvoghet mot Nya Skolan erkänner dennas inflytande på psalmboksarbetet och icke heller bestrider Hedborns förtjänster. Dennes rykte som andlig skald synes oss för öfrigt fullt betryggadt, äfven om man i rättvisans intresse måste frånkänna honom den ledarerang inom vår psalmhistoria, hvartill han upphöjts af sina ungdomsvänner.

Utan att kunna räknas till de allra yppersta bland det svenska Sions sångare, intager dock Hedborn ett mycket framstående rum bland dessa. Han höjer sig i ett par af sina psalmer till Wallins sublima lyftning och storartade kraft, och flera erinra i sin trosvarma innerlighet om Franzén. Med den förre af dessa mästare kan Hedborn emellertid icke mäta sig i klarhet, och han saknar jämväl ofta den senares förmåga att träffa den enkla folkton, som gör en psalm älskad och förstådd af tusenden. Den fosforistiska skaldekretsens förkärlek för färgrikt ordprål och dunkla metaforer lyser fram i de

[1] And. Fryxell, Bidrag till Sveriges litteraturhistoria, Sthm. 1860, h. IV, sidd. 35—37.

äldsta bland hans andliga dikter, och när han sträfvar efter ett okonstladt och flärdlöst uttryckssätt, råkar hans psalmstil icke sällan blifva trivial eller falskt naiv. Härtill kommer, att Hedborn icke alltid är herre öfver begränsningens svåra konst, och denna brist på koncentration gör åtskilliga af hans psalmer mindre sångbara. Att han trots detta skapat många religiösa kväden af högt och bestående värde, tro vi oss i det föregående ha uppvisat. Hvad som mest tilltalar i hans psalmer är deras omisskännliga vittnesbörd om ingifvelsens äkthet; de äro i allmänhet inga foster af ett kallt, dogmatiserande förstånd, ej heller af ett ästetiskt formsinne allenast, utan hafva, såsom Atterbom träffande säger, "framkvällt ur djupet af ett blödande och glödande, i nöd och lust Gudi helgadt hjärta". Väl kan Hedborns verksamhet som andlig skald icke räknas till de allra betydelsefullaste insatserna i vår religiösa poesi, men den man, som riktat vår kyrkas sångskatt med sådana klenoder som "Höga Majestät" och "Nu segrar alla trognas hopp", har dock för evärdliga tider tillförsäkrat sig ett aktadt namn i den svenska psalmdiktningens häfder.

—

VI.

I december 1811 utkom från Stenhammars och Palmblads boktryckeri i Uppsala en efter dåtida förhållanden elegant utstyrd volym, som bildar första bandet af en i vår skaldekonsts annaler frejdad publikation [1]. Den var betitlad *Poetisk Kalender för 1812* och hade till utgifvare fosforisternas banérförare, den ännu blott tjuguettårige Atterbom. De glada förhoppningar, hvarmed hans litterära meningsfränder — att döma af efterlämnade bref — hälsade det nya företaget, blefvo icke besvikna. Kalen-

[1] Jfr Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 329.

dern upplefde elfva årgångar och vardt en exponent för det bästa, som den nyromantiska skolan hos oss mäktade åstadkomma.

Det äldsta bandet af den vittra årsboken har en synnerligen representativ karaktär, i det den fosforistiska diktarefalangens bästa namn äro på dess blad företrädda. Här uppdagade Atterbom klarare än tillförene hela rikedomen af sin lyriska begåfning genom den lika mycket för sin djupa natursymbolik som för sitt melodiska språk skattade viscykeln "Blommorna", här bekantgjorde Hammarsköld urtexten till sin sedan så allmänt sjungna ballad "Ljungby horn", här röjde den tidigt bortryckte Ingelgren i en vårfrisk "Majsång" ett af de älskvärdaste dragen i sitt sångarlynne, och här framträdde Palmblad med den första af de många noveller, som skänkt honom ett namn i vår prosadiktnings historia. Äfven Hedborn, hvars skönlitterära verksamhet under det närmaste årtiondet efter 1812 var bunden uteslutande vid Poetisk Kalender, meddelade i dess första årgång ett prof på sin skaldegåfva. Hans bidrag, som bär titeln *Stjärnarpa fiskare*, angifves i kalenderns innehållsförteckning vara en romans, men förtjänar i följd af sin uppränning och sin stämning snarare kallas ballad. Denna dikt visar en ny sida af Hedborns skaldskap; den betecknar nämligen hans första närmande till poesiens rikaste föryngringskälla: den folkliga sagan och sången. Styckets fabel utgör en variation på den gamla sägnen om sjöjungfrun, som förrädiskt lockar en jordens son till sina svala gemak. Såsom af titeln framgår, är handlingen förlagd till en ort i skaldens fädernesprovins, det Douglas'ska herresätet Stjärnarp. Inga bevarade aktstycken lämna någon upplysning om, vid hvilken tidpunkt balladen författades, men mycket sannolikt synes det, att Hedborn inspirerats till den samma, när han under våren 1810 vistades i det icke långt från Stjärnarp belägna Sörby[1]. Den lokala bakgrunden för sägnen tecknar han på följande sätt:

[1] Jfr. sid. 43, not. 2.

På stranden ståndar ett adeligt slott
se'n folkungatid, så gammalt och grått,
med väldiga murar och fönster mång,
som dagar på året, den tid så lång.

Och Stjärnarp så heter det adliga hus
med gammaldags konst utaf sten och grus,
af manliga armar muradt och byggdt,
och står i evärdliga tider tryggt.

Och Roxen, så heter den svallande sjö:
där finnes ej holme, där finnes ej ö;
tre rinnande vatten hvar timma och stund
där råkas tillsamman och stifta förbund.

I denna skildring har skalden gjort sig skyldig till ett par oegentligheter, dels genom att leda det gamla slottets anor tillbaka till folkungatiden, ehuru det bevisligen uppfördes först under 1600-talet, dels genom att — till båtnad för rimmet men på bekostnad af den geografiska sanningen — förklara sjön Roxen vara utan holme och ö. Dessa inadvertenser förringa dock ingalunda det poetiska värdet i Hedborns ballad, som en framstående kännare af vår nyromantiska vitterhet med rätta räknar till prydnaderna i den första af fosforistkalendrarnas årgångar[1]. Framför allt måste man beundra den trohet, hvarmed skalden lyckats bevara den egendomliga mystik, som hvilar öfver en gammal folksägen. Synnerligen stämningsfullt målas den hemlighetsfulla och dämoniska makt, i kraft af hvilken sjöjungfrun tager i sitt våld den af adelsborgens tärnor åtrådde ungersvennen, när denne en natt ror sin båt genom den nickande vassen:

Den listiga hafsfru tyglar sitt spann,
så smal var hon snörd som en lilja, och grann
i skimrande gördel som azursten,
och axlarna lyste som elfenben.

[1] C. D. af Wirsén, Claes Livijn, hans verksamhet inom skönliteraturen och den literära polemiken, Sthm. 1870, sid. 34.

Kring ådrigan hals, kring snöhvitan hand
klart blänkte de rader af skönaste band
med dyrbara pärlor, båd röda och blå,
och rika guldringar på fingrarna små.

Och fiskaren var både modig och varm,
han hade ej sofvit på jungfruarm:
hvarendaste tärna i slottet som fanns,
hon drömde om fiskarn, om krona och krans.

Men ve er, I arma, olyckliga mör!
I famnen af hafsfrun kärasten dör;
när ottan är kommen och hanen gal,
då vaknen I opp till tårar och kval.

Hos bruden han somnar i blåhvitan säng,
och strömkarlen slår på sin festliga sträng;
det vågiga sparlakan sänker sig matt,
och brudfacklan lyser i mörkan natt.

Hon lyser ännu både höst och vår,
hvareviga kväll, hvarteviga år
så blekt uti dimman på svartan sjö
och flämtar på ängsliga strandens snö.

Den förmåga att anslå folkvisans tongångar, som Hedborn uppenbarade genom sitt första bidrag till Poetisk Kalender, skulle inom kort ånyo röja sig i sånger från hans lyra. En lycklig omständighet fogade så, att hans genom börd och uppfostran närda anlag för naturpoesi snart fingo mottaga de kraftigaste väckelser. Detta skedde under en resa, som han på sommaren 1812 företog i Palmblads sällskap först till dennes i närheten af Stegeborg belägna hem Mörsjö och därifrån genom de sköna häraden Kind och Ydre i Östergötland. Under färden i dessa bygder, där allmogen ännu vid den tiden med vacker pietet bevarade minnena från fädrens dagar, vann Hedborn en omedelbar och lefvande kunskap om den diktning, som i visa och sägen lefde kvar på mängdens läppar. "Med hjärtefröjd", säger Atterbom, "njöt han

det nu yppade tillfället att uppfriska och utvidga umgänget med de diktljud, af hvilka månget var en barndomsälskling från soldatstugan i Ombergsbygden“ [1]. Hedborn dröjde under sin resa flera veckor hos den bekante fornforskaren Leonard Fredrik Rääf, som då bebodde Tomestorps gård i Kisa socken, och det lider intet tvifvel, att denne lyckades meddela den känslige skalden något af sin egen varma hänförelse för vår nationella folkpoesi. Atterbom gjorde samtidigt med Hedborn en påhälsning hos den litteräre odalherren [2], och Rääf har i ett bref till Klas Livijn, afsändt i september 1812, yttrat sig om de båda diktarna, dem han högt värderade. Om Hedborn berättar brefskrifvaren, att “han hade författat en vaggvisa i gammal stil, ett af de vackraste stycken, jag någonsin hört [3].

Till den andra årgången af Poetisk Kalender, som utkom mot slutet af 1812 [4], bidrog Hedborn med tvänne dikter, och båda vittnade om det inflytande, han rönt af den folkliga vislyriken. Det ena af dessa bidrag var den “vaggvisa i gammal stil“, med hvilken han tillvunnit sig Rääfs beundran. Denna i bästa mening naiva sång måste skattas som pärlan i 1813 års kalender och jämväl som ett bland de oförgängligaste minnesmärkena af skaldens produktion. Svårligen torde man inom vår litteratur kunna uppleta en dikt, som trognare och skärare än Hedborns *Vaggvisa* afspeglar barndomspoesiens undervärld. Hela den föreställningssfär, inom hvilken de smås fantasi rör sig, framtrollas i detta mästerstycke af underbar stämning och melodiskt välljud:

---

[1] Atterbom, a. a., sid. 274.

[2] Atterbom genomreste sommaren 1812 Östergötland i sällskap med den danske författaren Christian Molbech, som också besökte Tomestorp. Ett minne från denna Atterboms färd är hans vackra dikt “Skogslust i Kind“.

[3] Jfr. Arvid Ahnfelt, L. F. Rääf af Småland och hans literära umgängeskrets. Sthm. 1879, sid. 61.

[4] Jfr Ljunggren, Sv. V. H., b. II., s. 410.

Ute blåser sommarvind,
göken gal i högan lind;
mor hon går på grönan äng,
bäddar barnet blomstersäng,
strör långa rader
utaf ros och blader.

Ängen står så gul och grön,
solen stänker guld i sjön,
bäcken rinner tyst och sval
mellan viden, asp och al:
bror bygger dammar
åt sin såg och hammar.

Syster sopar stugan re'n,
sätter löf i taket se'n;
uppå golfvet skall hon så
liljor och konvaljer små,
rosor så rara:
där skall barnet vara.

Skeppet gungar lätt på våg
med sitt segel, mast och tåg,
gångar sig åt främmand' land,
hämtar barnet pärleband,
kjortel af siden,
skor med granna smiden.

Lilla gula gåsen ung,
len liksom en silkespung,
ror med moder sin i säf,
pillar vingen med sin näf:
vallherden hvilar
vid sitt horn och pilar.

Lindorm solar sig på sten,
som ett sammet hvit och len
vill i barnets vagga gå,
men det skall han aldrig få;
han skall bli bunden
uti gröna lunden.

Trollet sitter vid sin vägg,
kammar ut sitt silfverskägg,
sjunger vid den gråa häll:
»Liten kind, kom hit i kväll!
Dig vill jag lofva
under guldås sofva.»

Far han gjordar om sitt lif
sitt bälte och sin blanka knif,
tar järnsporrar på sin sko,
rider öfver berg och mo,
trollet att förstöra,
som vill barnet röra.

Snart är liten kind en man;
gångarn grå då sadlar han,
tager brynja, svärd och spjut,
och i kamp han rider ut;
spänner sitt bälte,
strider som en hjälte.

(För en flicka sjunges sista versen så:)

Liten fager jungfru opp
växer fort som rosens knopp:
virkar se'n åt ungersven
kappan blå och får igen
fästring och spänne
och gullspann på änne.

Hedborns "Vaggvisa", hvars melodi kalendern meddelade i en musikbilaga, blef snart allmänt älskad och sjungen[1], och ännu i dag torde den vara vida känd. Med

[1] Att den vackra sången trängde djupt ned bland folket, framgår af en numera i Riksbibliotekets brefsamling befintlig skrifvelse, som Atterbom i nov. 1814 tillsände Hedborn och hvari han förmälde följande: "Min syster, som i dag skrifvit, ber mig hälsa dig och berätta, att hennes

rätta har Vedel i sin skildring af den svenska nyromantiken framhållit, huru mäktigt sånger af detta slag befordrade Nya Skolans framgångar; sin seger vann denna riktning, när mödrarna började vyssja sina barn vid tonerna af "Ute blåser sommarvind" och när ynglingar och ungmör för att tolka sina drömmar lånade uttrycksmedlen ur Atterboms blomsterkväden[1]. Huru lifligt skönheterna i Hedborns "Vaggvisa" senterades af hans samtida, framgår af de gynnsamma omdömen, som fälldes om denna både offentligen[2] och enskildt. Mest entusiastiskt uttalade sig Rääf, som eljest var synnerligen missbelåten med den Poetiska Kalenderns andra årgång. I ett bref från nyåret 1813 skildrar han för Hammarsköld grundstämningen i den Hedbornska sången på följande originella sätt: "I Hedborns visa bor en gud; det är lifvets högsta idé, som fostras i denna vagga; tron och kärleken vaggar den, Romanzo sjunger sången, och Tafelrundens kämpar feja rustningen åt den uppväxande"[3].

Såsom vi redan antydt, bär äfven det andra af Hedborns bidrag till Poetisk Kalender för 1813 spår af hans beröring med folkpoesien. Åsyftade dikt, som i den vittra årsskriftens register betitlas *Nordländarn*, är en i Palmblads novell "Fjällhvalfvet" inflätad romans, hvars innehåll vinner en viss förklaring genom novellens handling, men äfven i relation till denna äger många svårfattliga drag. Stycket sjunges af en bland berättelsens hufvudpersoner, Callowai, en nordisk målare i Salvator Rosas manér, hvilken af sitt oroliga konstnärslynne drifves världen rundt och hämtar sina motiv än i Rom och än i — Luleå. Enskilda moment af romansen verka rätt till-

barnflicka sjunger oupphörligt din vaggvisa för din gudson. Hon vet likväl ej, huru detta barn kunnat lära sig visan så korrekt, ord för ord, ty i kalendern har hon icke läst den. Förmodligen genom inspiration."

[1] Jfr. Vedel, a. a., sid. 324.

[2] Jfr. Svensk Literaturtidning 1813, n. 31.

[3] Jfr. Ahnfelt, a. a., sid. 385, och Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 417, not. 5.

talande genom sin lyckade folkviseimitation, och särskildt är den kringirrande "nordländarns" hemlängtan — "i polen magneten, den hemliga, är" — vackert tolkad. Emellertid har skalden allt för mycket smittats af den oreda, hvarmed novellisten komponerat diktens ram.

Poetisk Kalender för 1814 innehåller icke något alster af Hedborns hand. Under den tid, då denna årgång förbereddes, var han upptagen med att utarbeta sitt andra psalmhäfte, och han hade därjämte genom ett tillfälligt återfall i sin sjukliga melankoli förlorat lusten för belletristisk verksamhet. Förgäfves anmodade honom Atterbom att lämna något bidrag till kalendern. En skrifvelse, hvari den pessimistiske diktaren afböjer denna hemställan [1], gifver ett talande vittnesbörd om hans mörka själsstämning. Han yttrar där bl. a.:

Jag fyllde den 14 okt. 1813 det tredje 10-talet och är ej frisk än; ej eller blir jag det vid förbättrade villkor, ty jag har ej en gång krafter att mottaga förbättrade villkor, emedan min sjuklighet hindrar mig från att söka en post, som jag ej kan bestrida. Jag är dessutom ledsen vid hvad jag äger i lifvet, hvi skulle mera roa mig det jag icke äger? Min äregirighet är ock slut. Jag vill ej mer än dö. Hvi skulle jag då bidraga till Poetisk Kalender? — — — Du torde tro, att den, som skrifver psalmer, kan skrifva allt annat. Nej, bror, min religiösa poesi har jag ej hämtat ur fantasiens, utan ur minnenas källa; min lycka såsom frisk, älskare etc. har jag glömt.

Lyckligtvis förblef ej Hedborns själstillstånd länge så sönderslitet som det i ofvanstående själfbekännelser visade sig vara. Året 1814 betecknade icke blott en afgjord vändning till det bättre med afseende på skaldens hälsa, utan blef t. o. m. ett af de lyckligaste i hela hans lif. Ännu den 4 april uttalade han visserligen i ett bref till Atterbom [2] önskningar om ökadt välbefinnande, men betygade på samma gång sin glädje öfver, att han genom sin predikoverksamhet började blifva väl känd i hufvud-

[1] Det förut citerade brefvet af den 8 nov. 1813.

[2] Svensonska saml. Alla de bref från Hedborn, som citeras i detta kapitel, tillhöra denna samling.

staden. I nämnda skrifvelse föreslog han Atterbom, att de under den följande sommaren skulle gemensamt företaga en resa till Finland, därefter en färd sjöledes till Göteborg och slutligen vandringar genom Västergötland, Småland, Blekinge och Östergötland. Atterbom kom icke i tillfälle att bidraga till realiserandet af denna plan, men Hedborn satte den för egen del i verket, om också icke i dess helhet, enär hans tillämnade besök i nabolandet österut blef inställdt. Emellertid gjorde han en sommarvandring genom svenska bygder, hvilken synes ha varit mycket välgörande för hans lynne och hälsa. Flera gånger under färden meddelade han Atterbom sina reseintryck, och de ännu bevarade bref, där han nedlägger dessa, gifva åtskilliga tids- och naturbilder af intresse. Den första reseskildringen förskrifver sig från ingången af juni månad[1], då skalden vistades på Janslunda herrgård å Selaön i Mälaren. Hans teckning af besöket där inger oss en aning om sällskapslifvets poetiska charme vid början af detta århundrade. Döttrarna i huset trakterade med stor skicklighet klavér, harpa och luta och läto musiken beledsagas af sång. De unga damerna visade sig äfven vara förtrogna vänner till de dikter, som bekantgjordes genom de Atterbomska kalendrarna. "Bror Atterbom", berättar brefskrifvaren, "står i mycken kredit. Dina minnesrunor utpressa många tårar, och allt hvad du har skrifvit gör mycken effekt." — I slutet af nyssnämnda bref meddelade Hedborn, att han ämnade omedelbart fortsätta färden och göra ett besök hos Franzén — denne var då kyrkoherde i — Kumla för att sedan begifva sig till sydligare delar af riket. Att han fullföljde denna plan, visar en följande skrifvelse, daterad "Kinnekulles högsta spets den 6 juni, kl. 2 e. m.". I denna ger skalden en vacker målning af det ljusa försommarlandskap, hvari han dväljes, och omtalar därefter sin visit i det Franzénska hemmet, den "fridens hydda", som Atterbom ett par år senare skulle besjunga[2]:

---

[1] Dat. d. 1 juni 1814.

[2] Jfr. Poetisk Kalender för 1817, Uppsala 1816, sid. 88.

Skogarna bestå af resliga löfträn, nästan idel hägg och körsbärstrån, som nu stå i deras bröllopsskrudar, gröna och hvita. Här och där stiger från kullarna en källa, hvars klara våg offrar sina håfvor, körsbärsblommor, åt Vänern för att såsom barn få nalkas det ofantliga majestätet.

Hos Franzén voro vi den 4 hujus om aftonen, men han var rest till Stockholm, och med familjen var jag ej bekant. Jag och min reskamrat voro likväl uppe och aflade vårt besök, då vi sågo de romantiska tärnorna, de flesta Franzéns afbilder. En (den äldsta) var en skön grekinna till ansikte och växt: stora blå, glada och blyga ögon, högröda, proportionerliga läppar (inbilla dig en skön belöning för ditt Erotikon!) samt blonda lockar och en gorge, af naturen bildad under menlösa drömmar, kunna visserligen göra en poet varm.

Efter ett besök i Göteborg styrde Hedborn kosan till Östergötland, där han länge vistades, dels i det för honom så kära Åsbo, dels i Säby. Först på hösten reste han tillbaka till Stockholm och gjorde på återfärden ett uppehåll hos vännerna på Janslunda. I ett bref, som han d. 10 okt. från hufvudstaden tillsände Atterbom, ger han uttryck åt den glädje, han haft af de flydda sommarmånaderna. En passus i denna skrifvelse tyder på, att han ånyo börjat syssla med poetisk verksamhet. "Få se", säger han, "när jag kan lägga hand vid min svanesång; den blir väl sitt namn värdig ratione auctoris." Den dikt, som med dessa ord åsyftas, blef under den närmaste tiden fullbordad[1] och trycktes i den ett par månader senare utkomna Poetiska Kalendern för 1815, där den jämte Geijers "Den lille kolargossen" och Atterboms "Den nye Blondel" bildar en af de förnämsta prydnaderna.

Hedborns *Svanesång*, som i formellt afseende tillhör hans mest glänsande skapelser, har ett starkt allegoriskt tycke. Den är en vemodig betraktelse öfver lifvets förgänglighet, en besvikenhetens klagan öfver den hårda

[1] Detta framgår af Atterboms förut citerade bref till Hedborn från nov. 1814. — Dikten var påbörjad redan 1812; dess fyra första strofer meddelas nämligen i ett bref från Hedborn till Palmblad och Stenhammar af den 6 maj (?) d. å.

skickelse, som gäckar vår ungdoms drömmar och sliter oss bort från alla, vi älskat:

Vi le i hoppets drömmar
mot lysande bragder, mot kommande öden,
då ungdomens kraft uti ådrorna stömmar.
Men snart, men snart komma sorgen och nöden,
snart kommer döden
och löser med handen
de kärliga banden,
och enslingen klagar kring hafven och landen.

De mörka dissonanser, som ljuda genom denna sång, upplösas dock till sist i försonande harmoni. När den döende svanen känner blicken skymmas för den värld, han skiljes ifrån, öppna sig i stället för hans öga nya synvidder, som stråla i öfverjordisk, förklarad fägring:

Hvad ser jag? — Klara dammar,
och himmelska svanor i vågorna simma!
Den eviga solen uppglöder och flammar,
dess urna töms i strimma vid strimma.
O helga timma!
Jag icke förskräckes,
ty lifvet ej släckes:
jag somnar i döden, men väckes, men väckes.

Ett bevis på, huru högt Hedborns "Svanesång" skattades af en bland skaldens berömdaste samtida, anföres af Atterbom[1], som erinrar, att Geijer i Svea Rikes Häfder citerade de rader af denna dikt, där de rymder, mellan hvilka vår värld tänkes sväfva, kallas de

båda himlar,
det heliga djupet — det heliga höga.

I det föregående ha vi nämnt, huru Hedborn 1813 erhöll anställning som lärare vid Svea lifgardes skola i Stockholm. Oaktadt han vid sidan af denna befattning äfven utöfvade prästerlig verksamhet i hufvudstaden, där

[1] Atterbom, a. a., sid. 279. Jfr. härmed Ljunggren, Sv. V. H., b. IV, sid. 549, not. 6.

han vann rykte som god predikant, voro hans lefnadsvillkor tämligen knappa, och han såg sig därför nödsakad att snart skaffa sig möjligheter till en förmånligare befordran. En sådan kunde på den prästerliga banan icke ernås utan afläggande af den då för vinnande af kyrkoherdetjänst obligatoriska pastoralexamen. Sina förstudier för detta kunskapsprof synes Hedborn, efter hvad det framgår af hans bref, ha börjat 1812. Två år senare kände han sig redo att aflägga examen, men då han icke ville göra detta inför hemstiftets domkapitel, med hvilket han haft åtskilliga kontroverser, ansökte han att blifva hänvisad till hofkonsistoriet. Kapitlet i Linköping, hvars utlåtande infordrades öfver denna hemställan, tillstyrkte den endast med det förbehåll, att den öfliga ventilationen af teser skulle äga rum vid gymnasiet i nämnda stad eller vid något annat lärosäte. Då Hedborn icke ville bekväma sig härtill, återtog han sin ansökan och begärde i stället att få absolvera sitt prof inför ärkestiftets konsistorium[1]. Detta bifölls, och tidigt på våren 1815 begaf han sig till Uppsala[2]. Enligt hvad hans efterlämnade meritförteckning ger vid handen, försvarade han den 3 maj sina teser och undergick jämnt en månad senare det muntliga förhöret.

Under vistelsen i universitetsstaden mottog Hedborn ett mycket hedrande uppdrag, i det han utsågs till predikant vid årets magisterpromotion. Till högtidligheterna vid en dylik akademisk festlighet hörde nämligen enligt dåtida sed gudstjänst, och predikanten vid denna tillsattes genom ett af promovendi förrättadt val. Af de unga män, som 1815 mottogo lagerkransen, kunde flera sedan längre eller kortare tid tillbaka räknas till fosforisterna eller deras anhängare. Utom de gamla Aurorabröderna Atterbom, Palmblad och Sondén fann man sålunda bland de nya magistrarna Joh. Börjesson, Anders Abraham Graf-

[1] Uppgifterna om Hedborns examensförberedelser äro hämtade ur bref från skalden till Atterbom af d. 10 okt. 1814 och d. 2 febr. 1815.

[2] Enl. bref från Palmblad till Hammarsköld den 3 april 1815. Hammarsköldska saml.

ström och J. H. Schröder. Att alla dessa ifrigt verkade för Hedborns val, är självklart, och utgången af omröstningen hälsades också som en triumf för den nya litteraturriktningen[1].

Hedborns promotionspredikan utgafs af trycket[2], och den saknar icke ett visst intresse. Han utgår från den i Vishetens Bok gifna karaktäristiken af vishet, och i sin utläggning af detta ämne drager han i härnad mot upplysningstidens utilitaristiska och deistiska världsåskådning. Man kan näppeligen misstaga sig om, hvilken tidsålder predikanten närmast åsyftar med följande skildring:

Andans tempel var öde; visheten i sin barndomsskrud var för blomstrande för årstiden, det vintriga, kalla förståndet. Gud ansågs antingen skild från skapelsen och med liknöjdhet betraktande människornas tankar och gärningar; eller om Han bodde när sina verk, var Han blott en naturkraft, som allenast i den mån kunde lefva, som Han hade en uppenbarelseförmåga i naturens alster och en tanke i djurlifvet. Man nekade det onda, eller tillskref man det en del af Gud. Man ägde en fullkomlig rättfärdighet eller vann den genom några plikters utöfning, dem en död kunskap uppställt. Eller ock tänkte man: Gud ser mig intet, jag synde så mycket jag vill. — — —

Detta släktet kallade sig för upplysningens barn, ty det kände stjärnornas lopp och månans skiften — men ej sin egen belägenhet.

Äfven 1815 ägnade Hedborn en del af sommaren åt resor. Han företog nu den sedan året förut påtänkta men då inställda färden till Finland och tillbragte där några veckor som gäst hos änkefriherrinnan Ramsay[3]

[1] Jfr. Ljunggren, Sv. V. H., b. V., sid. 6., not. 8.

[2] Sam. Hedborn, Christelig Predikan vid Philosophiæ Magister-Promotionen i Upsala den 15 Juni 1815, Uppsala s. å.

[3] Sofia Lovisa Ramsay (f. 1754, d. 1816), änka efter landshöfdingen i Kymmenegårds län Otto Wilhelm Ramsay (d. 1806) och moder till de under 1808 års finska krig stupade, af Runeberg och Geijer besjungna unga hjältarna Anders Wilhelm och Karl Gustaf Ramsay. Hedborns bekantskap med familjen hade sannolikt förmedlats genom Arv. Aug. Afzelius, som var trolofvad med en af döttrarna, Sofia Ottiliana Ramsay. För denna unga dam tyckes Hedborn ha hyst varm beundran; han skildrar henne i ett bref till Atterbom på följande sätt: “hon är förmodligen den bästa flicka i hela världen, och jag måste alltid göra bön och

på Esbo herresäte i Nyland. I ett bref till Atterbom[1] meddelade han sina intryck från det gamla svenska broderlandet, där känslan af den nyligen skedda skilsmässan ännu ägde kvar sin första bitterhet. "Flera finnar har jag talt med", skrifver Hedborn, "och alla gifva tillkänna sin ledsnad, att Gylfes brud ligger i Jotunadrottens armar. När de tala om syskonnationernas skilsmässa, bruka de, mirabile dictu, samma term som vi: 'vi miste Finland'. De komma ej ihåg annat än att de ännu äro svenskar och hafva gjort samma förlust som vi."

Vid återkomsten från Finland mottog Hedborn en utmärkelse, som gaf ett yttre insegel på den aktning, han förvärfvat sig genom sin prästerliga verksamhet och jämväl ökade hans utsikter att ernå en förmånligare ställning inom samhället. Genom kgl. fullmakt af den 3 juli 1815 hade han nämligen utnämnts till tjänstgörande hofpredikant. I oktober s. å. tillträdde han denna post[2] och lämnade med årets utgång sin befattning vid Svea lifgardes skola[3].

Under de skiftande bestyr, som sysselsatte Hedborn vid denna tid, lät han icke sin lyra tystna. Därom vittnar Poetisk Kalender för 1816, som innehåller fyra bidrag af hans hand. Alla dessa äro emellertid tillfällighetsdikter af synnerligen efemärt skaplynne och äga därför föga intresse. Tvänne af dem, *De lyckliga tiderna* och *Den 20 juli 1815,* ha synbarligen framkallats af skaldens förbindelser med den Ramsay'ska familjen. Den förra sången, som i den postuma upplagan af hans skrif-

bedja Gud bevara mig för afundsjuka — — —. Med hvarje dag tilltager hon i behag. Es ist ein schönes Veilchen".

[1] Detta bref är odateradt, men förskrifver sig bevisligen från sommaren 1815.

[2] Enligt ett bref till Atterbom d. 5 okt. 1815.

[3] Detta framgår af tvänne bland skaldens efterlämnade papper befintliga tjänstgöringsbetyg, utfärdade af hofkonsistorium den 23 febr. 1816 och d. 2 juli 1819. — Äfven efter sin afgång från skollärarebefattningen uppehöll sig Hedborn genom barnaundervisning (jfr. ATTERBOM, a. a., sid. 280). Hans vedermödor som pedagog äro på ett humoristiskt sätt tecknade i K. F. Dahlgrens 1819 författade lustspel "Molnskyarna".

ter anges vara tillägnad Arv. Aug. Afzelius, är tvifvelsutan skrifven med anledning af dennes på hösten 1815 firade bröllop; den senare är uppenbarligen en namnsdagshyllning till grefvinnan Margareta von Schwerin, f. Ramsay [1], hvilken, enligt hvad som framgår af Hedborns förut anförda sommarbref från Finland, samtidigt med honom gästade Esbo. — Det bästa af de Hedbornska bidragen i 1816 års kalender är ett erotiskt kväde, *Den okända sköna*, hvilket inspirerats af den beundran, ett vackert damporträtt hade väckt hos författaren [2]. Förtjänsterna i detta stycke synas oss dock ligga mera i vissa lyckade detaljer än i den verkan, det i sin helhet framkallar.

I Poetisk Kalender för 1817, som utkom vid början af nämnda år [3], offentliggjorde Hedborn tvänne dikter, *Faddergåfvan* och *Lilla Hildur*. Den förra, som i båda upplagorna af skaldens skrifter inrangerats bland hans tillfällighetskväden, är tämligen obetydlig och lider dessutom — detta gäller särskildt den i senare versionen utgallrade fjärde strofen — af en viss oklarhet. Sången om "Lilla Hildur" karaktäriseras i den skrifvelse [4], hvarmed författaren öfversände den samma till kalenderns utgifvare, som "en liten halft ljuf och halft sorglig reminiscens", och Atterbom förklarade i sitt svar, att han funnit poemet "nätt och naivt" [5]. Detta Atterboms omdöme angifver på ett träffande sätt arten af diktens förtjänster, såväl dess behagfulla, om Valerius något erinrande viston som dess drag af älskvärd, oförställd barnslighet.

Hvarken i 1818 eller 1819 års kalendrar lämnade

---

[1] Grefvinnan v. Schwerin (d. 1858), g. m. hofstallmästaren Adolf Ludv. v. S., var en vittert intresserad dam, med hvilken Atterbom, af ett bland Hedborns bref att döma, synes ha plägat rådgöra i litterära frågor.

[2] Jfr. Minne och Poesi, sid. 42.

[3] Jfr. Ljunggren, Sv. V. H., b. V, sid 96.

[4] Dat. 2 dec. 1816.

[5] Bref d. 3 dec. 1816. Riksbibliotekets brefsaml.

Hedborn några spår af sin poetiska alstring, men riktade däremot den första årgången på 1820-talet med åtta dikter. Främst bland dessa står, såsom ock den akademiska och den nyromantiska skolans organ enstämmigt framhöllo [1], en sång med titeln *Regnbäcken,* ett symboliskt hållet naturskilderi med ljus och vårlig stämning. Allmänna Journalen ansåg idéen till detta stycke vara lånad från Goethes "Mahomets Gesang", och Stockholms-Posten [2] ville göra det till en imitation af Grafströms dikt "Bäcken". Ljunggren, som refererar dessa olika uppfattningar [3], förkastar dem båda och tillerkänner det Hedbornska poemet full självständighet. Oss synes det dock, som måste dess originalitet sättas i fråga, enär hela dess innehåll kan sägas vara anticiperadt i följande ord ur "Mahomets Gesang":

Seht den Felsenquell!
— — — — — — — —
Jünglingfrisch
Tanzt er aus der Wolke
Auf die Marmorfelsen nieder,
Jauchzet wieder
Nach dem Himmel.

Någon direkt efterbildning af "Mahomets Gesang" kan Hedborns "Regnbäcken" visserligen icke sägas vara, men att uppslaget därtill gifvits af den Goethe'ska dikten, är dock mycket sannolikt. Vår uppfattning härutinnan bestyrkes kraftigt af ett uttalande från Atterbom. När denne i sin granskning af den 1835 utkomna upplagan af Hedborns skrifter omnämner skaldens poem "Regnbäcken", yttrar han nämligen följande: "Det var, såsom visserligen ännu mången påminner sig, en tid, då man nästan från enhvar af Sveriges skalder fick mottaga någon 'flod' eller 'bäck' såsom egen variation på det stora temat i

[1] Allmänna Journalen 1820, n. 76; Svensk Literaturtidning 1820, n. 5.

[2] Stockholms-Posten 1820, n. 32.

[3] *Ljungrren,* Sv. V. H., b. V, sid. 352, not. 7.

Goethes 'Mahomets Gesang'; bland alla dessa behandlingar är Hedborns den själfständigaste och naturfriskaste"[1].

Från Hedborns ynglingatid förskrifver sig ett af hans bästa bidrag till 1820 års kalender. Det är betitladt *Elegi till en vän* och utgör en omarbetning af det kväde till Atterbom, som han, enligt hvad vi i det föregående (sid. 26) omnämnt, inflätade i ett af sina bref från Herrön. Ursprungligen tillkom elegien såsom ett svar på en likartad dikt af Atterbom, och den tolkar på ett rörande sätt Hedborns hängifna vänskap för denne. I en vacker, af romantisk stämning omspunnen liknelse nedlägger skalden sitt hopp att äfven bortom sinnevärldens gränser bevara gemenskapen med sin älskade sångarbroder. Till den hvilostad, där de båda vännerna slumra, skall kanske någon gång en vandrare lockas af mystiska orgeltoner från det närliggande templet. Men — så förtäljer en af dennes efterkommande —

»Då emellan de heliga kors han lyssnande stannat,
hörde han icke ett ljud: portarna voro i lås.
Och där i mild och lekande fart sig ån genom ängen
svalkar i alarnas skjul, såg han af svanor ett par,
hvita som spädaste snö, och vattnet i silfrade pärlor
stänktes af vingarna opp kring deras glänsande bad.
En gång, men aldrig mer, han äfven hörde dem sjunga;
och, jag minns det så väl, aldrig han skönare ljud
sade sig hört: men nu de sökt sig en främmande vassbädd».
— Så för din vänskap, må 'ske, minnas århundraden mig.

Den förhoppning, som skalden uttalat i slutorden af denna elegi, har icke blifvit sviken, i det hans namn i vara vittra häfder otaliga gånger nämnts tillsammans med namnet af Astolfs och Felicias frejdade sångare.

Af Hedborns öfriga dikter i Poetisk Kalender för 1820 afspegla tvänne, *Hildurs skapelse* och *En höstafton*, erotiska stämningar. De äro af tämligen sekundärt värde, och den förra saknar mest af allt den "friska morgonklarhet", för hvilken den prisades af fosforisternas kri-

[1] Svenska Litteraturföreningens Tidning 1836, n. 3.

tiska organ. Mera anmärkningsvärda äro de tillfällighetspoem, som bilda återstoden af Hedborns anpart i kalenderns innehåll. Hedersrummet bland dessa intages af den vackra minnesrunan *Vid min moders graf*, ett lika ädelt som formskönt uttryck af sonlig kärlek och saknad[1].

De sånger, som Hedborn offentliggjorde i det nyssomnämnda bandet af Poetisk Kalender, blefvo hans sista bidrag till den vittra årsboken. När de återstående delarna af denna utsändes, hade skalden redan lämnat Stockholm och flyttat till en ort, hvars afskilda läge icke medgaf honom någon lifligare förbindelse med de litterära kretsarna. Den senare perioden af hans vistelse i hufvudstaden fördystrades genom ekonomiska bekymmer[2], och hans längtan efter en mera tryggad ställning växte därför med hvarje år och sporrade honom till allt enträgnare försök att vinna befordran. Redan på våren 1816 anförtrodde han Atterbom sina planer i ett bref[3], som tydligt afspeglar den fattige diktarens trötta resignation och hans missbelåtenhet med sin dåvarande belägenhet och omgifning. "Jag har", yttrar han bl. a., "i mitt hufvud några befordringstankar, att möjligen kunna realisera den enda, som återstår af mina gyllene drömmar och som är likväl nog naken vorden, den att kunna i en fjärran vrå af jorden värja mig för köld och hunger. — — — Här öfverträffar den ene den andre att göra sig älskvärd, och den ene bedrager den andre för att gå honom i förväg till ära och lycka. Äfven min karaktär har blifvit elak, dyster och sluten; man måste så blifva, ty tiden har en fin hörsel."

Först öfver fyra år efter uttalandet af denna klagan

[1] Hedborns moder afled den 6 juli 1817; fadern hade redan öfver fem år förut gått ur tiden. Skalden var en god son; ett i Trolleholms arkiv förvaradt bref till modern (jfr. sid. 2), hvilket benäget ställts till vårt förfogande af hr grefve Trolle-Bonde, ger ett rörande vittnesbörd om hans hängifvenhet för den gamla.

[2] Jfr. Atterbom, a. a., sid. 281.

[3] Dat. den 16 maj 1816.

skulle Hedborn nå sina önskningars mål [1]. Detta skedde den 20 oktober 1820, då han genom kunglig fullmakt utnämndes till kyrkoherde i Askeryds och Bredestads församlingar, belägna inom den del af Småland, som tillhör Linköpings stift. Till detta nya verksamhetsfält, där han skulle framlefva hela sitt följande lif, flyttade han tidigt på våren nästföljande år [2].

— —

VII.

Vissa bland Hedborns sista bidrag till de poetiska kalendrarna röja omisskännligen en afmattning i hans poetiska ingifvelse. Det ligger nära till hands att antaga, att de ogynnsamma yttre förhållanden, med hvilka han mot slutet af sin vistelse i hufvudstaden hade att kämpa, verkade förlamande på hans utveckling som diktare. Ett uttalande från en bland skaldens samtida, som icke undgått att märka hans tillbakagående, hänvisar också till denna förklaringsgrund. I ett bref till Hammarsköld [3] beklagar nämligen Palmblad, att Hedborn "till en del" icke uppfyllt allmänhetens förhoppningar,

[1] Att skalden från början icke hade framgång i befordringsväg, framgår af några rader i ett bref, som Atterbom under sin resa i Tyskland 1817 tillskref Hammarsköld. Det heter där bl. a.: "Hälsa Hedborn millionfaldigt! — —. Gud välsigne denne hedersvän och göre honom så lycklig som han förtjänar! Från något högst poetiskt ställe i Italien skall jag skrifva honom ett bref. Han torde däraf få erfara, att sorgen följer Nordländarn äfven i rosendegård, där bland myrten går sommaren evig och ung (du minns hans vackra romans 'Fjärran i Nord' etc.). Hvad under då, att den i skepnaden af felslagna pastoratsförhoppningar presenterar sig på Stockholms snöiga gator?" (Atterbom, Minnen från Tyskland och Italien, b. I, Örebro 1859, sid. 105.)

[2] Enl. bref från Atterbom till Geijer d. 23 febr. 1821. Riksbibliotekets brefsaml.

[3] Dat. d. 12 dec. 1819. Hammarsköldska saml.

och brefskrifvaren anser anledningen vara att söka i "näringskval".

Helt visst hade Hedborns talrika vänner inom den vittra världen väntat sig, att hans försättande i mera förmånliga lefnadsvillkor skulle medföra en föryngring af hans poetiska alstringskraft. Någon pånyttfödelse af detta slag ägde dock icke rum under de första åren efter hans förflyttning till det nya verksamhetsområdet. De väsentligaste orsakerna härtill lågo för visso i de svårigheter, som mötte honom redan vid mottagandet af det pastorala ämbetet. Atterbom har i sina minnesblad öfver skalden yttrat, att i den landsända, dit han sändes, "mycket felades till fullständigheten af ett kristligt Arkadien". Denna antydan vinner sin fulla belysning genom det på en äldre generations utsagor grundade meddelande, vi fått af en bland Hedborns efterkommande, att nämligen Askeryds församling vid ingången af 1820-talet befann sig i fullkomligt lägervall. Den nye själasörjaren insatte all sin kraft på att åvägabringa ett annat sakernas tillstånd, och att han härvid rönte hårdnackadt motstånd från det självrådiga och styfsinta folkets sida, är självfallet [1]. Klart är också, att hufvudstadsprästen och allmogen i den aflägsna skogsbygden från början icke rätt förstodo sig på hvarandra, och missämjan ökades väl icke så sällan i följd af skaldens häftiga temperament. Allvaret i hans nitälskan för folkets lyftning var emellertid så djupt, att han för sin prästerliga verksamhet länge lät den vittra helt och hållet träda tillbaka. Mycket betecknande för hans sinnesriktning vid denna tid äro några ord i ett af hans bref till Atterbom [2]. "Jag är icke mer vitter". ytt-

[1] Som bevis på, hvilka svårigheter som mötte Hedborn vid hans försök att väcka till lif en bättre anda inom församlingen, har hans dotterson, hr lic. Svenerz, meddelat oss, att skalden upprepade gånger blef med lifsfarligt vapen anfallen af en illa beryktad husar, hvilken han förehållit hans dåliga vandel. Hedborn, som besatt stora kroppskrafter, blef vid ett tillfälle allvarsamt sårad, innan han lyckades afväpna den vilde sällen.

[2] Dat. d. 7 aug. 1823.

rar han, "utan jag är allvarsam, och jag kan säga, att jag ej öfvergifvit författarelifvet, fastän genren är olik mina bröders. Jag har förr sjungit svanesånger, men nu sjunger jag de rätta: döden och domen."

Att Hedborn trots öfvertygelsen om det rättfärdiga i sina sträfvanden måste känna sig nedtryckt af det motstånd, han i förstone rönte, är lätt förklarligt. Detta förhållande jämte saknaden af bildande umgänge återuppväckte den djupa melankoli, som i skaldens yngre dagar ofta gjutit sitt mörker i hans själ. Atterbom berättar, huru han vid ett besök hos Hedborn under sommaren 1823 fann honom angripen af en mjältsjuka, som ingalunda bådade godt för framtiden. Lyckligtvis randades dock snart ljusare dagar. Dels kunde hans ädla afsikter i längden icke förblifva misskända, och de gryende tecknen på ett bättre samförstånd med församlingen fyllde honom med tillfredsställelse; dels erfor han genom ingånget giftermål[1] det lugnande och hugnande inflytandet af ett lyckligt familjelif. I samma mån som hans tillvaro sålunda började fyllas af större harmoni, vidgades också hans intressesfär, och sångarhågen mottog nya väckelser. Om tiden för denna vändning i skaldens öde underrättas man genom en skrifvelse, som Atterbom den 23 nov. 1825 tillsände Hammarsköld[2] och i hvilken det heter: "Öfver Hedborns bref, sinnesstämning och nya poemer fröjdar jag mig på det högsta. Jag hoppas för vår litteratur mången skön frukt af hans återvaknande, och den, som vet af egen erfarenhet, huru det smakar att i sitt inre vara kommen till lugn och harmoni, gläder

[1] Hedborn ingick i början af 1820-talet äktenskap med sin företrädares i pastoratet, kyrkoh. D. Luthanders änka Henrietta Eleonora Gyllenram (f. 1786, d. 1853) och hade med henne fyra barn: Rose Angelique Florentine (f. 1822, d. 1888), g. m. kyrkoh. i Odensvi L. Runnell; Helga Valborg Katarina (f. 1825, d. 1883), g. m. vice pastor C. J. Svenerz; Selma Leonora (f. och d. 1827) och Samuel Johan (f. 1828, d. 1893), häradsskrifvare i Kinda och Ydre härad af Östergötland. Den Hedbornska släkten är numera utgången på manssidan.

[2] Hammarsköldska saml.

sig desto lifligare att höra sina vänner njuta samma lycka eller rättare samma *nåd*."

De förhoppningar, som Atterbom med nyssanförda ord uttalade, blefvo icke svikna, ehuru det dröjde ett helt årtionde, innan Hedborn gaf allmänheten någon påminnelse om, att hans poetiska verksamhet ännu icke var ändad. En dylik erinran kom nämligen först 1835, då skalden — på eget förlag och från tryckeri i Linköping — utgafen samlad upplaga af sina vitterhetsarbeten under titeln *Minne och Poesi*. Till omkring två tredjedelar består emellertid denna volym af de sånger, som han tillförene hade offentliggjort i fosforisternas publikationer och i sina båda psalmhäften. Det nya i samlingen utgöres hufvudsakligen af den självbiografiska skiss, hvarmed den inledes och hvilken vi förut till väsentliga delar refererat i vår framställning af Hedborns tidigaste lefnadsöden. Inom ramen af denna sin barndomshistoria har han tecknat en bild af hela sin utveckling, och hans skildring ger en intressant och på samma gång vemodig inblick i hans uppfattning af sin diktarekallelse och af det sätt, hvarpå han lyckats fullfölja denna. Med de ljusa minnena af ungdomens drömmar blandar sig besvikenheten öfver, att lifvet mera gäckat än besannat dem. Den jämförelsevis gynnsamma ställning, som skalden nått i yttre afseende, mäktade aldrig frigöra honom från den aggande känslan af, att han inom diktens värld ingalunda hunnit, dit han syftat. Visserligen bar han, såsom Atterbom betygat, med ädel självförsakelse sitt öde och styrktes häri af tron på välsignelsen af sin prästerliga verksamhet; han erfor en tröst i öfvertygelsen om, att den publik, inför hvilken han uppträdde i den aflägsna landsända, där han lefde och verkade, var "i Guds ögon så dyrbar som den, hvilken pryder börssalen på Svenska Akademiens högtidsdagar". Men han var dock på samma gång allt för mycket en konstnärsnatur för att icke hemligen lida af den ständiga isoleringen från sina vänner inom den litterära världen. Åt bitterheten i att känna sig förgäten

och åt känslan af omotsvarigheten mellan skaparlust och skaparkraft ger han ett svårmodigt uttryck i den sång, hvarmed han inleder sina poetiska skrifter:

Hvad mitt öga fyller än med gråt
är min lyras sparsamt hörda låt:
sångens gåfvor bli alltmera njugga
liksom ljusets för den gamles syn;
himlen mörknar, och ur aftonskyn
särlaregnet börjar redan dugga.
Alm, som tätt vid kyrkomuren står,
till ditt sköte jag med lutan går,
låt oss bägge slumra i din skugga!

De flesta bland de nya dikterna i Hedborns "Minne och Poesi" finnas inflätade i skaldens ungdomshistoria och återgifva erinringar och intryck från hans barndom. Om också de äldre alstren af hans diktkonst äro de, som i främsta rummet förläna samlingen dess värde, äga dock äfven åtskilliga bland de yngre anmärkningsvärda förtjänster. Priset tages enligt vårt förmenande af de båda sångerna *Spelare-Jon* och *Mjölkflickan*, af hvilka den förra med skära färger målar skaldens hågkomst af ett musikaliskt underbarn, medan den senare, som skrifvits till melodien af Bellmans "Liksom en herdinna", genom sin okonstlade viston pekar hän på den naiva diktart, inom hvilken Hedborn mot slutet af sin lefnad nådde verkligt mästerskap. — Bland de få dikter af senare datum, som icke inrymts inom samlingens själfbiografiska afdelning, anse vi det vackra tillfällighetskvädet *Besöket i födelsebygden 1824* mest nämnvärdt. Detta stycke, där idyllens och elegiens grundstämningar smälta samman, tolkar stundom på ett verkligen rörande sätt den innerliga kärlek, som författaren till "Minne och Poesi" alltid bevarade för erinringarna från sin barndom och sin fosterbygd. Ehuru en fullt självständig skapelse, röjer den intagande sången både genom versbyggnad och innehåll en viss frändskap med Friedrich von Matthissons berömda poem "Die Kinderjahre". Atterbom, som påvisat detta,

anser en sammanlikning mellan de båda dikterna utfalla till den svenske skaldens förmån. Riktigheten af denna värdesättning synes oss emellertid starkt kunna sättas i fråga.

Hedborn gjorde sig inga stora förväntningar med afseende på den framgång, han med utgifvandet af sina poetiska skrifter skulle vinna. Flertalet af hans dikter hade redan ett fjärdedels sekel förut offentliggjorts. och han kände allt för väl smakens ständiga växlingar. "Visserligen har jag märkt", yttrar han i sin själfbiografi, "att människan bibehåller en stark förkärlek för sin ungdomstids vitterhet, men hon öppnar dess skattkammare förgäfves för sina barn; dess rikedom är att anse såsom en moders brudklädning: dottern betraktar den gärna af nyfikenhet och berömmer dess prakt, men vill ej påkläda sig den på sin egen bröllopsdag." — Skaldens misströstan om att vinna gehör visade sig också befogad, ty hans verk mottogs med nästan enhällig tystnad af den litterära kritiken. Den enda granskning af större betydelse, hvarmed han hedrades, härrörde från Atterbom. Denne skref nämligen. såsom vi redan förut antydt, en utförlig anmälan af "Minne och Poesi" i ett par nummer af Svenska Litteraturföreningens Tidning för 1836. Recensionen vittnar om det djupa förstående, den snillrike smakdomaren vanligen ådagalade i sina litterära analyser, och är i allt väsentligt mycket gynnsam för det bedömda arbetet. Atterbom erinrar om, huru ringa volym de Hedbornska dikterna upptaga, men framhäfver på samma gång, att "hvad intensiteten eller den gedigna halten beträffar, torde icke mången af de vida frikostigare skänker, med hvilken nyare vitterhetsidkare undfägnat Sveriges allmänhet, kunna med dem mäta sig". Hedborn var lika smickrad som rörd öfver det erkännande, han rönte från sin berömde sångarbroder, och ännu finnes i behåll ett bref[1], där han betygar denne sin tacksamhet för hans "sköna, ungdomliga recension".

[1] Dat. d. 4 febr. 1836. Riksbibliotekets autografsamling.

"Eller", fortsätter skalden i denna skrifvelse efter det första uttalandet af sin erkänsla, "skall jag benämna den en recension? Är den ej snarare en ljuf utgjutelse af ungdomsminnen, sedan den lilla boken med mitt namn på titelbladet och mina forna anletsdrag på min bild genomblixtrat ditt vänskapsfulla hjärta? Så har det förefallit mig, äfvensom jag tydligen ser, att du med en tår vattnat mina gullvifvor. Tack skall du ha! — de hafva blifvit skönare genom dig, men de äro dock blommor, som komma i barnsliga händer, hvilka skola bortkasta dem, när det flyktiga sinnet vill byta om robygge."

Den biograf, som tecknat Hedborns lif i vår största realencyklopedi [1], förklarar, att med utgifvandet af "Minne och Poesi" kan skaldens litterära bana anses vara tilländalupen. Detta äger sin riktighet ur den synpunkten, att Hedborn efter 1835 icke framträdde med något nytt vittert arbete, ty till hans poetiska produktion kunna icke hänföras de *Predikningar och andeliga tal,* han utgaf 1848; och ett par tillfällighetsdikter, som han befordrade till trycket, äro af allt för obetydlig art för att förtjäna nämnas. Emellertid ger ett studium af Hedborns efterlämnade skrifter, som 1853 utgåfvos af Atterbom, vid handen, att flera af pärlorna inom hans lyrik författades under det sista skedet af hans lif. Detta bekräftas genom en samling ännu bevarade bref från Hedborn till Atterbom, förskrifvande sig från åren 1836—42 [2] och innehållande talrika upplysningar om den förres litterära förehafvanden. Den bortglömde diktarens ålderdom blef för hans poetiska alstring en "seconda primavera", och öfver flertalet bland hans sånger från denna tid hvilar föga af efterblomstringens höstliga blekhet [3].

---

[1] Chr. Eichhorn i Nordisk Familjebok.

[2] Samtliga dessa aktstycken tillhöra Riksbibliotekets autografsamling, dit de år 1879 donerades af den bekante bokförläggaren Abr. Bohlin.

[3] Betecknande för Hedborns poetiska återuppvaknande vid äldre år är hvad han i ett af de omnämnda brefven, dat. den 30 mars 1840,

Till centrallyrikens område höra de bästa bland Hedborns sista dikter. Flera af dem blefvo genom Atterboms förmedling[1] offentliggjorda i den af Bernhard Elis Malmström och Carl Johan Bergman redigerade Uppsalakalendern *Linnæa Borealis*, som med två häften utkom åren 1840 och 1842 och i hvilken en rad af äldre och yngre skalder stämt möte. I den första årgången af denna publikation fick Hedborn införda tvänne sånger, *Den dödas dröm*, ett melodiskt grafkväde i folkvisans tonart[2], och *Systern på kyrkogården*, en synnerligen stämningsfull elegi, hvilken, enligt hvad Atterbom förmäler, af Geijer ansågs vara kalenderns förnämsta prydnad[3]. Till innehållet i det andra bandet af kalendern skattade Hedborn med fyra dikter. Den till ordningen första bland dessa, *Fosterlanden*, är en poetisk själfkaraktäristik, där han besjunger både det jordiska och det andliga hemland, som han ägnat sitt lif och sin sång. Detta poem är stort anlagdt, men brister allt för mycket i utförandet; formen vanprydes icke sällan af banaliteter, och innehållets harmoni brytes genom den bittert polemiska ton, som skalden anslår mot sin samtid[4]. Det i

---

skrifver till Atterbom: "Det är märkvärdigt, att min inre människa är lika ung som i min barndom och min poetiska ådra nästan ymnigare än för flera år tillbaka. Jag säger ej detta af någon spekulation à la Sundewall, som dansade på biskop Wallenbergs begrafning för att visa sin vigör."

[1] Detta framgår af ett bref från Atterbom till Hedborn af d. 27 sept. 1840. Atterbomska saml.

[2] Denna dikt utgjorde ursprungligen en poetisk bilaga till ett af Hedborns griftetal enligt en upplysning i hans förut (sid. 3) citerade bref till Bernhard von Beskow.

[3] Jfr. ATTERBOM, Biografiska tillägg, sid. 280.

[4] Dikten blef illa åtgången af kritiken. Skarpast uttalade sig de liberala *Aftonbladet* (1842, n. 167), som i allmänhet icke var vänligt stämdt mot Nya Skolans män. "Herr Hedborn", yttrade denna tidning, "kallar i sin sång om 'Fosterlanden' tidens 'Circe' för 'en häxa, som hvarje dag gifver dig till läxa sina runor: lögn och ärestöld'; och det är icke underligt, att han under ett sådant vresigt humör icke så noga aktar på, hur han svänger till med sina bilder och metaforer, utan gör sig

alla afseenden främsta bland Hedborns bidrag till det andra Linnæahäftet och på samma gång en af de äktaste pärlorna inom hela denna antologi är den bekanta sången *Landtflickans klagan*. Få svenska lyriker torde ha lyckats träffa den folkliga vistonen så väl som författaren till denna naiva dikt, hvilken ännu i dag allmänt sjunges i vissa trakter af vårt land [1]. Ett ungt hjärtas sorg öfver besvikna kärleksdrömmar kan näppeligen tolkas mera okonstladt och på samma gång mera gripande än med de ord, som detta kväde lägger på en ungmös läppar. Det ligger mycket nära till hands att ur denna synpunkt jämföra det sätt, hvarpå Hedborn tolkat den bedragnas klagan, med den behandling, Arv. Aug. Afzelius gifvit ett likartadt motiv i sin kända sång "Den öfvergifna" ("Och minns inte du, så minns det väl jag"), som äfvenledes för första gången offentliggjordes i andra årgången af "Linnæa Borealis". Medan den svunna kärlekslycka, som besjunges i sistnämnda dikt, framställes såsom grumlad genom synd och skam, talar ur Hedborns visa en känsla, som bevarat hela sin jungfruliga skärhet. Genom det ena kvädet ljuder en skärande bitterhet, genom det andra dallrar det milda svårmodet hos ett besviket hjärta, som kan "förlåta men aldrig glömma".

Hedborns bidrag till "Linnæa Borealis" voro de sista lyriska alster, som han offentliggjorde under sitt lif. De öfriga minnena af hans vittra verksamhet på äldre dagar blefvo bekanta först 1853 genom den upplaga af skaldens skrifter, som Atterbom enligt hans i lifstiden uttalade önskan ombesörjde. Hedborns litterära kvar-

skyldig till allehanda oformliga infall." — Jfr. med detta uttalande en recension i tidskriften *Frey* 1842, h. III, sid. 287.

[1] Enligt hvad Hj. Linnströms "Svenskt boklexikon för åren 1830—1865" upplyser, har "Landtflickans klagan" flera gånger varit publicerad i skillingstryck, och detta har naturligtvis främjat dess bekantgörande inom de djupare lagren. — En af Hedborns efterkommande har meddelat oss, att skalden inspirerades till den vackra sången genom läsningen af ett bref, som en af hans tjänare mottagit från en öfvergifven käresta.

latenskap var icke omfattande, men rymde dock inom sig åtskilligt af högt värde. Främst bland nyheterna i den postuma editionen af hans dikter står utan all jämförelse den målande folklifsbilden *Slåtterölet* med dess liffulla taflor ur gammalsvenskt allmogelif. Den sommarljusa stämning, som diktaren spridt öfver denna idyll, utmärker äfven de båda "poetiska bilagor", han fogat till den samma: tvänne folkligt hållna dansvisor af kärnlyrisk halt. Ett nära syskontycke med dessa äger det täcka erotiska kvädet *Moget beslut.* — Den största delen af de nya dikterna i Hedborns Samlade Skrifter utgöres af tillfällighetspoem, och vissa bland dem äga större poetiska förtjänster än hvad fallet brukar vara med produkter af dylik art. Särskildt nämnvärda bland dessa sånger synas oss den intagande födelsedagshyllningen *Rosas vårar,* skrifven 1840 och ägnad skaldens äldsta dotter, som då vistades på det i vår vitterhets häfder så bekanta Skenäs, samt den formsköna minnesrunan *Eremiten vid Asjön,* i hvilken han hugfästat hågkomsten af en from ensling och på samma gång tecknat det djupt religiösa draget i vårt svenska folklynne.

Originalen till Hedborns sista dikter finnas ännu bevarade, och ett studium af dem ådagalägger, med hvilken fin takt och urskiljning Atterbom fyllt sitt utgifvareväri. Här och där har den finbildade ästetikern företagit ändringar af enstaka uttryck, men dessa retuscheringar, som alltid förskönat formgifningen, äro gjorda med så lätt hand, att icke det minsta af den ursprungliga läsartens personliga prägel gått förloradt. Urvalet ur de Hedbornska manuskripten har skett med synnerlig smak och omsorg. De delar af dessa, som fått förblifva otryckta, äro icke af större intresse, ehuru de röja en ny sida af hans författareskap: hans sinne för den satiriska diktarten. Några prof, som han gifvit på sin förmåga som epigrammatiker, vinna emellertid mest på att fortfarande få höljas i glömska. Bättre är en längre satir i Kellgrens manér, *Dumbom den yngres tidsåsikter*, som Hedborn ef-

terlämnat i flera versioner, alla försedda med vidlyftiga noter. De senare äro mycket välbehöfliga, i synnerhet för en nutida läsare, som utan dem skulle ha svårt att fatta styckets många anspelningar på de tilldragelser, kring hvilka det rör sig. De aktuellaste frågorna för dagen vid tiden för satirens författande blandar skalden samman i ett kaleidoskopiskt virrvarr — han berör den då allt häftigare uppflammande striden i representationsfrågan, de växande separatistiska rörelserna på det religiösa området, meningsbytet rörande Almqvists beryktade novell "Det går an", den nordiska studentmötespolitiken, den polemiska fejden mellan Geijer och Fryxell m. m. Alla dessa företeelser skärskådar satirförfattaren ur sin starkt konservativa och stundom icke så litet snäfva synvinkel. Med rätta framhåller Atterbom, att dikten har månget godt infall, men att den skulle, betraktad som ett poetiskt helt, ej kunna uthärda den jämförelse, hvartill den genom sin titel och sitt manér ger anledning[1].

Den postuma upplagan af Hedborns skrifter meddelar några vackra prof på hans förmåga som poetisk öfversättare; mest anmärkningsvärda bland dessa äro hans återgifningar af Goethes ballad "Erlkönig" och Höltys vackra idyll "Das Landleben". Bland skaldens otryckta sånger finnes ytterligare en efterbildning, som vi anse värd att dragas fram i ljuset. Det är en försvenskning af Friedrich von Matthissons sköna, till den schweiziske skalden Salis dedicerade dikt "Wunsch"[2]:

Ännu jag ville, innan till Elyséns
skuggsköna värld min saliga ande flytt,
den nejd besöka, där min barndoms
himmelska drömmar mig huldt kringsväfvat.

Min hembygds skogssnår, som på en hämplings bo
utgöt sin svalka, susade långt mer skönt,

[1] Jfr. Atterbom, a. a., sid. 292.

[2] Genom en lapsus calami i Hedborns manuskript anges denna sång vara hämtad från Hölty.

o vän, än alla lagerskogar
öfver de prisade hjältars aska.

Den blomsterrika bäcken, där jag som barn
band kabblekskransar, sorlar melodiskt mer
bland alarna, dem själf han fostrat,
än den blandusiska silfverkällan.

Den kulle, där en stormande gossering
sig svängde kring den blommande lindens stam,
mig tjusar mer än Jungfru-Alpens
skimrande hjässa mot aftonsolen.

Därför jag ville, innan till Elyséns
skuggsköna värld min saliga ande flytt,
den nejd välsigna, där min barndoms
himmelska drömmar mig huldt kringsväfvat.

Må sedan dödens leende genius
min lefnadsfackla släcka; jag ilar glad
till Xenofons och Platons samkväm
och till Anakreons myrtendunge.

Såsom ett ytterligare prof på den del af Hedborns alstring, som icke blifvit bekant genom hans utgifna skrifter, må följande lilla dikt anföras:

Grafven.

En helig tystnad sträcker
sig öfver grafvens rand,
hvars svarta slöja täcker
det obekanta land.

Här näktergalen spelar,
här rinner smärtans tår,
men ingen såren helar,
ej sången genljud får.

Här många rosor falla
på sörjda vännens stoft,
men grafvens gäst den kalla
försmår dock deras doft.

Här är ju eljest orten,
där sorgen tröstas vill:
igenom dystra porten
går vägen hemåt till.

Ett hjärta, kvaldt i tiden —
förunderligt! — här får
först ostördt njuta friden,
när det ej mera slår.

Detta kväde synes — att döma af dess plats i Hedborns handskrifter — vara diktadt vid ingången af 1840-talet. Nära ett årtionde senare skulle den eviga hvila, som han besjöng i dess enkla strofer, varda honom beskärd. Hans hädankallande skedde tidigare än hvad han själf och hans omgifning väntade, ty skaldens under ungdomsåren svaga hälsa hade på hans äldre dagar blifvit så jämn, att den tycktes båda honom en lång lefnadskväll. Senhösten 1849 träffades han emellertid af en sjukdom, som, i förstone skenbart ofarlig, snart tog en så allvarsam vändning, att den innan utgången af året lade honom i grafven. Med fast evighetsförtröstan motsåg han sin stundande förvandling och fick under en af de högtider, åt hvilka han helgat sina psalmer, lykta sin sista strid. Det var nämligen vid gryningsstunden till annandag jul som han inslumrade i döden.

Hans stoft är jordadt på Askeryds kyrkogård, där ett enkelt järnkors ännu utvisar hans hvilostad.

Det säregna i Hedborns diktarepersonlighet har af en bland våra litterära essayister tecknats med de orden, att han var "en lyriker med ett varmt hjärta, med en blåögd naivitet och ett intagande drag af oskuldsfullt småleende" [1]. Om också denna karaktäristik icke är alldeles uttömmande, så har den dock angifvit de tydligast och mest typiskt framträdande egendomligheterna i skaldens individualitet, och den bekräftar jämväl den uppfattning, som han en gång vid yngre år själf uttalade rörande arten af sin poetiska anläggning. "Jag är", yttrade han till ett par af sina ungdomsvänner [2], "en rå naturskald, men naturen undfaller ej mitt öga, och kärleken är ej en främling i mitt hjärta: se, dessa kunna i

---

[1] ORVAR ODD, Grupper och personager från i går, Sthm—København 1861, sid. 72.

[2] I det förut (sid. 34) citerade brefvet af d. 15 juli 1810.

förbund göra mig i mitt slag till eder like.“ Hedborns utveckling som diktare besannade detta självfomdöme, hvilket uttrycker både begränsningen och styrkan i hans begåfning. Han blef aldrig herre öfver den konstnärliga bravurens komplicerade teknik, men i förmågan att med de enklaste uttrycksmedel frambringa en djupt poetisk verkan nådde han ofta ett sannskyldigt mästerskap. Saknad af kraft och konkretion i uttrycket och en viss benägenhet att i kompositionen sväfva ut på bredden äro de mest framträdande svagheterna i hans alstring, men dessa försonas genom det melodiska behaget och den naturfriska stämningen i hans lyrik. Åt det naiva och omedelbara, det enkla och okonstlade lyckades han som endast få af våra diktare att gifva uttryck. Hedborn var, såsom Atterbom träffande sagt, “folkvisans son och personliga fortsättning“, och därför ägde han också i högre grad än de flesta förutsättningarna att gifva ord åt det ursprungliga i vårt folklynne, att besjunga barndom, oskuld och natur, att tolka “den fröjd, som bor i löfgröna lundar och leker kring midsommarstänger eller bland nyslaget hö och gula rågskylar“. Hvad som kanske mer än något annat tilltalar i hans diktning är dess frigjordhet från artistisk förställning. Samma personlighet talar från hvarje blad af hans skrifter; man får en lefvande förnimmelse af samhörigheten mellan den unge sångaren i Phosphoros och Poetisk Kalender och den grånade skald, som i en fjärran vrå af världen sjöng sin ensliga lefnadsaftons svårmod.

Hedborns namn tillhörde knappast under hans egen lifstid de mera kända, och huru det sedan blifvit allt djupare höljdt i glömska, därom ha vi redan med inledningsorden till vår framställning erinrat. Han delar ödet att vara undanskymd och obeaktad med Nya Skolans öfriga skalder, som först i våra dagar börja röna mera rättvisa och förstående. Spårlöst har dock icke hans diktaregärning sjunkit i tidens flod. Hvarje alster af hans världsliga lyrik är väl kanske snart förgätet, men hans bästa

andliga sånger skola genom den kyrkliga psalmboken bevaras i eftervärldens åminnelse. Väl torde författaren allt framgent förblifva obekant för de flesta, men detta minskar ingalunda hans ära: det är för visso berömmelse nog att kunna, om också till namnet okänd, fortlefva som en röst ur folkets eget hjärta.